

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

POLONYA’NIN UKRAYNA ÜZERİNDE ETKİSİ: KÜLTÜR, KİMLİK, SİYASET

SABİNA SATYMOVA

TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ.DR. NERGİZ ÖZKURAL-KÖROĞLU

EDİRNE 2016

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

POLONYA’NIN UKRAYNA ÜZERİNDE ETKİSİ: KÜLTÜR, KİMLİK, SİYASET

SABİNA SATYMOVA

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ.DR. NERGİZ ÖZKURAL-KÖROĞLU

EDİRNE 2016

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sabina SATYMOVA tarafından hazırlanan
Rdonya'nın Ukrayna üyesinde etkisi: kültür, kimlik, siyaset,
Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim
Yönetmeliği'nin 15.-16. maddeleri uyarınca 21.04.16 Perşembe günü saat
14:00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin
* kabul edilmesine OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof Dr.Sibel TURAN	kabul edilmesine	
Yrd.Doç.Dr.Nergiz ÖZKURAL KÖROĞLU Danışman	kabul edilmesine	
Yrd.Doç.Dr. Sezin İBA GÜRSOY	kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

24.07.2016

Ulusal Tez Merkezi | Tez Form Yazdır

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10119069
Yazar Adı / Soyadı	SABINA SATYMOVA
Uyruğu / T.C.Kimlik No	TÜRKİYE / 99655260440
Telefon	5376227332
E-Posta	ssatymova@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Polonya'nın Ukrayna Üzerinde Etkisi: Kültür, Kimlik, Siyaset
Tezin Tercümesi	The Impact of Poland on Ukraine: Culture, Identity, Politics
Konu	Uluslararası İlişkiler = International Relations ; Siyasal Bilimler = Political Science
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2016
Sayfa	115
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. NERGİZ ÖZKURAL KÖROĞLU 43732688382
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

24.07.2016

İmza:.....

ÖZET

Bu çalışma, Polonya'nın Ukrayna üzerinde etkisini, kimlik, kültür ve siyaset konularında ele almaktadır. Bu tezde Lehistan-Litvanya döneminde ortaya çıkan Kazaklar'ın, Ukrayna kültürünün ve etnik kimliğinin üzerindeki etkisi ile günümüzde Polonya'nın “Denizler Arası” projesinin Ukrayna siyaseti üzerinde olan etkisi tartışılmaktadır. İlk olarak Ukrayna ve Polonya'nın Lehistan-Litvanya Birliği dönemine kadar ayrıcatarihsel süreçleri incelemektedir. Daha sonra Ukrayna-Polonya devletler-arası ilişkileri ve Kazaklar'ın ortaya çıkması ele alınmaktadır. Son olarak ise, Ukrayna kültürün, etnik kimliğin oluşumu sürecinde Polonya'nın etkisi ve tarihsel süreç içerisinde Polonyalılar ve Ukraynalılar arası ortaya çıkan çatışmalar ile Polonya-Ukrayna Savaşının nedenleri ve sonuçları incelemektedir.

Sonuç olarak, Polonya-Ukrayna ilişkilerinin tarihsel sürecinde ortaya çıkan Kazaklar, hem milli Ukrayna hareketinin oluşumunda hem de Ukrayna devletinin ortaya çıkmasında büyük rol oynamaktadırlar. Ayrıca, Ukrayna kültürünün oluşumunda önemli etkenlerden biridir.

Anahtar Kelimeler: Polonya, Ukrayna, Polonya-Ukrayna ilişkileri, kimlik, kültür, siyaset, etki.

ABSTRACT

This study focuses on the impact of Poland on Ukraine in terms of identity, culture and politics. This thesis discusses the effect of Cossacks that came to light during Polish-Lithuanian Commonwealth period on Ukrainian culture and ethnical identity, and the effect of Poland's "interseas" project on the politics of Ukraine. Initially, the historic period of Ukraine and Poland up until Polish-Lithuanian Commonwealth has been explicitly analyzed. After that, the inter-government relationship between Poland and Ukraine and the emergence of Cossacks have been examined.

Lastly, this study has addressed the effect of Poland in formation of Ukrainian culture and ethnical identity, the historical conflicts between Polish and Ukrainians, and the causes and effects of the Polish-Ukrainian war.

Key Words: Poland, Ukraine, Polish-Ukrainian relations, identity, culture, politics, influence.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması Polonya Ukrayna arasındaki ilişkileri geçmişten günümüze kadar olan dönemlere bölerek incelenmiş olup, Polonya'nın Ukrayna kültürünü, kimliğinin oluşmasını ve siyaset konularının üzerinde ki etkilerini ele almaktadır.

Öncelikle tez konusunu seçerken istediklerimi göz önünde bulundurup bana yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nergiz Özkural Köroğlu'ya teşekkürlerimi sunarım. Kaynak aramak için yardım talep ettiğim Polonya'nın Szczecin şehrinde faaliyet gösteren Szczecin Üniversite Kütüphanesi görevlilerine ve bu zorlu tez sürecinde benden desteğini bir an için bile esirgemeyen değerli arkadaşım, Özge Yıldız'a, tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Analitik Yapı.....	2
1.2.Yazın.....	4
1.3.Yöntem.....	5
1.4.Kavramlar.....	6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1.Gerçekçilik.....	13
2.2.İnşacı Yaklaşım.....	16
3. POLONYA VE UKRAYNANIN TARİHSEL ARKAPLANI VE İLİŞKİLERİ.....	18
3.1.Ukrayna tarihi.....	19
3.1.1. İlkel İnsanlar ve Yaşam Biçimleri.....	19
3.1.2. Kuzey Karadeniz Antik Uygarlığı.....	20
3.1.3. Doğu Slavlar.....	22
3.1.4. Kiev Dukalığı.....	24
3.1.5. Galiçya-Volyn Prensliği.....	25
3.2.Polonya Tarihi	26
3.2.1. İlkel insanlar ve yaşam biçimleri.....	26

3.2.2. Antik Dönem.....	27
3.2.3. Jagiellon Hanedanı.....	29
3.2.4. Lehistan-Litvanya Birliği.....	30
3.2.5. Lehistan-Litvanya Birliğinin Parçalanması.....	34
3.2.5.1. Lehistan-Litvanya Birliğinin İlk Parçalanması.....	35
3.2.5.2. Lehistan-Litvanya Birliğinin İkinci Parçalanması	38
3.2.5.3. Lehistan-Litvanya Birliğinin Üçüncü Parçalanması.....	40
3.3. Ukrayna-Polonya İlişkileri.....	41
3.3.1. Polonya Krallığı ve Polonya-Litvanya Birliğinin Bir Parçası Olarak Güney-Batı Rusya.....	43
3.3.2. Ukrayna Topraklarında Polonya'ya Karşı Ayaklanmalar.....	44
3.3.3. Polonya-Ukrayna Savaşı.....	49
3.3.4. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Ukrayna-Polonya İlişkileri.....	53
3.3.5. Soğuk Savaş Sonrası Ukrayna-Polonya İlişkileri.....	55
4. POLONYA'NIN UKRAYNA ÜZERİNDE ETKİLERİ.....	57
4.1. Polonya'nın Ukrayna Kültürü Üzerindeki Etkileri.....	57
4.1.1. Ukrayna Kültürel Tarihi.....	59
4.1.2. Ukrayna Kültüründe Antik Dönem.....	61
4.1.3. Ukrayna Topraklarında Ortaçağ Kültürü.....	62
4.1.4. Eski Rus Kültürünün Özellikleri.....	63
4.1.5. Ukrayna Kültüründe Rönesans Dönemi.....	64
4.1.6. XIV-XVI. Yüzyılın Ukrayna Sanatsal Kültürü.....	67
4.1.7. Modern Zamanın Ukrayna Kültürü.....	68
4.1.8. Modern Ukrayna Kültüründe Aydınlanma	70
4.1.9. XIX. Yüzyılında Ukrayna Kültürü.....	71
4.1.10. Günümüzde Ukrayna Kültürü.....	75
4.2. Ukrayna Etnik Kimliğin Oluşmasında Polonya Faktörü.....	76
4.2.1. Ukrayna Kimliğinin Etnik Tarihi.....	76
4.2.2. Ukraynalıların Etnik Kimliğinin Ortaya Çıkması.....	77
4.2.3. XIX. Yüzyılında Ukrayna Toplumunun Yapısı.....	78
4.3. Ukrayna Siyasetinde Polonya Etkisi.....	82

4.3.1. Ukrayna’da Ulusal-Demokratik Hareketinin Başlaması.....	82
4.3.2. 2012 Ukrayna Parlamento Seçimleri.....	87
4.3.3. Polonya Dış Siyaseti Doktrinde Ukrayna.....	88
4.3.3.1.Polonya’nınDoğu Politikasının Temelleri	89
4.3.4. Güncel Ukrayna Siyasetinde Polonya Etkisi.....	91
4.3.4.1.1991-2004 Arası Ukrayna’ya yönelik Polonya’nın “Dikkatli” Siyaseti.....	93
4.3.4.2.2004-2009 Arası Ukrayna’ya Yönelik Polonya Siyaseti. Polonya’nın “turuncu devrimi” desteklemesi.....	95
4.3.4.3.2009-2011 Arası Ukrayna-Polonya İlişkilerinde Yeni Dönem.	100
4.3.4.4.Ukrayna-Polonya İlişkilerinin Güncel Durumu.....	102
5. SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	108

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: ParçalanmalardanÖnce Lehistan-Litvanya Birliği.....	35
Resim 2: İlk Parçalanma Sonrasında Lehistan-Litvanya Birliği.....	37
Resim 3: İkinci Parçalanma Sonrasında Lehistan-Litvanya Birliği.....	39
Resim 4: Birinci, İkinci ve Üçüncü Lehistan-Litvanya Parçalanmaları.....	41
Resim 5: Kimeralı Ev, Kiev.....	74

KISALTMALAR LİSTESİ

AB-Avrupa Birliği

ABD-Amerika Birleşik Devletleri

BUHC-Batı Ukrayna Halk Cumhuriyeti

DTÖ-Dünya Ticaret Örgütü

NATO-North Atlantic Treaty Organization (Türkçe: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

PUKK-Polonya Ulusal Kurtuluş Komitesi

SSC-Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

SSCB-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UGO-Ukrayna-Galiçya Ordusu

UPF-Uluslararası Para Fonu

1. GİRİŞ

Polonya ve Ukrayna ilişkileri çok uzun ve karmaşık tarihsel sürece sahiptir. Bu ilişkilerinin tarihinde ortaya çıkan olaylarından biri 981 senesine aittir. 981 senesinde Kiev prensi Vladimir Svetoslavoviç, Polonyalılar'ın Çervesk şehrini ele geçirmiştir. 988 senesinde ise Kiev Rus Ortodoks ayinine göre vaftiz olmuştur, Polonya ise henüz 966 senesinde Katolik ayinine göre vaftiz olmuştur. Farklı dinlere ait olmaları tarihsel süreçte gerilimlere yol açan konulardan biri olmuştur. Bu gerilimler sonunda Ukrayna halkı tarafından sürekli devam eden ayaklanmalar başlamıştır.

Tarihsel süreçte daha ileri gelişmelere bakıldığı zaman, XII. yüzyılda hem Polonya hem de Eski Rus¹, Moğollar'ın saldırılarına maruz kalmıştır. Buna rağmen Moğollar bu Ülkeleri ele geçirememiştir. Çünkü bu saldırı aksine; ticaret, kültür ve sosyal ilişkilerde gelişme sağlamıştır.

1340 senesinde Rurik hanedanından² Galiçya'nın son mirasçısı Vladimir Lvoviç'in vefatı sonrasında, Galiçya hanedanı III. Kazemir tarafından ele geçirilmiş ve Polonya Krallığı'na dâhil edilmiştir. Bu olay bugünkü Polonya ve Ukrayna devletlerinin ortak tarihinin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde, Ukrayna etnik kimliğinin ana karakterlerini oluşturan Kazaklar ortaya çıkmış, Ukrayna bağımsızlık mücadelesine başlamıştır.

Günümüzde Polonya–Ukrayna ilişkilerinin yeniden biçimlenmesi XX. yüzyıl Avrupası'nda çıkan değişiklikler sayesinde mümkün olmuştur. Tarihsel süreçte ortaya çıkan gerilimler yumuşamış ve Sovyet Birliği'nin bölünmesi ve Ukrayna'nın bağımsızlığı kazanması; Polonya'da komünist sistemin çöküşü, jeopolitik konumların değişmesi, geleneksel ekonomik ilişkilerin değişmesi, Ukrayna ve Polonya arasındaki ilişkilerin niteliksel olarak yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu sayede elverişli koşullar

¹ V. yüzyılda bugünkü Ukrayna topraklarında ortaya çıkmış halk.

² Eski Rus ve daha sonra Moskova prensliklerini yöneten hanedan.

ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nde köklü değişimlerin koşullarında Ukraynalı ve Polonyalı muhalefet elitleri arasında başlayan görüşmeler, aynı zamanda ikili ilişkilerin gelişimi üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. Ukrayna devletinin resmi olarak diğer bağımsız ve demokratik devletler ile Sovyetler Birliği'nden bağımsız ilişkiler kurabilmesi ve kazanmasıyla yeni dönem başlamıştır.

2 Ocak 1991'de Polonya Ukrayna'nın bağımsızlığını kabul etmiştir, bununla yanı sıra tam diplomatik ilişkiler kurulmuştur, “*İyi Komşuluk Konusunda Temel Devletler Arası Antlaşması*” imzalanmıştır, Ukrayna-Polonya arasındaki ilişkilerin tam anlamıyla yasal bir zeminde, ayrıca dostane ilişkiler ve işbirliği için bir dizi anlaşma ve düzenleme yapılmış, imzalanmıştır. 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra Ukrayna-Polonya ilişkileri siyasi ortamdan çıkmış, stratejik ortaklık çatısı altında etkinlik kazanmaya başlamıştır. Bu işbirliği konusunda birçok önemli alanlarda uzun süreli sağlam ilişkiler oluşmaya başlamıştır. 1996 yılı, Ukrayna-Polonya ilişkilerinin stratejik ortaklık düzeyine çıkmasının resmi tarihi olarak bilinmiştir. İki ülke arasında tarihsel süreç içinde yaşanan gerilimlere rağmen güncel ilişkilerin olumlu olması, iki devletin siyasetinde olumlu etkiler bırakmıştır.

1.1. Analitik Yapı

Bu çalışmada, cevap aranacak soru bugünkü Ukrayna siyasetinde, kültüründe ve Ukraynalı kimliğinin oluşmasında Polonya'nın etkisi ne derecede olmuştur? Bu soruya bağlı olarak yapılan çalışmanın *temel hipotezi*, Ukrayna'nın milli hareketinin başlamasına ve Ukrayna kültürü ile etnik kimliğin bilinmesine Kazaklar etkin olmuştur; Kazaklar Lehistan-Litvanya Birliği döneminde Kiev Dukalığı'nın (bugünkü Ukrayna) halk üzerinde yaptığı baskılar sonunda ortaya çıkan etkin bir hüviyettir.

XIV. yüzyıldan günümüze Polonya ve Ukrayna devletleri, Lehistan-Litvanya Birliği sınırları içinde olmuştur. Bu Birlik'in oluşmasına rağmen ülkedeki yetki, Polonyalı seçkinlere verilmiştir. Bu seçkinler, Polonyalı olmayan halk üzerinde çok büyük baskılar kurmuştur. Bu ise ayaklanmaların ve isyanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Halkın bir kısmının ormanlara kaçmasına neden olmuştur. Ormanda konuşlanan bu halk, Kazak (özgür) ismini almıştır.

Yukarıdaki temel hipotez üzerinden konuyu, inceleyip irdelediğimizde aşağıdaki farklı hipotezler ortaya çıkmıştır:

Hipotez 1: Lehistan-Litvanya Birliği döneminde ortaya çıkan Kazaklar, Ukrayna halkının oluşmasının başlangıcı olmuştur.

Hipotez 2: Kazaklar’ca başlatılan halk hareketi, Ukrayna kültürünün korunmasına ve canlanmasına yol açmıştır.

Hipotez 3: Sovyetler Birliği sonrası Polonya, başlattığı “*Denizler Arası*” ve “*Doğu Ortaklık*” projeleri ile Ukrayna’nın dış siyasetinde etkin olmaya çalışmıştır.

Bu çalışmanın siyaset bilimi açısından önemi, Polonya ve Ukrayna ilişkilerinin bugüne kadar bu hipotez ışığında ele alınmamıştır. Yukarıda ortaya konulan hipotezlerin sınanmasının yanı sıra Ukrayna ve Polonya ilişkilerinin, yep yeni bir açıdan ele alınması ile bu alandaki var olan diğer çalışmalara katkısı olacağı düşüncesinde saklı olmuştur.

Bu araştırmada yukarıda söz edilen hipotezlerin sınanması ve uygulanması amacı ile aşağıdaki yol hartası izlenecektir:

Birinci bölümde sorunsalın ve çalışma yönteminin çerçevesini ortaya koyduktan sonra, *ikinci bölümde* çözümlerin kuramsal altyapısı gerçekçilik ve inşacı yaklaşım altında ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, Polonya ve Ukrayna ilişkileri ele alınacaktır. İlk kısmında geçmişten Lehistan-Litvanya Birliği’ne dâhil olmasına kadar Ukrayna’nın tarihi, ikinci kısmında ise geçmişten Lehistan-Litvanya Krallığı’nın oluşturulmasına kadar Polonya’nın tarihi ele alınacaktır. Üçüncü kısımda ise geçmişten günümüze kadar Polonya-Ukrayna ilişkileri ele alınıp, ayrıca 1918-1919 Polonya-Ukrayna savaşı ve siyasi sonuçlarının günümüzdeki etkileri ele alınacaktır.

Çalışmanın *dördüncü bölümünde*, Polonya’nın Ukrayna etkisi üzerinde durulacaktır. Bölümün ilk kısmında, geçmişten günümüze kadar Polonya’nın Ukrayna halkı üzerinde kültürel açıdan etkisi ele alınacaktır. Ayrıca Kazaklar’ın ortaya çıkması

ve Kazak Olma Şartları incelenecektir. Bölümün ikinci kısmında Polonya'nın Ukrayna kimliğinin oluşmasındaki etkileri üzerinde durulacaktır. Ukraynalı kelimesinin etnik kökenleri ve etnik tarihi incelenecektir. Ayrıca, Ukrayna gelenekleri ve toplumsal yapısı ele alınacaktır. Dördüncü bölümün son kısmında ise, Polonya'nın Ukrayna siyasetine olan etkisi ve Ukrayna Krizi ile Ukrayna'nın 2012 Parlamento seçimleri incelenecektir. Bununla birlikte Polonya'nın "Doğu Politikası" içinde Ukrayna ile ilişkileri incelenecektir.

1.2. Yazın

Türkçe yayınların ve akademik çalışmalarının çoğu Polonya'nın güncel siyasi durumu üzerinde ve Avrupa Birliği'ne üyeliği konusuna odaklanmıştır. Bunlara örnek olarak; G. Müge Varol'un "*Polonya, Macaristan, Çek Ve Slovak Cumhuriyetleri'nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Çabaları Çerçevesinde "Avrupa Anlaşmaları"*³ doktora çalışması, Mehmet Rauf Kesici'nin "*Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Geçiş Ekonomileri Ve İstihdam: Polonya Ve Türkiye Örneği*"⁴ doktora çalışması ve Harun Uçak'ın "*Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Ve Üye Ülkelerin Tarım Politikalarının Yakınsaması: Polonya Ülke Örneği*" çalışması örnektir. Ukrayna devletini konu alan çalışmalar ise daha çok Rusya ve SSCB ile Ukrayna arası ilişkileri ve sonrasını ele almıştır. Bunlara örnek olarak Utku Yapıcı'nın "*Sovyet Sonrası Coğrafyada Devlet Ve Milliyetçilik: Estonya, Ukrayna Ve Kazakistan Örnekleri*"⁵, Habibe Özdal'ın "*Rus Dış Politikasında Ukrayna (1991-2014)*"⁶ doktora çalışmaları olmuştur. Rus dili

³Bknz. Varol G. Müge, "*Polonya, Macaristan, Çek Ve Slovak Cumhuriyetleri'nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Çabaları Çerçevesinde "Avrupa Anlaşmaları"*", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995.

⁴Bknz. Kesici M. Rauf, "*Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Geçiş Ekonomileri Ve İstihdam: Polonya Ve Türkiye Örneği*", Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli 2008.

⁵Bknz. Yapıcı Utku, "*Sovyet Sonrası Coğrafyada Devlet Ve Milliyetçilik: Estonya, Ukrayna Ve Kazakistan Örnekleri*", Tan Kitabevi Yayınları, 2011.

⁶ Bknz. Özdal Habibe, "*Rus Dış Politikasında Ukrayna (1991-2014)*", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No: 26, Kasım 2013.

kaynaklarında ise Polonya ve Ukrayna devletlerarasında ilişkilerini ve tarihsel sürecini konu alan akademik çalışmalar arasında Andrey Djevetski'nin "*Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych I Społecznych*" dergisinde yayınladığı "*Україна и Польща в Контексте Своего Исторического Опыта; Действительно ли Суть Проблемы Заключается в Степане Бандере?*" (Ukrayna ve Polonya Tarihsel Deneyim Sürecinde; Sorun Gerçekten Stephan Bandera'da Mı?)⁷ Çalışmasında Ukrayna ve Polonya devletlerarası ilişkilerinin tarihsel altyapısına inerek eski Polonya-Ukrayna bölgesinin neden etnik çatışma bölgesi haline dönüşmüş konusunu anlatmaya çalışmıştır. Polonya'nın ve Ukrayna'nın ilişkilerinin SSCB döneminde ele alan çalışma ise Vladimir Bonuşak'ın "*Польша и Украина: Некоторые Принципы Политического и Экономического Сотрудничества*" makalesi olmuştur.⁸ Yazar bu çalışmada iki devletin yeni oluşmuş Anayasalarındaki benzerliklerini ve farklılıklarını ele almıştır. Söz konusu Anayasaların ülke siyasetlerine olan etkisi üzerinde de durulmuştur.

1.3. Yöntem

Bu çalışmada, Polonya ve Ukrayna tarihi ile ilgili bilgi edinmek için arkeolojik araştırmalardan elde edilen verilerin analizinden yararlanılmıştır. Ayrıca Polonya'daki Szczecin Üniversite Kütüphanesi veri taban araştırması yapılmış ve elde edilen bilgiler Rusça ve İngilizce dillerinden Türkçe diline çevrilmiştir. Bunun yanısıra Ukrayna güncel siyaseti araştırmasında resmi seçim sonuçlarını içeren çevrimiçi kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca, Ukrayna Kültür tarihi araştırmasından da Kiev Üniversitesi Kütüphanesinin çevrimiçi kaynaklarından elde edilmiş bilgiler kullanılmıştır.

⁷Bknz. Andrey Djevetski, "*Україна и Польща в Контексте Своего Исторического Опыта; Действительно Ли Суть Проблемы Заключается в Степане Бандере?*", *Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych I Społecznych*, Kwartalnik 4, Varşova 2014.

⁸Bknz. Bonuşak Vladimir, "*Польша и Украина: Некоторые Принципы Политического и Экономического Сотрудничества*", Наукові праці. Том 54, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2009.

1.4. Kavramlar

Burada sırasıyla *devlet, devletlerarası ilişki, kültür, kimlik, siyaset* kelimeleri açıklamaya amaçlamaktadır. *Devlet*, toplum içinde ulusal bütünlüğün, egemenliğin, hukukun üstünlüğünün sağlanması için, geleneklerinin korunması ve sürdürülmesi amaçlı belli yöntemleri, vatandaşları arasındaki ilişkileri koruma amaçlı özel bir izlek kurmaktadır. Devletin uluslararası anlaşmalara uygun olarak, kendi ve diğer ülkelerdeki, tüm nüfusu yönetimleri içermektedir. Devlet kavramı toplum kavramı ile karşılaştırıldığında, devlet kendi içinde sosyal sınıfları içermektedir. Viktor Lazarev, şöyle bir tanım önermek vermektedir: “*Toplumun siyasal iktidarı özel bir organizasyondur, irade ve egemen sınıfın ya da tüm ulusun çıkarlarını ifade eden özel bir baskı aracıdır*”.⁹ Ernest Gellner ise: “*Devlet; düzeni korumak için uzmanlaşmış ve yoğunlaştırılmış bir kuvvet. Devlet; geçerli düzeni korumakla görevlendirilen kurum veya kurumlar topluluğudur. Devlet; polis ve mahkeme gibi uzman kuruluşların sosyal hayatın geri kalan kısmından ayrılmış olduğu zaman var olmaktadır. Bu uzman kuruluşlar, devletin ta kendisi,*” olarak tanımlamaktadır.¹⁰

Devlet; iktidar ve yönetim kurumu olarak, siyasi örgüt şeklinde toplum katmanlarında ki belirli gelişim düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Devletin ortaya çıkmasının iki temel kavramı olmaktadır. İlki; *kuramsal çerçevede toplumun doğal gelişmesine bağlı olarak ve vatandaşlar arasında belirli bir sözleşme sonucunda devlet ortaya çıkmaktadır*.¹¹ Diğerisi ise Platon’un açıkladığı kuramlar üzerinde inşa edilmektedir. İlk olanı reddeder ve *devletin küçük ama iyi organize edilen bir grup insan tarafından daha büyük ama daha az organize edilen grup insanın fethi sonucunda*

⁹ Lazarev Viktor, “*Общая теория права и государства*”, 3 baskı, Юристъ уауіневі, Kiev 2001, s.112.

¹⁰ Bknz. Gellner Ernest, “*Anthropology And Politics: Revolutions In The Sacred Grove*”, Oxford, İngiltere 1995.

¹¹ Bknz. Hobbes Thomas, “*Leviathan*”, çev. S. Lim, YKY, İstanbul 2014; Locke John, “*Hoşgörü Üstüne Bir Mektup*”, Liberte Yayınları, İstanbul 2012.

ortaya çıktığını iddia etmektedir¹². Açıkçası insanlık tarihinde her ikisi de zaman zaman yer almaktadırlar.

Andrew Heywood siyaset ve hükümet arasındaki farklılıkları şu şekilde ifade etmektedir: “Devlet, hükümetten daha geniştir; hükümet ise devletin bir parçasıdır. Devlet, devamlı ve süreklidir; hükümet ise geçicidir, kısa ömürlüdür. Hükümet, devlet otoritesinin işletilmesini sağlayan bir araçtır; hükümet sadece devletin beyni olma görevindedir. Devlet, kişisel olmayan bir otoritedir; memurlar bürokratik usullere göre işe alınır ve görevlendirirler, hükümetin ideolojik isteklerine duyarız olacak şekilde seçilmektedirler. Devlet, ortak iyiyi ve genel iradeyi temsil etmeye çalışmaktadır. Fakat hükümet ise belirli ideolojileri temsil etmektedir”.¹³

Devlet terimi genel olarak geniş ve dar anlamında kullanılmaktadır. Geniş anlamda devlet belirli bir ülke, bir toplum ile tanımlanmaktadır. Örnek olarak: “Devlet-NATO üyesi”, “Hindistan devleti” örnekleri kullanılmaktadır. Bu örneklerde, devlet anlayışı altında toprakları içerisinde yaşayan halk ile beraber belirli toprak parçası üzerinde yer alan ülkeler ifade edilmektedir. Dar anlamda devlet ise, toplumda yüksek yetkiye sahip siyasi sistem kurumları olarak tanımlanmaktadır. Bu şekilde olan devlet tanımı XVIII-XIX. yüzyılları arasında sivil toplum kuruluşlarının oluştuğu dönemde ortaya çıkmaktadır. Bu dönem siyasi sistemin ve sosyal yapının daha karmaşık bir yapıya dönüştüğü dönem olmaktadır;

Devletlerarası ilişkiler (uluslararası ilişkiler) dar anlamda devletlerarasında ortaya çıkan siyasi, ekonomik, kültürel yönlerinde etkileşim olarak tanımlanmaktadır; daha geniş anlamda ise bir bütün olarak uluslararası sistemin faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası ilişkiler, aynı zamanda halkın, devletlerin ve devletler sistemi arasındaki bağlantıların ve ilişkilerin bir dizilimi olarak açıklanabilmektedir.

¹²Bknz. Hume David, “İnsan Doğası Üzerinde Bir İnceleme”, çev. A.Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul 2012; F. Nietzsche Friedrich, “İşte Böyle Buyurdu Zerdüş”, çev. T. Erdem, Arya Yayıncılık, İstanbul 2014.

¹³Heywood Andrew, “Siyaset Teoriye Giriş”, çeviri Hızır Murat Köse, Küre Yayınları, İstanbul 2014, s.120.

Böylece, Sosyal Bilimler Uluslararası Ansiklopedisi'nde uluslararası ilişkiler “*insan faaliyeti sonucunda tek ve birkaç devletten insanların kişisel veya grup şeklinde etkileşime geçmeleri*” olarak açıklanmaktadır.¹⁴ Jeremy Bentham’a göre, “*uluslararası ilişkiler-büyük ulus devletlerin kendiliğinden oluşmuş ilişkileridir. Temellerinde ise siyasi ilişkiler yatmaktadır. Bu şekilde XX. yüzyılın başlarına kadar devam etmektedir. Bundan sonra, devleti içeren ama lider konumunda olmayan uluslararası ilişkiler modeli ortaya çıkmaktadır.*”¹⁵ Günümüzde uluslararası ilişkileri en iyi tanımlayan terimlerden biri küreselliği, karmaşıklığı, çok yönlülüğü kapsayan “*Dünya Siyaseti*” terimidir. Sergey Lantsov’a göre: “*Dünya siyaseti, uluslararası siyasetini içermektedir, ancak içerdiği sorunları ve aktörleri daha kapsamlıdır.*”¹⁶

Kültür terimi Latince’den gelmektedir ve yetiştirme, oluşma, saygı ve gelişme anlamına gelmektedir. Bilim dünyasında, XVIII. yüzyılında kullanılmaya başlamaktadır. Buna rağmen Antik Yunanlılar “*paideya*” (eğitilmiş) kelimesini kullanarak, kendilerini “*kültürsüz*” barbarlardan farklı kılmışlardır. XVII. yüzyılında *kültür* kelimesi yanında “*medeniyet*” kavramı kullanılmaktadır.¹⁷ Günümüzde yaklaşık beş yüz ayrı *kültür* tanımı bulunmaktadır. *Kültür*; toplumun maddi ve manevi alanlarında insan faaliyetlerinin sonuçları ve yöntemlerinin bir dizilimidir, somutlanmış yaşam modelleridir. Sosyal insanın faaliyetlerinin tümünün zenginliğidir. Bununla beraber ortaya pratik faaliyetler ve sonuçlarını içeren *kültürün*, kuramsal bağlamdan sosyal yaşamın maddesel izdüşümü olarak ortaya çıkması, *kültürün* geniş halk kitleleri tarafından benimsenip sahiplenmesini bir bileşenidir. Manevi değerler kümesinin manevi *kültür* olarak da ortaya çıkmaktadır. Ancak, aralarındaki sınır koşulludur; çünkü *kültürü* yaratan insandır, bir tamdır. Bu yüzden de *kültür* ne kadar öznel olsa da; tarihi,

¹⁴ Hmylev Viktor, “*Современные Международные Отношения: Учебное Пособие*”, s. 115, (<http://uchebnik-çevrimiçi.com/> 17.04.2016).

¹⁵ Bykov Oleg, “*Международные Отношения. Трансформация Глобальной Структуры*”, Наука, Moskova 2003, s. 201.

¹⁶ Bovin Aleksadr, “*Ведущие Тенденции Международных Отношений; Международная Жизнь*”, Moskova 2004, s. 172-183.

¹⁷ Asoyan Yuliya, “*Историография Концепта “Cultura”, Опыт Русской Культурологии Середины XIX-Начала XX Веков*”, Nauka, Moskova 2000, s 59-61.

dini, sanatı, siyaseti, hukuku, özel ve kamu hayatındaki davranışları, spor aktiviteleri, gelenekleri kapsamaktadır. Ve sonuç olarak tam, canlı ve gelişen bir organizmadır. Kültür araştırmasında önemli nokta, bir tam olarak mı incelenmeli yoksa belirli bir alan mı incelenmesi gerektiği sorusudur. Örnek olarak: insanlık kültürü, Ukrayna kültürü veya Ukrayna Postmodernizm kültürüdür.

Sosyal Bilimde *kimlik* bireyi veya grubu tanımlayan inançlar, ifadeler, niteliklerdir; örneğin: devlet kimliği, dini kimlik, etnik kimlik, milli kimlik ve benzeridir. Bu çalışmada yazar, kimliğin etnik tanımını ele almaktadır. Etnik kimlik konuşma ve jestleri kendine ait karakteristik özelliklere sahip, otomatik davranış dizilimi olarak ifade edilmektedir.¹⁸ Etnik kimliğin, istikrarlı olabilmesi için aşağıdaki özelliklerin var olması sözkonusudur; ilk olarak, kendi kendini toplumda ifade etmek, isim vermek özelliğidir; ikinci olarak, ortak kökenine dair efsanenin olmasıdır; üçüncü olarak, kahramanlar ve etnik grup için önemli olayları içeren ortak tarihsel bellek; dördüncü olarak, manevi kültürün elementlerinden olmasıdır. Bunlar din, dil, sanat ve gelenek-görenek olabilmektedir; beşinci olarak, toprak bütünlüğü, ana vatana manevi bağın olmasıdır; son olarak ise, nüfusun önemli bir bölümünün birlik anlayışına sahip olmasıdır.¹⁹

Etnik kimlik-sosyal kimliğin bir parçasıdır, belli bir etnik topluluğa ait olmanın bilincidir. Burada ise ulusal kimlik-belirli bir etnik gruba ya da ulusa ait olma bilinci olarak tanımlanabilir. Ulusal kimlik-vatandaşlık veya millet anlamına gelmez; ama millet ve vatandaşlık onu etkileyen faktörler olabilmektedir.²⁰ Kendi devletlerine sahip olmayan küçük uluslarda çoğu kez daha geniş bir ulusal kimlik ile bölgesel etnik kimliğini birleştiren, siyasi ulus ve devlet ile bağlantılı olan ulusal kimlik söz konusudur. Göçmenlerin ulusal kimliğinin kökenleri, yanı sıra yeni devletin kültürü ve

¹⁸ Lurye Sergey, “Историческая Этнология”, Аспект Пресс, Moskova 1997, s. 101; ISBN 5-7567-0205-7 (08.02.2016).

¹⁹ A.g.e., s. 104.

²⁰ Tişkov Vladimir, “Этнос или этничность?”, Этнология и политика, Научная публицистика, Moskova 2001, s. 229-233.

kimliğini de tanımlamaktadır. Aynı etnik ve kültürel gruplar, içindeki gelişmekte olan ulusal kimliğini belirli aşamalarda çeşitli projelerde de rekabet edebilmesini sağlamaktadır.

Siyaset kelimesinin batı karşılığı olan politika, kamu kuruluşlarının ve kamu yönetimi faaliyetlerinin yanı sıra, devletin işleyişi ile ilgili kamusal hayatın sorunları ve olaylarını içeren bir kavramdır. Antik dönemde oluşan kent (polis) devletleri, tarihsel süreçte özyönetim ile yönetilen kentsel topluluklardır. Antik Yunan’da ortaya çıkan polisler daha sonra İtalya ve Roma İmparatorluğu aracılığıyla yaygınlaşmaktadırlar.

Devletlerin ve İmparatorlukların büyümesi ile büyük topraklar ile siyasetin yürütülmesi de bu siyasetin değişebilmesini ve gelişmesini gerektirmektedir. Siyaset, bir yönetim metodu olarak kent (polis) devletlerinde ortaya çıkmaktadır. Polislerde yönetim elit tabakayı ve elitsel oluşumunu sağlayan sınıflara da odaklanmaktadır. Terim olarak *politika*, IV. yüzyılda Aristoteles tarafından kullanılmaya başlamaktadır. Aristoteles, “*Politika-hükümet sanatı*” olarak tanımlamaktadır.²¹ Ama siyaset sosyal hayatın ayrı bölümü olarak, bu tanımlamadan önce çıkmaktadır. Siyasetin ve onun ortaya çıkışının doğası ile ilgili aşağıdaki yaklaşımlar sözkonusudur:²²

- A. **Teolojik yaklaşım**-bu yaklaşıma göre politika, bütün hayatta da olduğu gibi tanrısal kökene sahip olmasını savunmaktadır;
- B. **Antropolojik yaklaşım**-bu yaklaşım siyaseti, insan doğası ile birleştirir. Ve siyasal iletişim insanlar arasında doğaları gereği ortaya çıktığını savunmaktadır.
- C. **Biyolojik yaklaşım**-bu yaklaşıma göre ise, antropolojik yaklaşımın tersine, siyasetin doğası, insani ve hayvani dürtülerin başlangıcında olmaktadır. Örneğin, kendini saldırganlık, savunma içgüdü, hayatta kalmak için mücadele etme ve benzeridir. Etnoloji uzmanı K. Lorens, buna örnek olarak savaşta ortaya çıkan saldırganlığın, devrimler geçişi sırasında veya diğer çatışmalar sırasında insan

²¹ Bknz. Aristoteles, “*İkinci Çözümlemeler*”, çeviri A. Houshiary, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

²² Bknz. İlyin Vladimir, Panarin Aleksandr, “*Философия Политики*”, МГУ, Moskova 1994, ISBN 5-211-03326-4 (07.03.2016).

saldırganlığı örnek göstermektedir.

- D. **Psikolojik yaklaşım**-bu yaklaşıma göre, insanlar arası siyasi etkileşimin nedenleri; insan psikolojisinin gereksinimi, ilgisi, duygusu ve diğer bulgularıdır. Kendine özgü siyaset açıklamasını Z. Freud yapmış; siyasetin doğasını *bilinç dışı* olarak yorumlamaktadır.
- E. **Sosyal yaklaşım**-bu yaklaşım, siyasetin ve toplumun ortak bir ürünü olarak kabul etmektedir. Toplum, evrimi ile beraber büyümesini ve sosyal tabakaların gelişmesini temel almaktadır. Başlangıç noktası olarak neolitik devrim ele alınmaktadır. Bu devrim hem hane içinde yönetim şeklini değiştirmektedir hem de insanların yaşam tarzını etkilemektedir. Ortaya bu şekilde çıkmış olan siyaset, böyle mantığa dayanmaktadır: insan faaliyetlerinin gelişmesi mülkiyetin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Mülkiyetin ortaya çıkması ise, ekonominin gelişmesini ve ekonomi aracılığıyla toplumda belli bir statü elde etmeyi, bireyin özgürlüğünü ve bağımsızlığını derinleştirip sağlamlaştıran, ekonomik kalkınmayı sağlayan, kendi uzmanlık alanının yanısıra, yeni sosyal dernekler etrafında toplanmayı oluşturmaktadır. Sınıflar arası çatışmaların çıkmasına da neden olan, mülkiyet yoluyla toplumunda sınıfların oluşmasını arttırılmasında da etkin olan yine kültürle ortaya çıkan değişim ve insanlığın kendini geliştirmesidir. Sosyal farklılaşma, hem etnik kimlikte hem de dini konularda, daha belirgin olmaya başlamaktadır. Demografik büyüme ve ekonomik faaliyetlerin gelişmesi bir topluluğun diğerlerinden bağımsız olabilmesini sağlamaktadır, ayrıca toprak bütünlüğünün korunması söz konusudur. Böylece siyaset, yukarıdaki sorunları geleneksel yönetimler ile (gelenekler, ahlak kuralları ve benzeri) çözemediğimizde ortaya çıkmaktadır. Hukuk ile beraber siyaset bu sorunları çözmek için kullanan düzenleyici haline gelmektedir. Buna ek olarak, aynı amaç için insanların hayatlarını organizasyonu ve yönetimin yeni bir biçimi olarak devlet kurulmaktadır. Bu nedenle politika kavramı, doğrudan devlet ve hükümet kavramları ile bağlantılıdır. Siyaset bilimci Maurice Duverger güç kavramını üç şekilde biçimlendirmiştir: “*anonim, bireyselleştirilmiş ve kurumsallaştırılmış*”. İlk ikisi devlet öncesi olarak, üçüncü ise devlet gücü olarak ve kamu karakterine sahip olan ve siyasetin ortaya çıkışını sağlayan *güç*

olarak yorumlanmıştır.

Bilimsel ve felsefi düşüncenin gelişimi sırasında siyasetin farklı tanımları sunulmaktadır: “kraliyet sanatı” “vatandaşları korumak ve kötü insanları iyi yapma yeteneği” (Platon)²³, doğru ve akıllıca yönetim sanatı (Makyavelli)²⁴, devlet aygıtının liderliği veya etkisi hakkında bilgi (Max Weber)²⁵, sınıfsal çıkarlarının mücadelesi (Karl Marks)²⁶. Günümüzde siyaset; daha çok mevcut düzeni koruyan veya organize toplumda (iç siyaset) ve dünya toplumunda (dış siyaset, dünya çapında veya dünya siyaseti) mülkiyetin ve gücün dağılım sırasını değiştiren sosyal faaliyet olarak değerlendirilmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

İki devlet arasındaki ilişkisi gerçekçilik (realizm) ve inşacı yaklaşım (constructivism) gibi uluslararası ilişkiler ilkeleri içerisinde ele alınmaktadır. Bundan dolayı bu bölümde ilk olarak bu yaklaşımların tanımları ve açıklamaları verilmektedir. Bu açıklamalar ile yanısıra sözkonusu yaklaşımların uluslararası ilişkileri ile bağlantıları ve içindeki yerlere ele alınmaktadır.

²³Bknz. Platon, “*Devlet*”, çevirmen Sabahattin Eyüpoğlu, M. Ali Cemgöz, Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

²⁴ Bknz. Makyavelli, “*Prens*”, çevirmen H. Kemal Karabulut, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998.

²⁵ Bknz. Weber Max, “*Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*”, çevirmen Emir Aktan, Alper Yayınları, İstanbul 2010.

²⁶ Bknz. Marks Karl, “*Kapital*”, çevirmen Mehmet Selik, Yordam Kitap, İstanbul 2012.

2.1. Gerçekçilik

Realizm veya siyaset biliminde Siyasi Realizm-Hans Morgenthau tarafından kurulan siyaset ve siyaset değerler dizisi okuludur.²⁷ Okul, Nikola Makyavelli'ye ve Thomas Hobbes görüşlerine geri dönen gelenekler ve ideolojiler çerçevesinde kurulmuştur.

Realistlerin uluslararası ilişkilerine bakışı kötümser olarak yorumlanmaktadır; onlara göre, devletler genel olarak kendilerini korumakla meşgul olmaktadır. Bundan dolayı uluslararası politikanın olmamasında, realistler için rasyonel davranış: gücün maksimilizasyonudur; yani devlet, olabildiğince var olan gücünü sonuna kadar kullanmalıdır. Aynı anda da, bağımsızlığın korunması için gerekli olan askeri güç-devlet siyasetinin en üst seviyeye çıkarma olarak görülmektedir.

Realistlerin dayanak noktalarından biri de milliyetçiliği çok güçlü olarak kabul etmeleridir. Dolaysı ile devletleri, egoist olarak ele alıp kabul ettiklerinden, devletler aralarında güvenin çok düşük seviyede kabul etmektedirler. Devletlerarası fedakârlığın hiç olmadığı savını kabul etmektedirler. Aksine, uluslararası normları ve örgütleri güçlü olarak kabul etmekte; aktörlere etki edemediklerine inanmaktadırlar. Önerilen fikirlerin soyutluk kalitesine bakılmaksızın, dünyayı bir ideoloji uğruna değiştirme deneyimi başından başarısız olarak görmektedirler, çünkü realistler dünyayı olduğu gibi kabul etmektedirler.

Siyasi realizmin başat noktası, uluslararası gücünün doğasını görmezden gelen siyasi teorisinde, hayalî teorilerin ciddi eleştirisi sonucunda elde edilmektedir. İnsanoğlunu egoist varlık olarak değerlendiren bu değerler dizisi temsilcileri, uluslararası ilişkilerde sonradan ortaya çıkacak olguların değil, zaten var olanların çalışmasına öncelik gösterilmektedir.²⁸

²⁷ “Мировая Политика И Международные Отношения” editör Aleksey Lantsov, St. Petersburg 2007, s. 103-110.

²⁸ A.g.e. s. 112

Gerçekçilik politikası, çok uzun tarihe sahip olmasına rağmen, terim 1939 senesinde Edward H. Carr “*The Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*”²⁹ kitabını yayınladıktan sonra kullanılmaya başlanmıştır.

Siyasi Realizmin ana hükümleri aşağıdaki gibidir:³⁰

- A. Uluslararası ilişkilerin ana aktörleri devletlerdir. Devlet; rasyonel homojen siyasi organizmadır. Sadece devletler savaş açma, sürdürme, uluslararası anlaşma yapma hakkına sahiplerdir; Uluslararası siyasetin yönünü genel olarak, uluslararası istikrarı bozabilen veya dengeleyebilen büyük devletler belirlemektedir. Büyük devletler yapabileceklerini, küçük devletler ise “yapmalarına izin verildiklerini” yapabilmektedirler. Bundan dolayı büyük devletler küçük devletleri feda edebilmektedirler.
- B. Uluslararası ilişkiler anarşik bir karaktere sahip oldukları öne sürülmektedir. Herkes sadece kendi çıkarları peşindedir; bu yüzden uluslararası ortamda devletlerin amacı ulusal çıkarlar olarak kabul edilmektedir. Uluslararası ilişkilerde üstün güç olmadığından, “kendi kendine yardım et” ilkesi geçer olmaktadır.
- C. Uluslararası ilişkilerde; devletlerin her birinde çıkarların varlığı durumunda, çatışmaları önlemek mümkün olmamıştır. Bu yüzden uluslararası süreçte devletlerarası çatışma veya onun aşırı formu olan savaş bulunmaktadır. Siyasi realizmin temsilcileri diğer uluslararası süreçlerin varlığını da gözönünde bulundurmaktadır. Aynı zamanda süreçlerin tümünü savaşın alt başlıkları olarak düşünmektedir; barış ise geçici mükemmel durum olarak görülmektedir. Uluslararası işbirliğinde, en fazla askeri ve siyasi-askeri antlaşmalar olarak

²⁹ Bknz. Carr Edward H. “*The Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*”, Perennial, New York 2001 (1939).

³⁰ “*Политология: Учебное Пособие Для Вузов*” editör Alekandr Radugin, Центр, Moskova 2000, s. 73-76.

yorumlanmaktadır. Barışın sağlanmasının en etkili aracı siyasi realizm kuramcılarına göre güç dengesi olmuştur. Bu denge; devletlerin birbirlerine karşı haklarına olan saygıdan ve ortaklaşa ulusal çıkarlarının birleşiminde ortaya çıkmaktadır.

- D. Uluslararası ilişkilerde devletlerin ulusal çıkarları, sürekli olarak çatıştığından dolayı devletin ana hedefi kendi güvenliğini sağlamasıdır. Onun yerine getirilmesinin ana kaynağı: geniş anlamda güç olarak kabul edilmektedir. Gücün kullanılmasıyla, uluslararası ilişkilerin diğer aktörlerinin davranışlarını kontrol altında tutulmaktadır. Devletlerin uluslararası ilişkiler arenasında diğer davranışları ise devlet saygınlığını yükseltmek ve siyasi ağırlığı olan sosyal tabakaların ekonomik gereksinimlerini karşılanmasıdır.
- E. Bütün devletler savaş yapabilme potansiyeline sahiplerdir. Bununla beraber bir devletin içindeki güç dengesini sağlamlaştırmak ya da korunmak için alacağı önlemlerin sınırını bilmek mümkün değildir. Karar mekanizmasındaki etkin kişilerin fikirlerini anlayabilmek, öğrenebilmek mümkün değildir. Ancak, hükümet organlarının değişimlerinde, birden bire siyasi anlamda zıt niyetlerin hükümranlığı olabilmektedir. Bu nedenle, tüm büyük güçler mevcut durumdan memnun olsa bile, bir değişimci devlet gibi düşünmek zorunda kalmaktadırlar.
- F. Devletin güvenliğinin sağlanmasının temel aracı güçtür olarak kabul edilmektedir, yani güç kullanımının tehdit edilmesidir. Güç-devletin siyasi gücüne dair temel aracı olarak görülmektedir. Uluslararası ilişkilerin anarşist karakterini, uluslararası normların gelişimi sürecinde değiştirmek zor olmaktadır; bu normlar, tersine hiyerarşinin ve gücün üstünlüğünü korumaktadırlar. Bu, “güvenlik ikilemine” neden olmaktadır: büyük devlet, diğer ülkelerin güvenliğini bozmadan kendi güvenliğini sağlayamamaktadır.
- G. Uluslararası ilişkilerin doğası değiştirilemez; sadece siyasi güçlerin yapılandırılması değiştirilebilir nitelik taşımaktadır.

2.2. İnşacı Yaklaşım

İnşacı yaklaşım (constructivism) Wendt çalışmalarıyla 1980'lerin ortalarına doğru çıkmaktadır. Uluslararası araştırmalara yönelik “constructivism” terimi ilk kez Nicolas Onu “*The World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*”³¹ çalışmasında kullanılmaktadır. İnşacı yaklaşıma göre, dünya insanlar tarafından inşa edilmektedir; onlar faaliyetleri ile mevcut kurumların istikrarını korumaktadırlar veya değişimlere yol açmaktadırlar. İnşa olmuş dünya, içinde yer alan aktörlere yönelik ters tepki göstererek onları oluşturmaktadır. İnşacı yaklaşımı destekleyen teorisyenler, geleneksel teorilerini destekleyen teorisyenleri bazı faktörlere fazla değer verdiklerinden dolayı suçlamaktadırlar. Böylece, inşacı yaklaşım teorisyenleri klasik realizm teorisyenlerini bireysellik (individüalizm) için eleştirmektedirler. Yani aktörleri kurumlardan tamamen bağımsız olarak değerlendirmektedirler. Neo Marksizm teorisyenlerini ise bütüncüllük (holizm) ile suçlanmaktadırlar: onlar kurumların aktörler üzerinde etkisini abartmaktadırlar. İnşacı yaklaşımın kurucuları üçüncü bir yol önermektedirler; bu yol aktörlerin bağımsız faaliyetlerine izin vermektedir ama kurumların etkisini, bu faaliyetleri etkilemesine de izin vermektedirler. İnşacı yaklaşımında bütüncüllük, idealizm ile tamamlamaktadır. Terry Brasspening’a göre, “*inşacı yaklaşımın tüm hükümlerine bakıldığında iki ana varsayım ortaya çıkmaktadır.*”³² Birinci varsayıma göre, devletlerin davranışları ilgili kuruluşlara ve objelerine (aktörlere ve yapılar) ekledikleri anlam tarafından belirlenmektedir. Bu objeler devlet tarafından dost, düşman veya tarafsız olarak değerlendirilmektedir. İkinci aksiyoma göre ise, uluslararası sistem aktörler tarafından ortaklaşa tasarlanmış kurallar ve kurumlar bazında çalışmaktadır. Bu kurallar ve yönetmeliklere, *özneler arası* denir. Çünkü uluslararası arenada aktörlerin çoğunluğu tarafından paylaşılan ve evrensel olarak geçerli algılanmaktadırlar. Bu aksiyomlar *eş-anayasa* kavramı ile ilişkili ana yapılandırıcı fikirlerin temelini oluşturmaktadır. Bu

³¹ Bknz. Nicholas Onuf, “*The World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International relations*”, University of South Carolina Press, USA 2002.

³² Kapustin Boris, “*Современность Как Предмет Политической Теории*”, Росспэн, Moskova 1998, s. 96-98.

aktörlerin karşılıklı etkilenecek davranışlarının oluşması anlamına gelmektedir.

Ayrıca bu süreçte kurumların etkisi de yüksek olarak kabul edilmektedir. Bazı inşacı kuramcılara göre kurumlar, kendi önemini aktörlerleri pahasına abartma eğilimindedirler. Yalnız kurumların kendileri aktörlere bağımlıdır.³³ Böylece uluslararası ilişkilerin anarşik eğiliminde olanlarını kabul eden inşacı kuramcılar, anarşiyi devletlerin bilinçsiz faaliyetlerin ürünü olarak görmektedirler. Klasik yaklaşım kuramcıları ise anarşiyi uluslararası sistemin doğal özelliği olarak görmektedirler. Bu görüşe göre, devletlerarasında *sürekli anarşi* söz konusu olamamaktadır. En başarısız devletler de siyasi varlıklarının diğer alt formunu kabul etmek yerine, devlet hüyetini korumak için yenileme yönüne gitmektedirler. Yani, var olan gücün mevcut uluslararası boyuttaki normlara göre değişimine karar verip, gelişimini kabul etmektedirler. Bu durum, inşacı yaklaşımın kuramcılarına göre, kültürel enstitülerin devleti desteklediklerinden ve diğer meşruiyet formlarının güvensiz olduğunu düşünmeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır. Böylece inşacı yaklaşımın kuralları, her faaliyetin içinde bulunmaktadır. Ve onların değişimi dünya siyasetinin en temelinde bile değişimine neden olmaktadır. İnşacı yaklaşıma göre, kurallar olmadan çoğu faaliyet anlamsız olmaktadır.

Kimlik teması, inşacı teorisinin önemli bileşenlerinden biridir. Devletin belirli bir kavram setine dayanıp siyasi bir topluluk olarak “hayal” ettiği ve dünyaya kendini tanımladığı zaman, kimlikten söz edilebilir. İnşacı kuramcıların çoğu kimliğini sürekli değişen ve gelişen yapı olarak görmektedirler. Bunun nedeni hem “diğer” kimlikler ile etkileşim süreci hem de topluma, siyasi etkide bulunmak isteyen siyasi güçlerin çatışma sonuçlarının sürekli değişimidir. Kimliğin oluşumunda hem devlet içi güçleri hem de uluslararası güçleri etkilemektedirler. A. Gent’e göre kimlik konusu çıkarlar bazında yatmaktadır, devlet çıkarlarının belirleyici unsuru olmaktadır.³⁴ Bu yaklaşım klasik değerler dizisinin görüşlerine aykırıdır çünkü onlara göre, bir devlette her zaman bir

³³A.g.e., s. 102.

³⁴Wendt Alexander, “Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics”, International Organization, Cambridge 1992, Vol.46, No. 2, s. 391-425.

takım çıkarlar olmaktadır. Bu, aktörlerden ve aktörlerin sosyal konumundan bağımsız olarak oluşmaktadır. Yani neo-realistler ve neo-liberaller için bu çıkarların neden olduğu değil, bu çıkarların uluslararası arenada nasıl karşılaştıkları sözkonusudur. İnşacı kuramcılar, bunun tersine devletlerin çıkarlarının oluşum sürecine odaklanmaktadır. Onlara göre devlet çıkarları, entelektüel değil sosyal nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı en doğru yol devlet kimliğine bakmaktadır.

Böylece, bugün inşacı kuramın kritik teoriler ailesine dönmesine ters eğilim söz konusudur, ne Gerçekçilik ne Liberalizm uzlaşmacı bir tutumu kabul etmemektedirler.

İnşacı teorisinin kendisi de eleştirilmektedir. Bilim adamların çoğu inşacı yaklaşımı bir yenilik, ayrı bir değerler dizisi olarak görseler de, bazıları (örneğin, A. McLeod) sadece Amerikan Liberalizmin yeni versiyonu olarak eleştirmektedirler. Bazıları ise inşacı kuramının Realizm ve Liberalizm yaklaşımlarının karışımı olarak görmektedirler, tutarsızlığını eleştirmektedirler. Kritik teoriler ise normlar araştırmasında sonuna kadar girmediklerinden ve bilgi ve güç arasındaki iletişimi unuttuğundan, inşacı teoriyi eleştirmektedirler.

3. POLONYA VE UKRAYNANIN TARİHSEL ARKAPLANI VE İLİŞKİLERİ

Bu bölümde, Polonya ve Ukrayna arasındaki ilişkileri, önceden iki devletin tek ülke haline gelmesine kadar devam ettirdikleri tarihsel süreçleri ayrı ayrı incelenmektedir. Daha sonra ise, Ukrayna ve Polonya arası ilişkiler Lehistan-Litvanya Birliği döneminden günümüze kadar ele alınmaktadır. Ayrıca Lehistan-Litvanya Birliği'nde Polonya yönetimine karşı gerçekleşen ayaklanmalar ve Polonya-Ukrayna savaşı incelenmektedir. Bu savaşın ve tarihsel sürecin Polonya-Ukrayna arasındaki ilişkileri etkilediği, günümüzdeki siyasi sonuçlar penceresinden ele alınmaktadır.

3.1. Ukrayna Tarihi

Bu çalışmada, Ukrayna tarihi Polonya ile beraber Lehistan-Litvanya Birliği dönemine kadar ele alınmaktadır. Ukrayna topraklarında hem ilkel insanlar hem de Antik ve Roma dönemlerinde yaşam sözkonusudur. Polonya'nın bu devlet üzerindeki etkisi Lehistan-Litvanya Birliği ile başlamaktadır. Bundan dolayı Ukrayna kültürünü, toplum yapısını, yönetim şeklini ve halk kimliğini Polonya topraklarına dâhil olmadan önce incelemekte fayda içermektedir.

3.1.1. İlkel İnsanlar Ve Yaşam Biçimleri

Ukrayna tarihi, topraklarında ilkel insanların ortaya çıkmasına kadar geri gitmektedir. İlkel insanların ortaya çıkmasıyla toplu mülkiyet, toplu üretim ve tüketim de sözkonusudur. Sınıf ve devlet ortada henüz yoktur, sosyal-ekonomik ilişkiler ise, iki şekildedir; ilk önce sürü, daha sonrasında klan ve kabile şekli almaktadır. İlkel insan topluluğu Ukrayna'nın Güneyinde M.Ö. 1000 senesine kadar diğer bölgelerinde ise, Miladi takvimin başlangıcına kadar yaşamaktadırlar.³⁵ Bu ilkel toplumun gelişiminde; Taş Devri, Tunç Devri ve Erken Demir Çağ dönemleri ortaya çıkmaktadır.³⁶ Bu teori, bu dönemlerde imalatta kullanılan maddelerin işlenmesine göre ortaya çıkmaktadır.

Erken Demir Çağ dönemi, Büyük Göç'ün başladığı döneme denk gelmektedir.³⁷ Daha iyi yaşam koşulları bulabilmek amacıyla, ilkel insanlar yerleşkelerini bırakarak yola koyulmaktadırlar. Genel olarak, Doğu'dan Batı'ya göç etmektedirler. Göç nedeni; doğu bölgesinde nüfus artışının daha hızlı olması ve batı bölgesinde hayvanların beslenebilmesi için otlak alanlar bulunabilir olmasıdır. Yolculuğa aileleriyle birlikte çıkmaktadır; yanlarında hayvanlarını ve varlıklarını almaktadırlar. Göçebe kabile yurtları, yüzyıllar boyunca Avrasya bozkır manzarasının,

³⁵ Alekseyev Vladimir, Perşin Aleksandr, “История Первобытного Общества”, Astrel, Moskova 2007, s.140.

³⁶ Sedov Vladimir, “Славяне В Древности”, Научно-Производственное Благотворительное Общество “Фонд Археологии”, Moskova 1994, s. 35.

³⁷ Sedov Vladimir, a.g.e., s.94.

ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Ana ekonomilerini oluşturan büyük baş hayvanların yetiştirilmesinin yanında tarım ve el sanatları ile de uğraşmaktadırlar. Savaş sanatına da hâkim olan bu halk, yeri geldiğinde savaşıyor yeri geldiğinde barış sağlamaktadırlar.³⁸

3.1.2. Kuzey Karadeniz Antik Uygarlığı

M.Ö. VII. yüzyılda Kuzey Karadeniz kıyılarında “Büyük Yunan Sömürgeciliği” sonucunda Olivia, Tıra, Feodosia, Hersones, Pantikopey, Fanagoriya antik kent-devletleri ortaya çıkmaktadırlar. Bu kentlerin oluşumundaki önemli sebepler; Yunan kentlerinin nüfus fazlalığı, toprak ve ekmek yetersizliği, askeri ve siyasi çatışmalar olarak kabul edilmektedir.³⁹ Yönetim şekilleri cumhuriyet olarak bilinmektedir, egemen güçlere göre şehirler aristokratik veya demokratik yönetim ile yönetilmişlerdir. Yasama yetkisi Halk Meclisi’nin ellerinde olmaktadır, başlıca görevleri arasında vatandaşlık vermek, savaş ve barışı ilan etmektir.⁴⁰

Antik kent-devletlerinin ekonomisi köle gücünün sert sömürüne dayanmaktaydı. O dönemin ekonomisi çok çeşitli olup, temelini tarım oluşturmaktaydı; buğday, arpa, üzüm, elma, armut, incir, badem ve ceviz yetiştirmektedirler. Tarımın akabinde şarapçılık ve hayvancılık da gelişen zenaatlar arasındaydı. Hayvancılık: inek, manda, keçi, koyun, domuz yetiştiriciliği içeriyordu. Balıkçılık da zenaatlar arasında yer almaktaydı. El sanatları yüksek seviyeye ulaşmıştı. Metal, seramik takı ve dokuma yapılmaktaydı.⁴¹ Ekonomilerin gelişmiş olmasıyla kendilerine ait yönetim şekillerini oluşturmuşlardır.

Ticaret ise iki yönde gerçekleşmekteydi: ilk yönü Yunanistan tarafına, diğeri ise komşu kabilelere olmaktadır. Yunanistan’a tahıl, kürk, tuzlu balık, büyükbaş, deri

³⁸ Alekseyev Vladimir, Perşin Aleksandr, *a.g.e.* s. 144.

³⁹ Trubaçev Oleg, “Этногенез и Культура Древнейших Славян”, Nauka, Moskova 1991, s. 43-44.

⁴⁰ Alekseyev Vladimir, Perşin Aleksandr, *a.g.e.*, s. 132.

⁴¹ *A.g.e.*, s. 154.

ve köle ihracatı yapılmaktaydı. Komşu kabilelere ise şarap, silah, kumaş, sanat eserleri, yiyecek ve zeytinyağı satılmaktaydı.⁴²

Yunan antik kent-devletlerinin kültürü, önce Yunanistan ile daha sonra ise Roma ile çok benzerlik içermektedir. Sanatta; edebiyat, tiyatro, müzik gelişmektedir. Ayrıca plastik sanatlarda: heykel, fresk ve mozaikler gelişmektedir. İnşa ettikleri tapınaklarda taş işlemeciliği süsleme sanatı kullanılmaktadır.

Her kentin kendine ait karakteristik kültürü oluşmaktadır. Eğitim devlet okullarında verilmektedir. Dersler arasında felsefe, retorik ve müzik yer almaktadır. Bu bilimlere yansın Tıp ile çok yakından ilgilenmektedir. Olivia kentinde eczane bulunmaktadır.⁴³ Bu kent-devletlerin kültür seviyesinin, gelişmişlik seviyesinin çok yüksek olduğunun anlamına gelmektedir.

Başlangıçta, Yunan şehirleri tarafından kurulan bu yerleşimler bağımsız devletçikler olarak hayatlarını sürdürmekteydiler. Daha sonra M.Ö. III-I.⁴⁴ yüzyıllar arası, Roma himayesi altında devam etmektedirler.⁴⁵ Kent-devletlerinin düşüşü bazı nedenlerden ortaya gelmektedir:

- **Kölelik krizi.** Kent devletlerin düşüşlerinin nedenlerinden biri M.Ö. III. yüzyılda başlayan *Köleliğin Genel Krizidir*. Kriz, devletlerin gücünü zayıflamasını sağlamaktadır.⁴⁶ *Kölelik Krizi*-kölelerin artık baskıya dayanmamakta olup, ayaklanmalar yapmaya başlamışlardır.
- **Göçebe işgali.** Kent devletlerin düşüşlerine neden olan ikinci gelişme ise I-II. yüzyılları arasında ortaya çıkan göçebelerin işgal etmeleridir. Bu işgal sonucunda Olivia ve diğer kentler yok olmaktadır. Kent-devletlerinin çoğu

⁴² Trubaçev Oleg, *a.g.e.*, s. 44.

⁴³ Bknz. Udaltsova Zinaida, “*Византийская Культура*”, Букинистическое Издание, Moskova 1988, s. 50-57.

⁴⁴ Miladi Takviminin başlamasından sonra I. Yüzyıl.

⁴⁵ *A.g.e.*, s. 62.

⁴⁶ Alekseyev Vladimir, Perşin Aleksandr, *a.g.e.*, s. 141.

tarikh sahnesinden silinmektedir. Geriye sadece Panticapaeum ve Hersonissos kalmıştır, ama onlar da zaman içerisinde Bizans İmparatorluğun altına girmektedirler.⁴⁷

Uzun bir süre Kuzey Karadeniz topraklarında Yunan şehirlerinin varlığı yerel kabilelerin üzerinde etkili olmayı başarmışlardır. Bu etki altında kabilelerin kendilerine has devletleri ve kültürleri oluşturmaktadırlar. Bu kültür, Slav halkının oluşumunu ve devlet yönetiminin gelişimini etkilemektedir.

3.1.3. Doğu Slavlar

Slavlar, Avrupa'nın Hint-Avrupa kökenli yerli nüfusu olarak kabul görmektedir. Yaygın olarak Avrupa'da ve Asya'da bulunan Hint-Avrupalılar; birçok halkın başlangıcına yön vermektedir. Ayrı etnik yapı olarak Slavlar, I. yüzyılda ortaya çıkmaktadırlar. II-VII. yüzyıllar arası Büyük Göç sonucunda daha geniş bölgelere yerleşmekteydiler. Bunun sonucunda Batı, Güney ve Doğu Slavlar olarak ayrılmaktadırlar. Doğu Slavlar bugünkü Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya topraklarına yerleşerek, bu halkların ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar. Batı Slavlar; Leh, Çek, Slovak ve Sırp halklarının, Güney Slavlar ise Bulgar, Hırvat, Boşnak, Makedon ve Karadağ halklarının ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar.⁴⁸

IV. yüzyılda bugünkü Ukrayna toprakları üzerinde Antes kabilesinin yerleşimi yer almıştır. Kabile kalıcı lider ile düzenli orduya sahip olmuştur. Bununla yanı sıra kabile halkı siyasal yaşamın içerisinde yer almıştır. VII. yüzyılda Avarlar saldırısı sonucunda Antesler'in varlıkları sona ermiştir.⁴⁹

Antik Yunan şehirleri ile kıyasla bu kabilelerin kültür seviyeleri daha da düşük olmuş; devlet büyüklüğüne ulaşamamışlar, kabile hayatını sürdürmüşlerdir.

⁴⁷ Udaltsova Zinaida, *a.g.e.*, s. 65.

⁴⁸ Sedov Valentin, *a.g.e.*, s. 23-27.

⁴⁹ Trubaçev Oleg, *a.g.e.*, s. 47.

Antes kabilesinin çöküşü sonucunda bugünkü Ukrayna toprakları üzerinde Doğu Slavlar farklı kabileler oluşturmaya devam etmişler. Ana uğraşları tarım olmuştur. Bunun yanı sıra büyükbaş hayvan yetiştirmişler. Ayrıca arıcılık, avcılık ve balıkçılık ile de uğraşmışlar. El sanatları yüksek düzeye ulaşmıştı, demircilik, takı, taş işleme dokuma ve seramik geliştirmişler. Ticarete önem vermişler. Komşu kabilelere ve Arap halkına işlem gören hububat, sığır, kürk, bal ve balmumu satışını yapmışlar.⁵⁰

VII-VIII. yüzyıllar arası Slavlar ilkel ilişkiler parçalanma yaşamıştır ve mahalle topluluklarına geçiş yapılmıştır.⁵¹ Topraklar bütün mahalleye ait olmasına rağmen özel mülkiyet ortaya çıkmıştır ve eşitsizlik başlamıştır. Eşitsizlik elitlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kabilelerin başında Prens ünvanlı kişi durmuştur. Ayrıca Slavlar kölelere sahip olmuşlardır. Ama kölelik ev içi ile sınırlı olarak, babaerkil şeklini taşımıştır. Bununla yanı sıra göçebe kabilelerin sürekli saldırılarına maruz kalan Slavlar, sürekli savaş içerisinde kalmışlardır.

Henüz Hristiyanlığı kabul etmeyen Slav halkı çoktanrıciydi. Bununla yanı sıra doğa güçlerine tapıyorlardı. Tanrıları arasında: Perun- gök tanrısı, Yarilo- güneş tanrısı, Velse- sığır tanrısı, Mokoşa- bereket tanrına ibadet ediyorlardı.⁵²

Doğu Slavlar'ın en eski şehri Kiev, V. yüzyılda kurulmuştur. Çevresinde büyük kabileler *Polanski ittifakı* oluşturmuşlar.⁵³ Bu ittifak sonucunda Doğu Slavlar büyük millet oluşturmaya başlamışlar. Belirli bir bölgede yerleşmişler ve devlet kurmuşlar. Kendi siyasi örgütleri, kültürel ve toplumsal hayatları olmuştur. Bu temelde, tek bir *Eski Rus* halkı oluşmuştur.

VIII. yüzyılın başlangıcında Eski Ruslar Hazar Hanlığın himayesi altına girmişlerdir. IX. Yüzyılın ortalarında ise Doğu Slav kabilelerin topraklarında savaşçı

⁵⁰ Sedov Valentin, *a.g.e.*, s. 35.

⁵¹ Gruşevski Mihail, “*История Украины-Руси*”, Gomon, Kiev 1996, s. 75.

⁵² Zinuhov Aleksandr, “*Древности римского времени на Слобожанщине*”, Cursor, Harkov 2006, s. 55-56.

⁵³ Gruşevski Mihail, *a.g.e.*, s. 90.

İskandinav kavimler ortaya çıkmışlardır.⁵⁴ Doğu Slavlar'ın tarihinde yeni dönem başlamıştır. Artık devletlerini korumaları ve geliştirmeleri için büyük mücadele vermeleri gerekmiştir.

3.1.4. Kiev Dukalığı

Kiev Dukalığı'nın siyasi tarihini üç döneme ayırmak mümkündür. *Birinci Dönem* doksan seneyi kapsamaktadır. 882 senesinde Kiev tahtına Oleg'in oturmasından 972 senesinde Svyatoslav'ın ölümüne kadar süren dönemi kapsamaktadır; bu dönemde Dukalık, devlet topraklarının genişlemesini ve devlet faaliyetlerinin güçlenmesi sağlamaktadır. *İkinci Dönem* ise 980 senesinden 1015 senesine kadar, ortaya çıkan Kiev Dukalığı'nın yükseliş dönemidir, bu dönemde tahtta sırasıyla Vladimir “Büyük” ve Yaroslav “Bilge” oturmaktadırlar. *Üçüncü Dönem* ise 1240 senesinde Moğol-Tatarların istilası sonucunda, Kiev Dukalığı'nın parçalanmasına ve yıkılışına rastlamaktadır.⁵⁵

Kiev Dukalığı'nın tarihsel önemi, güçlü Ortaçağ devleti olmasıdır. Dönemin Avrupa'sında en geniş topraklara sahip devlet statüsünü taşımıştır. Dünya tarihinde parlak bir iz bırakmıştır. Komşu ülkeler ile savaşlara başlayarak, zaman içerisinde Avrupa ve Orta Doğu'nun güçlü siyasi aktörü haline gelmiştir. Dukalık Prensleri, Bizans İmparatorluğu, Alman İmparatorluğu, Polonya ve Macaristan ile önemli siyasi anlaşmalar yapmışlardır. Ayrıca dönemin Avrupa uluslararası ilişkilerinde, önemli bir yere sahip olmuştur. Bunun yanı sıra, ekonomik gelişmişlik düzeyi de çok yükselmiştir. Ticareti, siyasi ve kültürel ilişkileri birçok Avrupa ülkesiyle kurulmuştur. Bunlar Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Bizans İmparatorluğu, Norveç, İsveç, Fransa, İngiltere'dir. Güney Kafkasya ve Doğu Arabistan ile ilişkilerini sürdürmeyi başarmıştır. Dukalık Prensleri'nin büyük hanedan ile bağları oluşmuştur.

Kiev Dukalığı, Moğol-Tatar ordularının saldırıları sonucunda varlığını kaybetmiştir. Politik ve kültürel geleneklerini Galiçya-Volyn Prensliğine devretmiştir.⁵⁶

⁵⁴Zinuhov Aleksandr, *a.g.e.*, s. 61.

⁵⁵ Boiko Aleksandr, “*Історія України*”, 4 baskı, Академвидав, Kiev 2002, s. 93-94.

⁵⁶ Boiko Aleksandr, *a.g.e.*, s. 94.

3.1.5. Galiçya-Volyn Prensliği

XI.-XIII. yüzyıllar arasında Kiev Dukalığı tarihine siyasi parçalanma dönemi olarak girmiştir. Parçalanma ilerleyici bir şekilde gelişmiştir. Böylece, XII. yüzyılda on iki dukalık söz konusu ise, XIV. yüzyılda bu sayı iki yüz elliye kadar çıkmıştır.⁵⁷ Bu parçalanma özünde, Kiev Dukalığı'nın erken feodal dönemden olgun feodal devletine geçişi olarak görülmüştür. Bu parçalanma sonucunda ülke savunma gücü azalmıştır ve Moğol-Tatarlar ihtilali sonucunda varlığı sona ermiştir.⁵⁸

Kiev Dukalığının zayıflaması sonucunda 1141 yılında Galiçya ve 1146 yılında Volyn Prenslikleri ortaya çıkmıştır. 1199 senesinde ise Roman Mistislaviç tarafından bu iki prenslik birleştirilmiş ve Galiçya-Volyn Prensliği ortaya çıkmıştır. XII. yüzyıldan sonra Krallık sıfatını taşımaya başlamıştır.⁵⁹

Galiçya-Volyn Prensliği, Orta ve Doğu Avrupa'da aktif bir şekilde dış siyaseti yürütmüştür. Ana düşmanları, Polonya Krallığı, Macar Krallığı, Litvanya Prensliği ve Altın Ordu Devleti olmuştur. Düşmanlardan korunmak amacıyla Kutsal Roma İmparatorluk ve Töton Şövalyeleri ile anlaşma imzalamıştır. 1392 senesinde Galiçya-Volyn Prensliğinin varlığını sona erdirmiştir.

Galiçya-Volyn Prensliğinin çöküşü birkaç nedene bağlı olmuştur. *İlk olarak*, 1323 senesinde Andrew, Lev ve Vladimir Lvovich'in ölümüyle Rurik (Romanoviç) hanedanlığının sona ermesi ile boyar⁶⁰ aristokrasinin güçlenmesine yol açmıştır ve 1325 senesinde, tahtta gelen Georg II. Boleslav boyarlara daha çok bağımlı kalmıştır. *İkincisi*, o dönemde oluşmuş olan dış siyasetinde öne çıkan durum olmuştur. Yani, komşu Polonya ve Litvanya Krallıkları yükselişteyken, Volyn ve Galiçya hala Altın Ordu

⁵⁷ Andriaşev Aleksandr, “*Очерк Истории Волынской Земли*”, Тип. Императорского Университета Св. Владимира, Kiev 1987, s. 65.

⁵⁸ Paşuto Vladimir, “*Очерки по Истории Галицко-Волынской Руси*”, АН СССР, Moskova 1950, 332 c.

⁵⁹ Andriaşev Aleksandr, *a.g.e.*, s. 94.

⁶⁰ Slav ülkelerinde, özellikle de Rusya, Bogdan, Eflak ve Erdel'de toplumda ve devlet yönetiminde yüksek zümre, aristokrasi.

Devleti'ne bağımlı kalmışlardır. Böylece, 1349 senesinde Polonya Kralı III. Kazemir Galiçya'yı ele geçirmiş ve Galiçya-Volyn Prenslığı toprak bütünlüğünü kaybetmiştir. 1392 senesinde Galiçya ve Volyn, Polonya ve Litvanya arasında bölünmüştür, böylece Galiçya-Volyn Prenslığı varlığı sona ermiştir.⁶¹

3.2. Polonya Tarihi

Aynı tarihsel süreç Polonya'da farklılık göstermektedir. Bu dönem günümüzün Polonya devletinin topraklarında ilkel insanların ortaya çıkmasından, Lehistan-Litvanya Birliği'nin oluşmasına kadar dönemi kapsamaktadır. Ukrayna ile kıyaslandığında, bu bölgede yazı daha geç ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bölgede etkisi daha çok Kelt-Trakya kültürü hissettirmektedir. X. yüzyıla kadar günümüzün Polonya bölgesinde Dukalıklar ortaya çıkmaktadırlar. Bu dönemden sonra Slav kabileleri bu topraklarda sürekli olarak yaşamaya başlamışlardır.

Daha sonra ise Jagiellon Hanedanı ortaya çıkmış ve Litvanya Büyük Krallığı ile 1569 senesinde yapmış olduğu Lublin Anlaşması sonucunda Lehistan-Litvanya Birliği kurulmuştur.

3.2.1. İlkel İnsanlar Ve Yaşam Biçimleri

Orta Avrupa'da tarih öncesi dönem Taş Devri, Tunç Devri ve Demir Devrinden oluşmaktadır. Bu dönemler ile ilgili bilgiler Polonya toprakları üzerinde yapılan arkeolojik araştırmaların sonuçlarına dayanmaktadırlar.⁶² Erken Tunç devri kültürü Polonya'da yaklaşık M.Ö. 2400-2300 de ortaya çıkmaktadır, Demir devri ise M.Ö. 750-700 başlamaktadır. Yeni dönemin başlamasına yakın Demir devrimin hemen hemen bütün kültürel varlıklarını sona erdirmişlerdir. Yazı kaynaklarının olmaması etnik ve dil kültürünün eğilimleri tarihçiler arasında tartışmalara yol açmaktadır.⁶³

⁶¹ Paşuto Vladimir, *a.g.e.*, s. 334.

⁶² Şukin Mihail, *“На Рубеже Эп”*, Sankt Peterburg 1994, s. 128.

⁶³ Bobrjinski Mihail, *“Очерк Истории Польши”*, Издание Л.Ф. Пантелеева, Sankt Peterburg 1988-1991, s. 55 (<http://www.runivers.ru/lib/book3552/>, 13.03.2016).

Tunç ve Demir Devirlerinde Polonya’da en önemli rolü Lusatian kültürü oynamaktadır. Bu kültürün en önemli anıtı ise Biskupin yerleşimi olarak görülmektedir.⁶⁴

Polonya topraklarına Bronz nesneler M.Ö. 2300 tarih öncesi Macaristan’dan ulaşmaya başlamışlardır.⁶⁵

3.2.2. Polonya Tarihinde Antik Dönem

M.Ö. 200 senesinden Roma dönemine kadar olan son dönemdir. Bu dönem sonrası, Roma İmparatorluğu’nun etkileme dönemidir. İlk 50-150 ile 150-375 senelerine bölünmektedir. 375-500 seneleri arası Slavlar öncesi Büyük Göç seneleridir.⁶⁶

Klasik Antik dönemde, Polonya toprakları çeşitli kültürlerle ait olan halklar tarafından işgal edilmiştir. Kendi yazıları olmamasına rağmen sosyal organizasyonda ve kültürde kendilerini geliştirmişler. Bu dönemde büyük göçler karakteristik özellikler arz etmiştir. Bu göçte genel olarak büyük gruplar yer almışlardır.

Polonya’da ilk yerleşmiş kabilelerden biri de Keltler kabilesi olmuştur. M.Ö. IV. yüzyıldan itibaren genel olarak Polonya’nın kuzeyinde yerleşmişlerdir. Geliştirilen Kelt-Trakya kültürü kendi araçlarının küçük boyutta olmasına rağmen, tüm bölge üzerinde kültürel etkisini hissettirmişlerdir.⁶⁷

Keltler’den sonra, bölgede hayatını sürdüren kabile German kabilesi olmuştur. Germanler, bugünkü Polonya topraklarında birkaç yüzyıl boyunca yaşamışlardır. Aynı zamanda bazı kabileler Güneye göç etmişlerdir. Roma İmparatorluğu’nun yükselişiyle beraber, bazı German kabileleri, kültürel etki altında kalmıştır.⁶⁸

⁶⁴Şukin Mihail, *a.g.e.*, s. 102.

⁶⁵Bobrjinski Mihail, *a.g.e.*, s. 94.

⁶⁶“Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т.”, Sankt Peterburg 1990-1997, s. 341.

⁶⁷Koch John, “*Celtic Culture: a Historical Encyclopedia*”, ABC-Clio, Santa Barbara 2005, s. 20. ISBN 978-1-85109-440-0 (18.04.2016).

⁶⁸Bobrjinski Mihail, *a.g.e.*, s.102.

Modern Polonya toprakları ile ilgili Romalı yazarlar tarafından kaleme alınan kayıtlar günümüze kadar korunmuştur. Arkeolojik bulgularına tamamlayıcı bilgiler olarak Roma yazarlarının yazıları kullanılmıştır.⁶⁹ Roma döneminin sonlarında büyük göç sırasında, Germanler göçebe kabilelerin baskıları altında Doğu ve Orta Avrupa'yı terk ederek, daha verimli ve güvenli olan Batı ve Kuzey Avrupa topraklarına göç etmişlerdir.⁷⁰ Bugünkü Polonya'nın kuzey-doğu tarafında ise, Roma İmparatorluğu'nun etkisi altında olan Baltlar yaşamışlardır.⁷¹

Doğu Avrupa bölgesinin erken feodal devlet oluşumları arasında, Polonya Dukalıkları'nın ortaya çıkmaları, oldukça geç döneme rastlamıştır. İlk bilinen hükümdarı I. Meško döneminden, ilk bilgiler X. yüzyıla ait olan yazılarda, ortaya çıkmıştır.⁷²

Bilim adamlarına göre, Hint-Avrupa halklarının Slav dalının oluşumu, bu topraklarda Visla ve Odra nehirlerinin arasında ortaya çıkmıştır.⁷³ Bu uzun ve zor sürece *Lujtsk kültürünü* taşıyan kabileler önemli rol oynamıştır.⁷⁴ Tunç ve Erken Demir Çağ dönemlerine ait olan bu tarımsal kültürün, somut kalıntıları Gnezdo şehrinin Biskupin yerleşiminde bulunmuştur. Kelt, German ve diğer kabilelerin göçlerine rağmen, Slavlar bugünkü Polonya topraklarında uzun süreli yerleşmişlerdir.

Polonya kabileleri, Roma-Bizans ve Slav kültürlerinin kölelik ve barbar gelişimlerinin dışında kalmışlardır. Antik dünyanın yıkılışı fazla etki bırakmamıştır. Bu

⁶⁹Akşit Oktay, “*Roma İmparatorluk Tarihi*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985, s.76.

⁷⁰Bobrjinski Mihail, *a.g.e.*, s.103.

⁷¹Bknz. Gimbutaş Maria, “*Балты. Люди Янтарного Моря*”, Sentropoligraf, Moskova 2004, ISBN 5952413595 (18.04.2016).

⁷²Bobrjinski Mihail, *a.g.e.*, s.110.

⁷³Rybakov Aleksand, “*Язычество Древних Славян*”, Moskova 1981, s. 103-104.

⁷⁴Kuharenko Yurii, “*Археология Польши*”, Наука, Moskova 1969, s. 33.

bölgede, ilkel yaşam biçiminden tarımsal kültüre geçiş dönemi olmuştur. Daha sonra ise kabile hayatına geçiş sağlamışlardır.⁷⁵

996 senesinde Polonya'nın ilk Kralı I. Meško, Hristiyanlığı kabul etmesiyle ve Avrupa'dan okuryazar rahipleri çağırmasıyla, Polonya'da yazı ortaya çıkmıştır.⁷⁶

3.2.3. Jagiellon Hanedanı

887 yılında *Büyük Moravya*⁷⁷ tarafından Küçük Polonya'yı eline geçirmesi ile Polonya merkezi Büyük Polonya'da oluşmuştur. Büyük Polonya'nın başkenti Gnezdo şehri olmuştur. Polonya'nın bilinen ilk hükümdarı, Polonya Prensi Piast Hanedanı'ndan I. Meško (960-992), 996 senesinde, Batı usulünde Hristiyanlığı kabul etmiştir. Oğlu Cesur Bosleslav döneminde, Polonya Prensiği gücünün zirvesine ulaşmıştır. 999 senesinde Bosleslav Çek Prensiğinden Küçük Polonya'yı ve Krakow şehrini geri almıştır. Ayrıca Kiev Prensi ile beraber olarak Kiev'den yönetmeye başlamıştır ve 1025 senesinde Kral unvanına ulaşmıştır. Ancak oğlu II. Meško aynı anda Almanya, Rusya ve Çek Prensiği ile savaşmak zorunda kalarak babasının, hem elde ettiği toprakları hem de Krallık unvanını kaybetmiştir. II. Meško ölümü sonrasında, zor dönem ve kargaşa başlamıştır. Oğlu I. Kazemir Polonya'dan sürgün edilmiştir. Zorluklara ve kayıplara rağmen gücünü tekrar elde etmeyi başarmıştır. I. Kazemir oğlu II. Bosleslav ise (1058-1079) tamamen Polonya'nın eski gücüne ulaştırmış ve Krallık unvanını tekrar ele geçirmiştir. Polonya, en son yükselişini II. Bosleslav döneminde yaşamıştır. Ölümü sonrasında Polonya'da feodal parçalanma dönemi başlamıştır. Aynı zamanda Rusya'da Vladimir Monomah'ın ölümü sonucunda feodal parçalanma dönemi başlamıştır. II. Bosleslav "unvanına" göre ise Polonya toprakları dört oğlu arasında bölünmüştür. Bunun sonucunda, Polonya topraklarında Prenslikler şu şekilde oluşmuştur: Kuyavia, Mazovia, Silesia, Pomorie, Sandomir. Tam bu dönemde Germenler'in Doğu saldırıları başlamıştır. 1241 senesinde Moğol-Tatarlar ihtilası sonucunda hem Germenler hem de

⁷⁵"Украинская Советская Энциклопедия. В 12-ти Томах", editör Bajan Mihail, 1974-1985, s. 253.

⁷⁶Korolyuk Vladimir, "Древнепольское Государство", Nauka, Moskova 1957, s. 41.

⁷⁷Tuna nehrinde 822-907 yıl arası var olan erken feodal Slav devletidir.

Lehler yenilmiştirler. Bu başarıdan sonra Moğol-Tatarlar ordusu Macaristan tarafına saldırmaya devam etmiştir.⁷⁸

XIII. yüzyılda tekrar merkezi güç sistemine dönüş yapılmıştır ve II. Premis Kral statüsünün kazanmıştır. 1320 yüzyılında Prens Vladislav (1305-1333) Polonya'yı kendi topraklarına katmış ve başkenti Krakov'a taşımıştır. Krakov'a Polonya Kralı olarak taçlandırılmıştır. Oğlu III. Kazimir döneminde ise Polonya tekrar yükselişini yaşamıştır.⁷⁹

3.2.4. Lehistan- Litvanya Birliği

Lehistan-Litvanya Birliği, Polonya Krallığı ve Litvanya Büyük Krallığı'nın Konfederasyonu haline gelmiştir. 1569 senesinde Lublin *Uniasi*⁸⁰ sonucunda ortaya çıkmış ve 1795 senesinde Prusya, Rusya ve Avusturya tarafından bölünmesi sonucunda varlığını sona erdirmiştir. Bugünde Polonya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Litvanya topraklarında ve Estonya, Rusya, Litvanya, Moldova ve Slovakya topraklarının parçalarında yer almıştır. Tek devlet yapısının yanı sıra Polonya Krallığı ve Litvanya Büyük Krallığı her biri ayrı olarak yürütme gücü, hazine, ordu ve kendi yasalarına sahip olmuştur. Devlet başına yaşamı boyunca seçilen hükümdar, Polonya ve Büyük Litvanya Kralı unvanını taşımıştır. Lehistan-Litvanya Birliği'nde ortaya çıkan siyasi rejimin adı *seçkinler*⁸¹ *demokrasi* olarak tarike geçmiştir.⁸²

Lehistan-Litvanya Birliği'nin başkenti Krakov olmuştur. 1596 yılında, Vavel Kalesinde yangın olayı yaşandıktan sonra, dönemin Kralı III. Sigmund başkenti geçici olarak Varşova'ya taşımıştır. O zamandan itibaren Varşova filli başkent haline

⁷⁸Korolyuk Vladimir, *a.g.e.*, s. 108-120.

⁷⁹Kuharenko Yuri, *a.g.e.*, s. 57.

⁸⁰Polonya Krallığı ve Litvanya Büyük Dukalığı arasında birlik kurma anlaşmasıdır.

⁸¹Lehistan-Litvanya Birliğinde halk olarak sadece seçkinler sayılıyordu.

⁸²Traçevski Aleksadr, “Польское Бескоролье По Прекращении Династии Ягеллонов”, Тип. Грачева и комп, Moskova 1969, s. 664.

gelmiştir. Fakat buna dair hiçbir resmi yazı, belge kaydı bulunmamıştır⁸³, ayrıca Polonya ve Litvanya Kralları'nın taç törenleri Krakov'da devam etmiştir. Varşova ancak 1791 Mayıs Anayasası'nın kabulüyle resmi başkent haline gelmiştir.⁸⁴

Litvanya-Lehistan Birliği üç eyaletten oluşmuştur. Litvanya Büyük Dukalığı ayrı bir eyalet oluşturmuş, Polonya Krallığı ise Büyük Polonya ve Küçük Polonya eyaletlerine ayrılmıştır. Eyaletler illere, iller ise *poezdler*⁸⁵ bölünmüştür.⁸⁶

Yasama ve yargı gücü Sejm⁸⁷ tarafından kontrol edilmiştir. Sejm Senato ve Elçiler odası adında iki kabineden oluşmuştur. Senato üyeleri arasında üst düzey devlet memurları ve Katolik din adamlarından, Elçiler odası ise “elçi” ismini taşıyan milletvekillerinden oluşmuştur. Parlamenter kurum olarak, Sejm üyeleri aynı anda yerel yönetim fonksiyonunu da gerçekleştirmiştir. Teorik olarak bütün seçkinler eşit haklara sahiptirler. Ancak pratikte en önemli rolleri Magnat adında, en fazla toprak parçalarına sahip olan küçük seçkinler grubu oynamıştır. Güçlü Magnaterya, özellikle Litvanya Büyük Krallığı'nda ortaya çıkmıştır. Ama zamanla Polonya Krallığı'nda da yaygın hale gelmiştir. Zaman içerisinde orta ve büyük seçkinler, Magnaterya'ya bağımlı hale gelmiştir. Çünkü en ufak görev ataması oradan yönetilmiştir.⁸⁸ Magnatlar'ın etkisinin yayılmasıyla, devlet yürütmesinin zayıf olması ve bölgelerde etkili olmaması nedeniyle politik sistemleri çöküşe geçmiştir.

Polonya'da Hükümdar seçimle başa gelmiştir. Seçimler Varşova şehrindeki Sejm'de gerçekleşmiştir. Seçimlere bütün seçkinler katılabilmıştır. Seçilme hakkına her seçkin sahip olmuştur ve genel olarak yabancı hanedanların temsilcileri seçilmiştir. Hayatının sonuna kadar hükümdar olarak seçilen seçkin; tahtını miras olarak verme,

⁸³Artamonov Vasili, “Россия и Речь Посполитая После Полтавской Победы”, Наука, Moskova 1990, s. 157, ISBN 5-02-009456-0 (19.05.2016).

⁸⁴Traçevski Aleksandr, *a.g.e.*, s. 665.

⁸⁵ İlçe.

⁸⁶Artamonov Vasili, *a.g.e.*, s. 165 (19.05.2016).

⁸⁷ Parlamento.

⁸⁸*A.g.e.*, s. 165 (19.05.2016).

seçkinleri mahkeme olmadan tutuklama ve yasalara aykırı kanun çıkarma haklarına sahip olmamıştır. Kral tahta çıkmadan, Genry Makaleleri’ni⁸⁹ kabul etmekle yükümlü olmuştur. Siyasi ve mali sorumlulukları ise Pacta Concerta olarak bilinen başka bir anlaşma ile belirlenmiştir. Bu anlaşmanın imzalamasıyla beraber Kral ve Büyük Dük, tahtı miras olarak verilmesinden, Kraliyet Senatosu ile beraber karar vermeye, seneden iki kez az olmadan Sejm’i toplamaya ve Sejm’in izni olmadan savaş ve barış ilan etmemeye ve vergi koymamayı kabul etmiştir. Lehistan-Litvanya Birliği toprakları içerisinde Dükün egemenliği ile ilgili Litvanya Büyük Krallığı hükümleri de geçerli olmuştur.

Lehistan-Litvanya Birliği ortaya çıktığı zaman farklı dinlere ait olan insanlar bir araya gelmişlerdir. Bunlar, batı ve güney-batıda Katolikler, doğu ve güney-doğuda Protestanlar, Yahudiler, Tatarlar arasında Müslümanlar olmuşlardır.⁹⁰ Ayrıca ateizmin de belirtileri söz konusuydu, dönemin ünlü devlet adamlarından biri Kaspar Bekeş ateist olarak bilinmiştir. Lehistan-Litvanya Birliğinin ilk senelerinde hoşgörü hâkim olmuştur: 7 Haziran 1563 Katolikler ve Ortodoksların eşitliği ferman ile ilan edilmiştir, 1573 de ise Varşova konfederasyonu dini özgürlüğünü ilan etmiştir ve dönemin Avrupa’sının en hoşgörülü ülkesi statüsünü elde etmiştir.⁹¹ Ancak bu durum uzun sürmemiştir.

III. Sigmund Vaza döneminde ülkenin dini durumu değişmiştir. Bunun nedenleri arasında: Avrupa’da kontreformizm yanlıların zafer kazanmaları;⁹² çeşitli dini konularda Katolik ve Ortodoks etkili dini adamların görüşleri; Reformasyon ve Livonian Savaşı sırasında XVI. yüzyılda Ortodoks Kilisesi’nin zayıflaması örnek olmuştur.

⁸⁹ Kraliyet gücünün sınırlandırılması ile ilgili belge.

⁹⁰ Goleçenko Gennadi, “Шляхетская Демократия В Великом Княжестве Литовском XVI–XVIII вв”, Наука, 2. Baskı, Moskova 2006, s. 155.

⁹¹ Bezyev Dmitri, “Украина и Речь Посполитая в Первой Половине XVII в.”, Prometey, Moskova 2012, s. 301.

⁹² Goleçenko Gennadi, *a.g.e.*, s. 156.

1656 senesinde Lehistan-Litvanya Birliğinde Kilise Konseyinde Breşte Uniası⁹³ kabul edilmiştir. Bu Unia kilisesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bunun ilk sonucu olarak cinayete ve ölüme kadar giden dini çatışmaların yükselişi olmuştur. Aynı zamanda Unia kardeşlik şeklinde toplum örgütlenmesine ve polemiklerin hızlı yayılmasına yol açmıştır.⁹⁴

1633 senesine Sejm IV. Vladislav'ın hükümdar olmasına yol açmış ve onun onaylaması sonucunda, hoşgörünün tekrar yerleşmesi için birkaç adımın atılmasına koşullar oluşturmuştur. Bu adımlar arasında: yasalar çıkarmak, Protestanlar, Ortodoks ve Uniate⁹⁵ Kiliselerin haklarını sağlamaktır.⁹⁶ 1647 senesinde Litvanya-Lehistan Birliği içinde yaklaşık dört bin Uniate ve on üç binden fazla, Ortodoks Mahallesi oluşmuştur.⁹⁷

XVII. yüzyılın ortalarına Litvanya-Lehistan Birliği'nin, dini özgürlük seviyesi Avrupa'nın gelişmiş ülkelerine göre, geri kalmaya başlamıştı. O zamana kadar Protestan topluluklarının çoğu ortadan kalkmıştı. Bazı Protestanlar Batı Avrupa'ya göç etmişti. Egemen dini organizasyon haline gelen Katolik Kilisesi, zulmü şiddetlendirmişti (inanç özgürlüğüne karşı şiddet). Öte yandan, Lehistan-Litvanya Birliği'ne dini özgürlüklerin daha düşük olduğu ülkelerden insanlar taşımıştı.⁹⁸

Lehistan-Litvanya Birliği'nin bölünme zamanına kadar Ortodoks kilisesi küçük bir azınlık haline gelmişti, Unia kilisesi ise Protestanlardan sonra en büyük kilise haline gelmişti.

XVII. yüzyılında Lehistan-Litvanya Birliği'nin dini sorunu komşu ülkeler tarafından iç işlerine karışmak amacıyla kullanılmıştır.⁹⁹ Ve bu Birliğin zayıflamasına

⁹³ Diğer ismi ile “*Brest Birliği*”, 1596'da karara bağlanan, Katolik ve Ortodoks kiliselerin birliğidir.

⁹⁴ Bezyev Dmitri, *a.g.e.*, s. 302.

⁹⁵ Bizans ayin geleneği Doğu Katolik Kiliseleri.

⁹⁶ Bezyev Dmitri, *a.g.e.*, s. 311.

⁹⁷ *A.g.e.*, s. 313.

⁹⁸ *A.g.e.*, s. 344.

⁹⁹ Goleçenko Gennadi, *a.g.e.*, s. 176.

yol açmıştır. Zayıflama sonucunda büyük güçler tarafından, Birliği bölme girişimleri oluşturulmaya başlamıştır.

3.2.5. Lehistan-Litvanya Birliğinin Parçalanması

XVII. yüzyılın sonunda zayıflamış olan Lehistan-Litvanya Birliği Prusya Krallığı, Rus İmparatorluğu ve Avusturya Monarşisi arasında bölünmüştür. Birinci bölünme 1772 yılında, ikinci – 23 Ocak 1793 yılında, üçüncü bölünme ise 24 Ekim 1795 yılında gerçekleşmiştir.

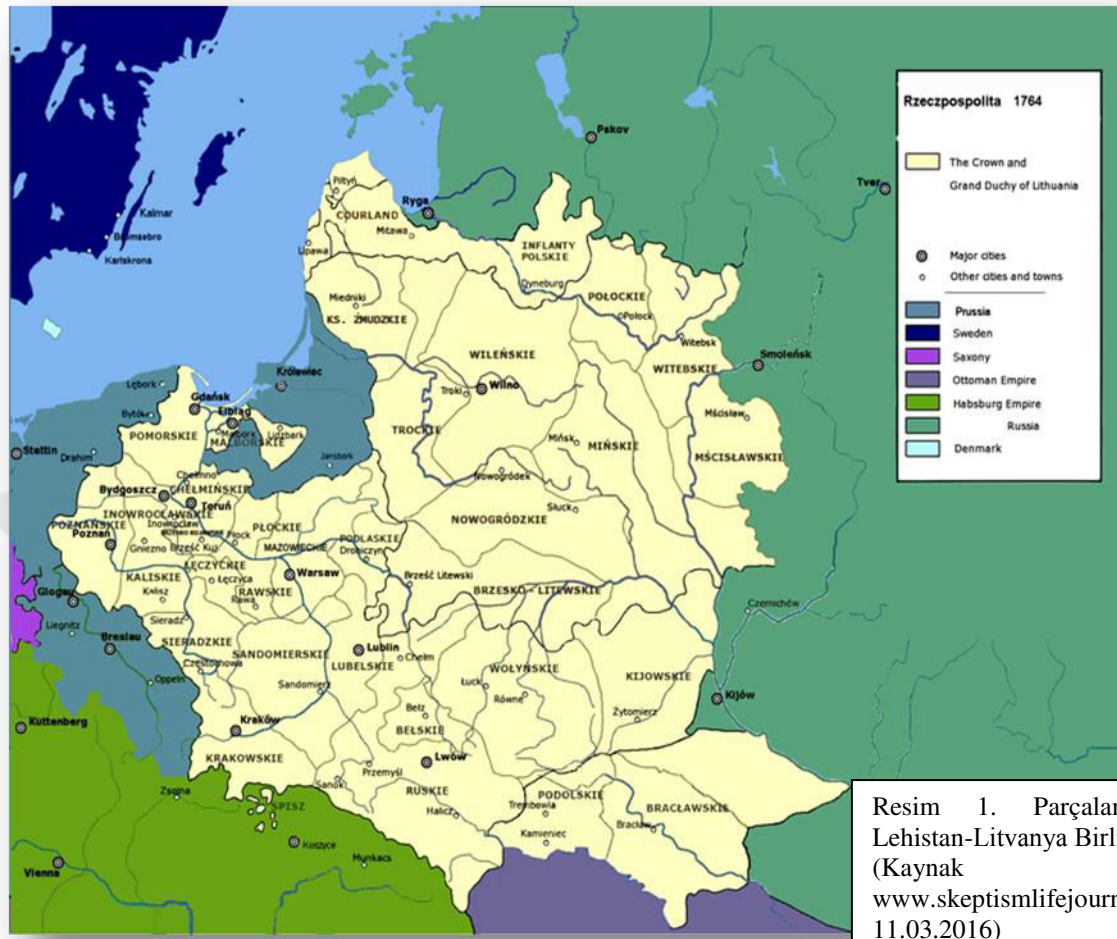
XVII. yüzyılının ortalarında Lehistan-Litvanya Birliği artık tam bağımsız devlet statüsünü kaybetmiştir. Rus İmparatorlar Polonya Krallarının seçimi üzerinde doğrudan etkiye sahip olmuşlardır. Özellikle, bu son Lehistan-Litvanya Birliğinin hükümdar seçiminde belli olmuştur. Büyük Ekaterina, eski favorisi Avgust Poniantovski hükümdar olarak seçilmiştir. Bu olay, Rusya'nın Birlik üzerinde ne kadar etkili olduğunun anlamına gelmiştir.

IV. Vladislav döneminde, (1632-1648) daha sık *Liberium Veto*¹⁰⁰ kullanılmaya başlamıştır. Bu parlamenter prosedürü Sejm seçkinlerinin eşit temsile sahip olmaları üzerinde olmuştur. Her bir karar için tam oybirliğin sağlanması gerekmiştir. Tek bir üyenin “hayır” oyu, yeni kanunun bloke olmasına yol açmıştır. Karar verme süreci git gide daha zorlaşmıştır. *Liberium Veto*, Sejm üyesi milletvekillerin yabancı diplomatlar tarafından baskı yapmalarına ve rüşvet yolunu kullanmalarına, yol açmıştır.¹⁰¹

1767 senesinde II. Ekaterina, Varşova'da “temel hakların” kabulünü sağlamıştır. Bu haklara göre, daha önce kabul edilen kanunlar, *Liberium Veto* dâhil olarak, geçersiz sayılmıştır. Bununla beraber, Lehistan-Litvanya Birliği üzerinde Prusya baskısı arttığından dolayı, Rusya'nın yardımına mecbur kalmıştır. Lehistan-Litvanya Birliği ile ortak sınırları olan Prusya, Rusya ve Avusturya, Birlik kanunlarının

¹⁰⁰ Milletvekillerin karşı oyunu kullanarak Sejm çalışmalarını durdurmak veya iptal etme izni veren Lehistan-Litvanya Birliği'nin Parlamento prensibidir.

¹⁰¹ Artamonov Vasili, *a.g.e.*, s. 615.

değişmeyeceğine dair, gizli anlaşma imzalamıştırlar. Bu anlaşma, daha sonra Polonya’da “Üç Kara Kartal Ligi” olarak bilinmiştir.¹⁰²

3.2.5.1. Lehistan-Litvanya Birliğinin İlk Parçalanması

19 Şubat 1772’de Viyana’da ilk bölmeye dair antlaşma imzalanmıştır. Bundan önce, 6 Şubat 1772 senesinde St. Petersburg’da bir antlaşma (II. Frederick bizzat) Prusya ve Rusya (II. Ekaterina bizzat) arasında imzalanmıştır. Ağustos ayı başlarında,

¹⁰² Vinogradov Michail, “Дипломатия Екатерины Великой”, Новая и Новейшая История, Moskova 2001, s. 112.

Rusya, Prusya ve Avusturya Birlikleri aynı anda Lehistan-Litvanya Birliği topraklarına girmiş ve anlaşma ile aralarında dağıtılan alanı işgal etmişlerdir.¹⁰³

5 Ağustos'ta, bölünme manifestosu üzerinde bir karar verilmiştir. Lehistan-Litvanya Birlik güçleri, başta yönetim olmak üzere, Avusturya'yı terk etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü Avusturya, Prusya ve Rusya arasındaki ittifaka dâhil olmuştur. Lehistan-Litvanya Birliği'nin askeri güçleri, her kaleyi sonuna kadar savunmaya çalışmışlardır.

28 Nisan 1773 yılında, Orgeneral Suvorov komutasındaki Rusya askerleri, Krakov'u almışlardır.¹⁰⁴ Birliğin umudu olan Fransa ve İngiltere, kenarda kalmış ve bölünme gerçekleşikten sonra, tutumlarını göstermişlerdir.

Bölünme sözleşmesi, 22 Eylül 1772 senesinde onaylanmıştır. Bu belgeye göre, Rusya Baltık'ı, önceden Lehistan-Litvanya Birliği topraklarına ait olan ve bugünkü Beyaz Rusya ve Dvina, Drut ve Dnepr bölgelerini, topraklarına katmıştır. Rus İmparatorluğu topraklarına, toplam doksan iki bin metre kare ve bir milyon üç yüz kişi geçmiştir. Prusya, Ermland, Pomeranya Dukalığı, Gdansk şehri hariç, Marlborg bölgesini ve Helmsink bölgesini ele geçirmiştir. Toplam otuz altı bin metre kare ve beş yüz seksen bin nüfusu, kendine katmıştır. Avusturya ise, topraklarına Galiçya bölgesi, Krakov hariç, Küçük Polonya bölümü, Osvençim ve Zator'u katmıştır. Toplam olarak, seksen üç bin metre kare toprak ve iki milyon altı yüz yüz kişi dâhil olmuştur.¹⁰⁵

Prusya, Rusya ve Avusturya baskısı altında, Poniantovski,¹⁰⁶ Birliğin bölünmesini ve yeni düzenini onaylayan, yeni bir Sejm toplamak zorunda kalmıştır. Sejm'in delegesi, bölünmeyi ve taht seçimleri ile ilgili, *Liberium Vetoyu* içeren “**temel hakları**” onaylamıştır. Sejm çalışmalarına 1775 senesine kadar devam etmiştir. İdari ve

¹⁰³ Nosov Boris, “Польша и Европа в XVIII веке: Международные и Внутренние Факторы Разделов Речи Посполитой”, Ин-т славяноведения РАН, Moskova 1999, s. 35.

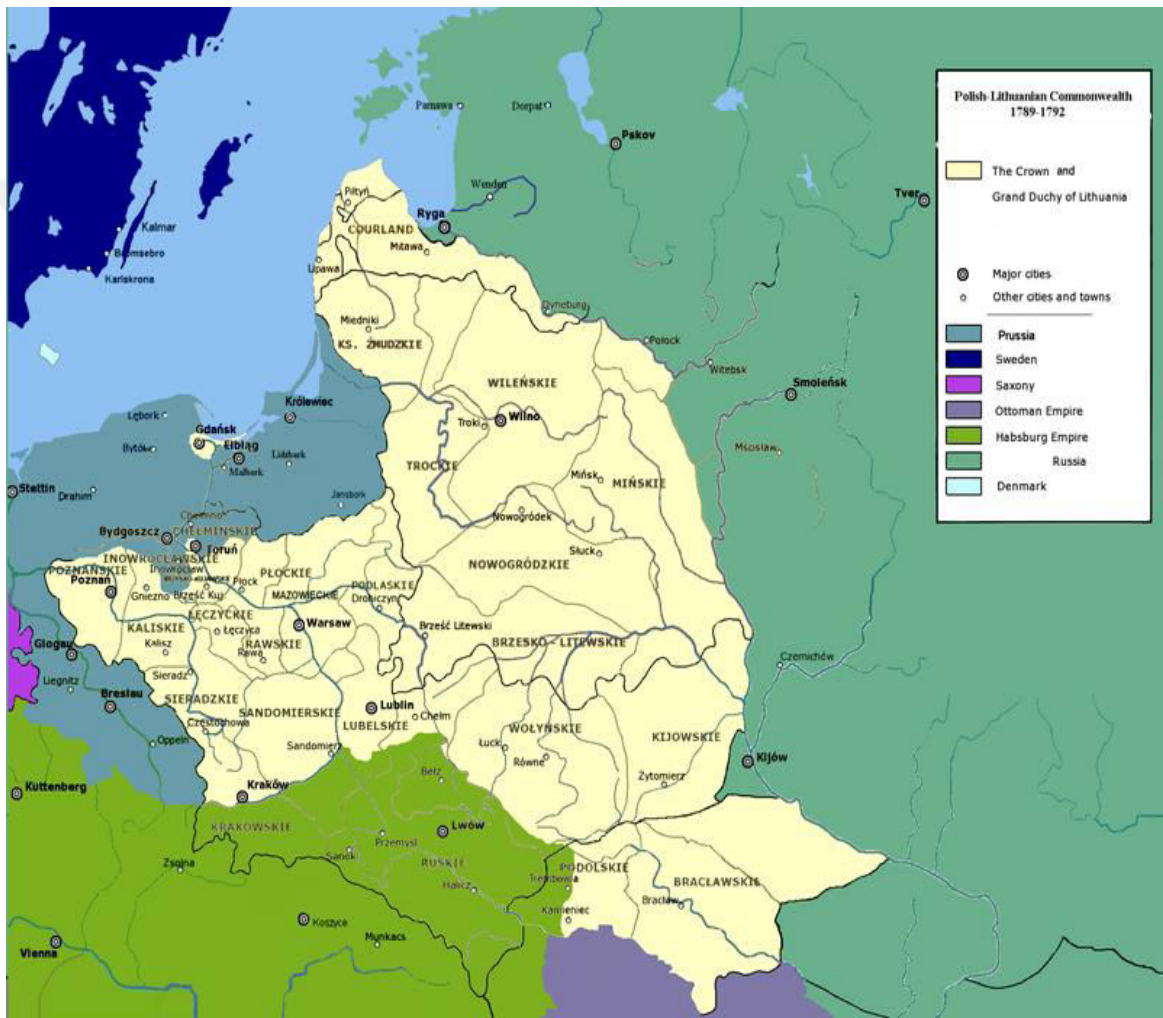
¹⁰⁴ Bknz. <http://www.world-history.ru/>, (16.05.2016)

¹⁰⁵ Artamonov Vasili, *a.g.e.*, s. 621.

¹⁰⁶ Lehistan-Litvanya Birliğinin son Kralı.

mali reformlar getirmiş, Milli eğitim Komisyonunu kurmuş, orduyu yeniden organize etmiş ve sayısını otuz bin kişiye kadar yükseltmiştir.¹⁰⁷

Polonya'nın kuzey-batı topraklarını ele geçiren Prusya, ülke ticaretinin %80 ini elde etmiş ve Lehistan-Litvanya Birliğinin çökmesini hızlandırmıştır.¹⁰⁸

Resim 2. İlk Parçalanma sonrasında Lehistan-Litvanya Birliği. (kaynak <http://skeptimist.livejournal.com/> 11.01.2016)

¹⁰⁷ Artamonov Vasili, *a.g.e.*, s. 632.

¹⁰⁸ *A.g.e.*, s. 633.

3.2.5.2. Lehistan-Litvanya Birliğinin İkinci Parçalanması

Lehistan-Litvanya Birliği'nin, ilk bölünmesinden sonra özellikle eğitim alanında, önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. 1773-1794 seneler arasında çalışan eğitim Konseyi, Cizvitler'den ele geçirilen maddi imkânlarla ortaokullar ve tabi olan üniversiteleri yenilemiştir. Ayrıca Konsey, ekonominin genel durumunda olumlu etkiler bırakan ordu yönetimine, mali, sanayi ve tarım alanlarında iyileştirmeler yapmıştır.¹⁰⁹

Aynı dönemde, ortaya Rusya ile ayrılmak isteyen “Vatansever” partisi çıkmıştır. Bunun karşısına Rusya ile ittifak isteyen “Kraliyet” ve “Hetman” partileri çıkmıştır. 1788-1792 seneler arasında, Sejm'de “Vatansever” partisi galip gelmiştir.¹¹⁰ Bu dönemde Rus İmparatorluğu ile Osmanlı İmparatorluğu savaşa girmiştir. Ve Prusya Sejm'i Rusya ile arasını açmak için kışkırtmıştı. Birlik zayıflamış ve 1790'da yapay Birlik içine Prusya ile girmek zorunda kalmıştır. Prusya ile yapılan anlaşma şartları çok sert olmuş, son iki sene içerisinde Birlik'in bölünmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.¹¹¹

3 Mayıs 1791 Anayasası, burjuva haklarını genişletmiş, güçler ayrılığı ilkesini değiştirmiş ve anayasanın temel ilkelerini ortadan kaldırmıştır. Birlik, tekrar iç reformlarını Rusya onayı olmadan, yapabilme hakkına sahip olmuştur. Sejm kendine yürütme gücünü devrederek, orduyu yüz bin kişiye kadar yükseltmiştir. Daimi konseyi yok etmiş, temel hakları düzenlemiştir. 1772 senesinde, Mayıs Anayasasının kabul edilmesiyle, Birlik'in sınırlarına geri dönmesine endişe eden Rusya, Birlik iç işlerine müdahale etmeye başlamıştır. Rusya yanlısı “Hetman” Partisi, Targoviça Konfederasyonu'nu kurmuştur ve Avusturya'nın desteğini alarak, Anayasayı destekleyen “Vatansever” partisine karşı çıkmıştır. Askeri operasyonda Rus ordusu da yer almıştır. Birlik orduları yenilgiye uğramış, Haziran 1792'de Kral, Targoviça Konfederasyonu'na dâhil olmuştur.¹¹²

¹⁰⁹Vinogradov Michail, *a.g.e.*, s. 114.

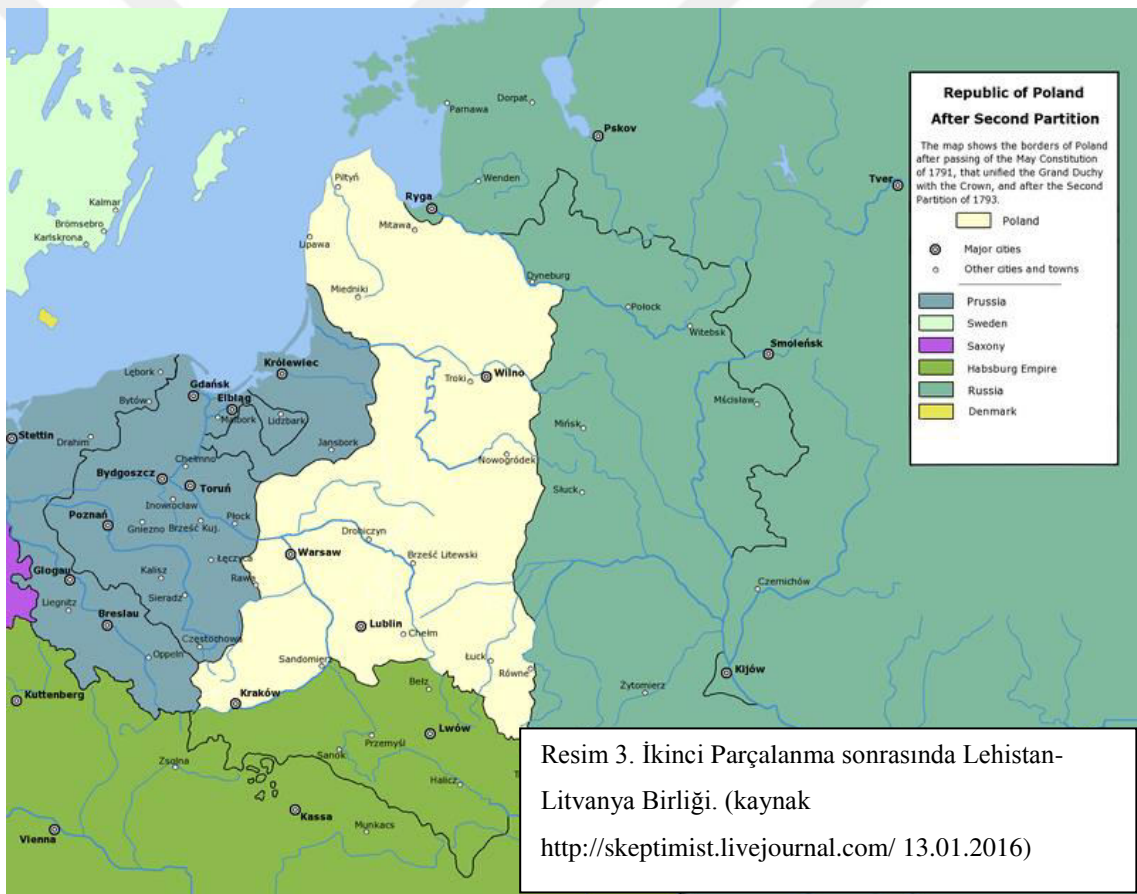
¹¹⁰Artamonov Vasili, *a.g.e.*, s. 632.

¹¹¹Vinogradov Michail, *a.g.e.*, s. 125.

¹¹²*A.g.e.*, s. 131.

23 Ocak 1793'te, Prusya ve Rusya, Lehistan-Litvanya Birliği'nin ikinci bölünmesine dair anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmaya göre, Rusya Dinaburf-Pinsk-Zbruç hattına kadar olan, Beyaz Rus topraklarını, Polesya'nın Doğu bölgesini, Podolye, Volın, toplam iki yüz elli bin metre kare ve dört milyon kişiyi kendine katmıştır. Prusya ise, etnik Lehler'in yaşadığı bölgeleri ele geçirmiştir. Bunlar: Gdansk, Tron, Büyük Polonya, Kuviya ve Mazoviya, Mazovetsk bölgesi hariç, olmuştur.¹¹³

27 Mart 1793 senesinde II. Ekaterina “*Polonya bölgelerin Rusya'ya dâhiline*” manifesto imzalamıştır.¹¹⁴

¹¹³ Bknz. Geller Mihail, “История Российской Империи. В Трех Томах.”, МИК, Moskova 1997, ISBN 5-87902-073-8. (09.06.2016)

¹¹⁴ Artamonov Vasili, a.g.e., s. 642.

3.2.5.3. Lehistan-Litvanya Birliğinin Üçüncü Parçalanması

1794 senesinde, ülkenin bölünmesine karşı olan Kostuşko ayaklanması, başarısız olması sonucunda, Polonya-Litvanya Birliğin nihai olarak ortadan kalkmasının nedeni olmuştur. 24 Ekim 1795'te, bölünmede yer alan devletler yeni sınırlarını belirlemişlerdir. Üçüncü parçalanma sonucunda, Rusya Nemirov-Grodno hattına kadar Litvanya ve Ukrayna topraklarını ele geçirmiştir. Toplam yüz yirmi bin metre kare ve bir milyon iki yüz bin nüfusu da kendine bağlamıştır. Prusya, etnik Polonyalılar'ın yaşadığı bölgeleri elde etmiştir, toplam elli beş bin metre kare ve bir milyon nüfus topraklarına katmıştır. Avusturya ise, Krakov, Piliça, Visla ve Bug arasında olan küçük Polonya parçası, Podolye ve Madovya parçası, toplam kırk yedi bin metre kare ve bir milyon iki yüz bin nüfus ele geçirmiştir.¹¹⁵ 25 Kasım 1795'te, Grodno'ya götürülen, Kral Stansilav Avgust Ponyatovski, yetkilerinden istifa etmiştir.¹¹⁶

Lehistan-Litvanya Birlik'in bölünmesinde yer alan devletler, 1997'de "St. Petersburg Antlaşmasını" imzalamışlardır. Bu anlaşma, Polonya borçlarına ve Kral'a dair maddeleri, ayrıca bölmede yer alan devletlerin "*Lehistan Krallığı*" tabirini hiçbir zaman kullanmayacaklarına dair ilkelerini içermiştir.

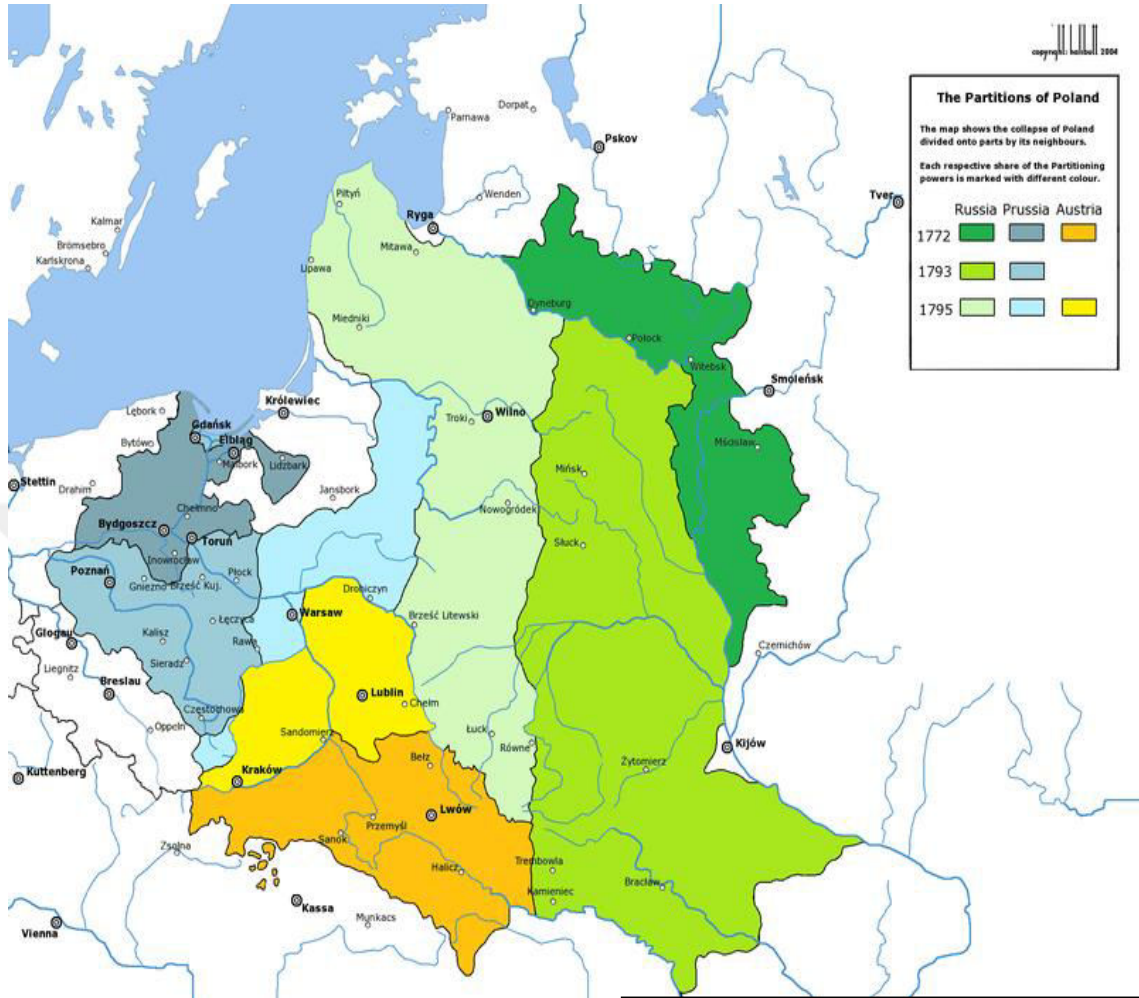
Sonuç olarak, üç bölünmeden sonra, Birliğin topraklarından Rusya, Litvanya, Beyaz Rusya ve Ukrayna topraklarını elde etmiştir, etnik Lehlerin yaşadığı bölgeler ise Prusya ve Avusturya arasında bölünmüştür.

Napolyon savaşları sonucunda, Napolyon Bonapart kısa sürelik Saksonya Kraliyet tacı altında Varşova Dukalığını yeniden canlandırmıştır. Ancak, Napolyon'un düşüşünden sonra Rusya, Prusya ve Avusturya tekrar toprakları aralarında bölerek, otonom bölgeler oluşturmuşlardır.¹¹⁷

¹¹⁵Geller Mihail, a.g.e., s.

¹¹⁶A.g.e., s. 653.

¹¹⁷A.g.e., s. 701.

Resim 4. Birinci, ikinci ve üçüncü Lehistan-Litvanya Birliği'nin Parçalanması. (kaynak <http://skeptimist.livejournal.com/> 19.01.2016)

3.3. Ukrayna-Polonya İlişkileri

Tarih sahnesinde, Polonya ve Ukrayna ilişkileri 1392 senesinde, Galiçya-Volyn Prenslığının Polonya Krallığı ve Litvanya Krallığı arasında bölünmesiyle başlamıştır.

Polonya-Ukrayna ilişkilerinin tarihi, üç büyük dönemde ele alınmalıdır. *İlk dönem*: XII-XVII. yüzyıla kadar, Polonya'nın doğu-batı bölgesinde en güçlü dönemine ulaşmasıdır. *İkinci dönem*, XVII-XX. yüzyılın başlangıcına kadar, Polonya Rus

İmparatorluğu'na ait olan dönemdir, *üçüncü dönem* ise, XX. yüzyılın ilk çeyreğinden günümüze, Polonya'nın artık bağımsız cumhuriyet olması sürecidir.

İlk dönemde Polonya ve bugünkü Ukrayna toprakları üstünde egemen olmuştur. Kiev'in önemini kaybetmesiyle, bölgede ülkelerin sınırları değişmeye başlamıştır. Bugünkü Ukrayna, Beyaz Rusya ve Moldova topraklarında Galiçya-Volyn Prenslığı ortaya çıkmıştır. Ancak 1340-1392 senelerinde, yıkılmış Prenslığın topraklarını kendi aralarında, Polonya ve Litvanya Krallıkları bölüşmüştür. Ayrıca, Litvanya Krallığı'nın nüfusu çoğunlukla Ortodoks iken, elitleri Ruslardan oluşmuştur. Buna rağmen bu durum, Polonya Katolik elitleriyle çatışmaya yol açmamıştır. Bu ise XV. yüzyılda durum değişikliğine yol açmış, Polonya ve Litvanya prens hanedanı ile yaklaşıma başlamıştır ve 1569 da Lehistan Krallığı kurulmuştur. Birlik kurulduktan sonra, Katolik mezhebinin yayılması, daha baskıcı hale gelmiştir. Polonya Hükümeti din adamlarıyla, Katolik propagandası Litvanya Ortodoks halkına yapmaya başlamıştır, bu ise Ortodoks halkı arasında büyük tepkiler uyandırmıştır. Bu durumda Ortodoks ve Katolikler arasında bir uzlaşma olarak, bugünkü Ukrayna topraklarında Unia'nın¹¹⁸ kurulmasına yol açmıştır.

Unia'nın kurulmasının sonuçlarından biri, Ukrayna kolonileşmesinin güçlenmesi olmuştur. Bu kolonileşme, bazen çok sert yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Böylece, Ortodoks nüfusunun memnuniyetsizliği, 1648-1654 seneleri arasında gerçekleşen, Bogdan Hmel'nitski ayaklanması haline gelmiştir.¹¹⁹ Bu ayaklanmanın sonucu olarak ve sonrasında ortaya çıkan, Polonya-Rus savaşının sonuçları olarak, Ukrayna'nın sol kıyıları, Kiev, Smolensk ve Dnepr'in büyük bir kısmı Rus topraklarına katılmıştır. Böylece Lehistan Krallığı gücünü kaybetmeye başlamıştır.¹²⁰

¹¹⁸9 Ekim 1596 senesinde imzalanan İlkelerine göre, Papa'ya itaat etmeyi ifade etmektedir, ama ibadet Bizans aynine göre ve Kilise-Slav diline göre yapılmıştır.

¹¹⁹ Bknz. Zvagina Darya, "Польско-Украинские Отношения: Прошлое И Современность", International Legal Courier 2015, (<http://inter-legal.ru/> , 22.04.2016).

¹²⁰Nemetski Oleg, "Польско-Украинские Отношения На Современном Этапе", Проблемы Национальной Стратегии NO: 6 (27), Moskova 2014, s.66.

Ukrayna-Polonya ilişkilerinin *ikinci döneminde*, Rusya'nın bölgedeki konumunun güçlenmesi ve iç sorunlarından dolayı, Polonya (Lehistan-Lehistan Birliği) zayıflamış ve uluslararası sahnesinden çekilmiştir. 1772-1795 yılına kadar Polonya (Lehistan-Litvanya Birliği) bölünmeleri başlamıştır. Polonya, Prusya, Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorlukları arasında bölünmüştür. Yalnızca, Polonya'nın en büyük parçası Rusya'ya katılmış ve XIX. yüzyılında "Polonya meselesi"- Polonya kimlik sorunsalı ve devletin yok olmasına sebep olmuştur.

Polonya eski sınırlarını geri almak isteyen, ama böyle bir fırsatı bulamayan Polonya halkı, bütün öfkesini Rus yönetici elitine yönlendirmiştir.

1801 senesinde, Polonya tarihçisi Timur Çatski "*Ukrayna Adı ve Kazakların kökeni*"¹²¹ adında yayınladığı çalışmada, Ukraynalılar'ın Ruslar'dan ayrı etnik kökene bağlı olmaları hali anlatmıştır. Yazar, VII. yüzyılında Ural'dan taşınarak Dnepr kıyılarına yerleşmiş halkı adlandıran "Eski Ukrı" terimini ortaya çıkartmıştır. Bu teoriye göre, Ukrayna halkı bu Eski Ukrılar'ın neslinin devamı olmuştur. Bu, sadece teorilere dayalı "tarihi" çalışmaların bilimsel önemi, dönemin İmparatoru I. Aleksander Polonyalıları kendine yaklaştırmıştır. Polonyalıları, dönemin bilim dünyasında çok etkili olmalarından olmuştur.

Ukrayna-Polonya İlişkilerinin *üçüncü dönemi* Polonya'nın tekrar bağımsız bir devlet haline geldiği, Birinci Dünya Savaşından sonra başlamıştır. Bu dönemde Polonya tekrar bağımsız bir devlet haline gelmiştir ve eski sömürdüğü topraklar karşısında yeni stratejiler yürütmeye başlamamıştır.

3.3.1. Polonya Krallığı ve Polonya-Litvanya Birliğinin Bir Parçası Olarak Güney-Batı Rusya

Ortaçağın sonlarında, Polonya'nın doğrudan yetkisi altında sadece Galiçya kalmıştır. Çünkü güney-batı Rusya'nın büyük kısmı, Litvanya Büyük Dukalığın parçası

¹²¹ Jelezny Aleksandr, "*Ukrayna- Dva Yazıka-Odin Narod*", Nila LTD, Kiev 2011, s.11.

olmuştur. Lehistan-Litvanya Birlik'inin ortaya çıkmasıyla beraber, günümüzün Ukrayna toprakları, Birlik yetkisi altına girmiştir. Ortodoks nüfusuna yönelik ayrımcı yasalar, Birlik'in güney tarafında, Rus seçkinlerinde çoğu Katolik mezhebine yönelmelerine ve Polonyalılaşmalarına yol açmıştır. Kral, Polonya *şlahta*'sına¹²² Ukrayna topraklarında büyük paylar vermiştir. Şlahta ise, bölgede sosyal ve dini güç kurmuşlardır.¹²³ XVII. yüzyılda, Fransız mühendisi Boplan, Ukrayna halkının durumunu anlattığı yazısında: *“Panlar,¹²⁴ sadece mülkiyet üzerinde değil, ayrıca insan hayatları üzerinde de sonsuz güce sahiptirler, Polonya seçkinlerin özgürlüğü o kadar büyük ki, köylülerin durumu kadırgalarda olan hükümlülerin durumundan daha kötü,”*¹²⁵ diye yazmıştır. Bu durum, ayrıca Breşte Birliğin kurulmasına, halkın çoğunluğun Zaporojya Kazakları'na göç etmelerine ve şlahta'ya karşı ayaklanmalara yol açmıştır.

Ukrayna sol kıyısının Rus Krallığı topraklarına eklenmesiyle, Lehistan-Litvanya Birliği'ne Ukrayna sağ kıyı toprakları ve Galiçya kalmıştır. Polonya yönetimine karşı Doğu Slav halklarına yönetimin üst tabakalara yol tamamen kapatılmıştır. Bu durum, Doğu Slav Halklarını memnuniyetsizliğine ve devamlı ayaklanmalarına yol açmıştır.

3.3.2. Ukrayna Topraklarında Polonyaya Karşı Ayaklanmalar

Polonya yönetiminin Ukrayna kökenli halkı üzerinde sert yönetim şekli sonucunda, Ukraynalılar ayaklanmaya başlamışlardır. Uzun seneler süren bu ayaklanmalar aşağıda belirtilmiştir:

¹²² Lehistan-Litvanya Birliği'nde, Litvanya Büyük Dukalığı Krallığı ve 1569 yılından sonra Lublin Birliği yanı sıra bazı diğer devletlerde ayrıcalıklı sınıf, seçkinler.

¹²³ Jelesny Aleksandr, *a.g.e.*, s. 12.

¹²⁴ Beyler

¹²⁵ *A.g.e.*, s. 14.

1018 senesinde Kiev Ayaklanması; Kiev ve diğer Güney Rus şehirlerin vatandaşları tarafından I. Bosleslav ordusuna karşı yapılan ayaklanmalardır.¹²⁶

1490 senesinde Muha önderliğindeki ayaklanması; XV. yüzyılın Ukrayna ve Moldova köylüleri arasında olmuş en büyük ayaklanması olmuştur. 1490 yılında, Moldova’da başlayan ve Galiçya ile Bukovina’yı kapsamıştır. İsyancılar çoğunlukla, Polonya şlahtası mülklerine saldırmışlardır, silahları ve atları ele geçirmişlerdir. Saldırdıkları feodalleri öldürüyor ve köyden kovulmuşlardır. Bu ayaklanmanın nedeni, feodal baskı ve köylülerin köleleştirilmesi anlamına gelmiştir. 1492 senesinde bu ayaklanma devam etmiş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹²⁷

1541 senesinde Bratslav ve Vinnin şehirleri halkının Kraliyet yönetimine karşı gerçekleşen ayaklanması; İsyancılar Bratslav ve Vinnin kalelerini ele geçirmişlerdir, yönetim ise öldürülmüş veya kovulmuştur. Ancak, daha sonra, ayaklanma bastırılmıştı, liderleri idam edilmişlerdir, buna benzer isyan 1560 yılında yine tekrarlanmıştı.¹²⁸

1591-1593 senesinde Kosinski isyanı; Rusya güney-batı topraklarında olan, Polonya yönetimine karşı gerçekleşen ayaklanmasıdır. İsyanın ana güçleri, Zaporojya Kazakları, beyler ve köylüler olmuştur. Geniş bir alanı ele geçirdikten sonra, Kazaklar Moskova ile anlaşma teklif etmişlerdir. Boris Godunov’un Tatarlara karşı savaşmaları için maaşa bağlanacaklarını bildiren mektup günümüze kadar korunmuştur.¹²⁹ 1592

¹²⁶ Solovyev Sergey, “История России с Древнейших Вре́мён”, Голос; Колокол-Пресс, 1993-1998; s. 113. (militera.lib.ru, 16.05.2016).

¹²⁷ A.g.e., s. 116.

¹²⁸ Rybalka İrina, “История Украинской ССР. Досоветский Период”, Высшая школа, Kiev 1978, s. 75.

¹²⁹ Fedorovski Yuri, “Повстанський рух в Донбасі та Махно”, Донецький держ. ун-т., Donetsk 2000, s. 180.

senesinde isyancılar (Kazakalar) büyük sayıda şlahta kasabalarına saldırı yapmışlardır.¹³⁰

1592-1593 yıllarında, Kosinski önderliğinde birkaç bin kişilik isyancı takımı Volyn'e gitmiştir. Diğer isyancı gruplar; köylüler, kent yoksuları ve konumlarından memnun, küçük hizmetkârlar akın etmiştir. Ayaklanma genel olarak kendiliğinden başlamıştır. Birçok isyancı gruplar, ana kuvvetlerine (Kosinski) bağımsız olarak çalışmışlardır.¹³¹

Şlahta ordusuyla olan ilk çatışmalarında başarılı olunmuştur. Yalnızca 23 Ocak 1593 senesinde, Piatki köyünün yakınlarında mağlup olmuşlardır. Kosinski, Kazaklar adına anlaşma imzalamak zorunda kalmışlardır. Bu anlaşmaya Kazaklar, Çar yönetimi tabi olacaklardı ve savaşta çekilme hakkı kazanmışlardır. Kazaklar ile beraber Zaporozjya Siç adındaki yerleşkelerine dönen Kosinski, yeni bir ayaklanma planlamaya başlamıştır. Rus devletine vatandaşlık isteğinde bulunmuştur. Mayıs 1593'te, iki bin kişilik Kazaklar ordusu Çerkaslar'a doğru yola çıkmıştır. Kosinski burada hayatını kaybetmiştir. Ama Kazaklar, ayaklanmaya devam etmiş ve Ağustos ayında, *Vişnevski Antlaşmasını* imzalamışlardır. Bu antlaşmaya göre Prens, ele geçirilmiş mülkiyeti geri verilmesine karar alınmıştır. Ayrıca Kazaklar, Prens'e dava açma hakkına sahip olmuşlardır. Fakat Kazaklar'ın elçileri, Kiev'e geldiklerinde tutuklanmışlardır. Bu elçilerden birinin ölümünden sonra yeni ayaklanmaya ve Kiev'in Kazaklar tarafından kuşatılmasına, yol açmıştır. Uzun görüşmelerden sonra Kazaklar, Kırım Tatarların Siç'e saldırdıklarını öğrendikleri zaman, geri çekilmek zorunda kalmışlardır.¹³²

Nalivayko Ayaklanması; 1594-1596 seneleri arasında, Lehistan-Litvanya Birliği'nin yönetimine karşı, Nalivayko tarafından ayaklanma ortaya çıkmıştır. On iki binlik Kazak ordusu; Volyn, Braclav ve Kiev'i ele geçirmişlerdir. Aralık 1595 yılında Polonya hükümeti, isyanı bastırmak için Stanislav Zolkiewski komutasında askeri birlik

¹³⁰ Gayday Leonid, "Історія України В Личностях, Терминах, Названиях И Понятиях", Вежа, Lutsk 2000, s. 185.

¹³¹ A.g.e., s. 195.

¹³² Fedorovski Yuri, a.g.e., s. 186.

göndermişti. 1596 baharına kadar süren çatışmalar sonucunda, Polonya ordusu kazanmış, isyan bastırılmıştır.¹³³

1625 senesinde Zmailo ayaklanması; Kazaklar ile köylülerin, Lehistan-Litvanya Birlik'in siyasi, ekonomik ve dini baskılarına karşı ortaya çıkan ayaklanmadır.¹³⁴

1620-1621 Polonya-Türk (Osmanlı) savaşı sonrasında, Lehistan-Litvanya Birlik yönetimi, 1625 senesinde Kuzey Kiev tarafına ordu göndermiştir. Çünkü köylü halk, Kazaklara katılmasından rahatsız olmuşlardır. Bölgedeki Kazaklar, bu ordu ile ilk çatışmadan sonra, Çerkaslar'a çekilmişlerdir. Çerkas bölgesindeki Kazaklar da çatışmaya katılmış, Zmailo önderliğinde Birlik ordusuna karşılık vermişlerdir. Zafere ulaşamayan Birlik ordusu, görüşmelere başlamak zorunda kalmıştır. Görüşmeler sırasında komplocular Zmailo'yu Hetman pozisyonundan düşürerek, Polonya Hükümeti ile kazakların aleyhine olan *Kurukovski Antlaşmasını* imzalamışlardır.¹³⁵

1630 senesinde Fedoroviç ayaklanması. Kazaklar ile köylülerin Birlik yönetimine karşı çıkarttıkları ayaklanmadır. Mart 1630'da, ortaya çıkan bu ayaklanma, Nisan ve Mayıs ayları içerisinde Ukrayna topraklarının çoğunu ele geçirmişti. Ayaklanmayı bastırmak için Konsepolski, önderliğinde ordu gönderilmiştir. Ancak yenilgiye uğramıştı. Konsepolski müzakere imzalamak zorunda kalmıştır.¹³⁶

1635 senesinde, Lehistan-Litvanya Birlik yönetimi, kazakların hareketlerini kısıtlayan kanun çıkartmıştır. Bu, yeni Sulima önderliğinde ayaklanmaya yol açmıştır. Kısa süren bu ayaklanma bastırılmıştır.¹³⁷

1637 senesinde Pavlük ayaklanması; Zaporojya Kazaklarının Kuzey-Batı Rusya'da, Polonya şlahtasına karşı gelmişlerdir. Ağustos ayında isyancılar grubu, Kiev

¹³³A.g.e., s. 190.

¹³⁴ Gayday Leonid, *a.g.e.*, s. 201.

¹³⁵A.g.e., s. 202.

¹³⁶A.g.e., s. 205.

¹³⁷A.g.e., s. 209.

tarafına doğru yola çıkmıştır. İsyancılar şehirden şehire geçerek, Polonya şlahtalarını harap etmişlerdir. Hükümet, isyancılara karşı ordu göndermişti. Aralık 1637’de, çatışma ortaya çıkmış, isyan bastırılmıştır. Pavlük idam edilmiştir. Buna benzer ayaklanmalar, 1638’de Ostranin ve Gunia ayaklanması adı altında ortaya çıkmıştır. Ama ordu tarafından bastırılmıştır.¹³⁸

Bölgede sürekli ortaya çıkan bu ayaklanmalar, Magnatlar’ın daha da acımasız davranmalarına sebep olmuştur. Bundan dolayı, 1648 senesinde Bogdan Hmelnski ayaklanması ortaya çıkmıştır. Altı sene süren bu ayaklanma, 1654 senesine kadar deva etmiştir.¹³⁹ Zaporozjya Siç Kazakları’nın isyanı ile başlayan bu ayaklanma; Ukrayna, Beyaz Rusya, Volyn ve Podolie’nin Ortodoks nüfusu tarafından da desteklenmiştir. Polonya Birliği ile olan savaşta Kazaklar, bazen zafere bazen ise yenilgiye uğramışlardır. Ama 1654 senesinde, *Pereyaslav Antlaşması* sonucunda Kazaklar, Rus vatandaşlığına geçmeyi başarmışlardır. Bunun sonunda 1654’de Rus-Polonya savaşı başlamıştır.¹⁴⁰

Bu ayaklanmaların sonuçları arasında, Ukrayna ulusal elitin oluşması, Ukrayna Devletinin kurulmuştur. Polonya yönetiminin o bölgede yok edilmesi ile Ukrayna Rusya’ya katılmıştır, Zaporozjya Kazakları Rus Çarının koruması altına girmişlerdir.

1664 ve 1667 senelerde Staviçe kuşatmaları; Lehistan-Litvanya Birliği’nin, Staviçe şehri 1664 senesinde kuşatması sonrasında 1667 senesinde ikinci kuşatma da olmuş ve şehir yok edilmiştir.¹⁴¹

1702-1704 senelerde Palia ayaklanması; Sağ-kıyı Ukrayna’da ortaya çıkan bu ayaklanma, Birlik’in kendi toprakları üzerinde yaşayan Kazaklar’ın yok edilmesine

¹³⁸Firov Petr, “Гетманы Украинского Казачества. : Биографические Справки”, СевНТУ, Sevastopol 2005, s. 64. ISBN 996-7443-72-4 (21. 03.2016).

¹³⁹A.g.e., s.71.

¹⁴⁰A.g.e., s. 83.

¹⁴¹ Rybalka İrina, a.g.e., s. 112.

dair çıkan kanuna, karşı olan ayaklanmadır. Rus İmparatorluğu'nun desteklerine rağmen ayaklanma bastırılmıştır.¹⁴²

1734 senesinde Gaydamak ayaklanması; Bu ayaklanmanın ortaya çıkma nedenlerinden biri, II. August Kralın ölümü sonucunda ortaya çıkan yönetim boşluğu ve Rusya'nın iç siyasete karışma isteği olmuştur. Ortaya çıkan ayaklanma ile 1735 senesinin başında, bütün Ukrayna topraklarını ele geçirmeyi başarmışlardır. Fakat Polonya hükümeti, 1735 ortalarında, tekrar yönetmeye başlamış ve eski düzeni geri getirmiştir. Bu ayaklanmanın 1750 senesinde, tekrarlanmasını engelleyememişti. Ayaklanma tekrar başarısızlığa uğramıştı.¹⁴³

1939 senesinde Volyn katliamı; Ukrayna Ayaklanma Ordusu tarafından etnik Polonyalı nüfusunun katliamıdır. Buna karşılık olarak Polonya hükümetinin 1943 senesinde, başlattığı katliam, çok sayıda Ukrayna nüfusunun yok olmasına yol açmıştır.¹⁴⁴ Genel olarak, bu çatışmada yaklaşık otuz-seksen bin Polonyalı katledilmiştir. Ukrayna tarafında ise birkaç bin kişinin öldüğü sanılmıştır.¹⁴⁵

3.3.3. Polonya-Ukrayna Savaşı

1918-1919 seneleri arasında Polonya-Ukrayna savaşı, Galiçya bölgesinde ortaya çıkmıştır. Savaş Avusturya-Macaristan ve Rus İmparatorlukların çöküşü zamanına rastlamış, Rusya'daki iç savaş koşullarının istikrarsızlığında devam etmiştir. Savaşın özelliği, kendiliğinden oluşmasıdır. Silahlı çatışmalar, bütün Galiçya bölgesinde aynı zamanlarda ortaya çıkmıştır. Ancak Kasım ayında cephe oluşmuştur.¹⁴⁶

¹⁴² Gayday Leodid, *a.g.e.*, s. 215.

¹⁴³ *A.g.e.*, s. 217.

¹⁴⁴ Dukov Arkadi, “*Забывтый Геноцид: Волынская Резня 1943–1944 Годов*” Moskova 2008, s. 144 ISBN 978-5-903588-09-1 (01.02.2016).

¹⁴⁵ *A.g.e.*, s. 154.

¹⁴⁶ Traninin İgor, “*Национальные Противоречия в Австро-Венгрии и Её Распад*”, Ленинград, Moskova 1947, s. 71-75.

Eski Rus Galiçya beyliği, Polonya Krallığına XIV. yüzyılında bağlanmıştır. Daha sonra, Volyn ile beraber Lehistan-Litvanya Birlik'inin bir parçası olmuştur. Transkarpatiya ise Büyük Macaristan toprakları arasına katılmıştır. 1772 senesinde Polonya bölünmesiyle; Galiçya, önce Avusturya topraklarına daha sonra ise Avusturya-Macaristan topraklarına katılmıştır. 1775 senesinde, Bukovina da Avusturya-Macaristan'a dâhil olmuştur.¹⁴⁷

Galiçya topraklarında XIX. yüzyıl boyunca, Eski Rus halkı ile Polonya halkı arasında siyasi ve kültürel savaş devam etmiştir. Galiçya Krallığının Batı bölgesinde, çoğunlukla Polonyalılar nüfuslarını göstermektedirler, Doğu tarafında ise-Ukraynalılar yer almıştır. Lviv şehrinde XX. yüzyılın başlangıcında, Polonyalılar'ın nüfusu Ukraynalılar'ın nüfusundan, yaklaşık üç kat daha fazla olmuştur.¹⁴⁸ Şehir, Polonya kültürünün önemli yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Polonyalılar, Batı Galiçya'da çoğunlukla kent halkı ve elitleri arasında yer almışlardır. Bu yüzden, bütün Galiçya'yı kendi ülkeleri gibi görmüşlerdir. Kural olarak Avusturya hükümeti, bölge yönetiminde Polonya halkının gücüne dayanmıştır. Bu ise, Polonyalı halk ile kültürel ve siyasi çatışmada olan Ukraynalılar'ın memnuniyetsizliğine neden olmuştur. Durum, Birinci Dünya Savaşı öncesinde gerilmelere yol açmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın yenilgisini takiben Avusturya-Macaristan parçalanması başlamıştır. Parçalanmanın nedeni; merkezi hükümetin ve ekonominin dengesinin bozulmasıyla sosyal yaşamın çökmesi olmuştur. 1918'in yaz aylarında, Avusturya-Macaristan Ukrayna Halk Cumhuriyetini fiilli olarak kabul etmiştir. Akabinde Galiçya, Ukraynalılar'ın aktivasyonuna başlamıştır.¹⁴⁹

Ekim ayında, toplu grevler sonucunda, yerel yönetimler halkın haklarını sağlamak amacıyla, Ulusal Konseyler oluşturmuşlardır.¹⁵⁰

¹⁴⁷A.g.e., s. 81.

¹⁴⁸ Papaşeva Nadejda, "Очерки Истории Русского Движения В Галичине XIX-XX вв", Москва 2001, s. 108.

¹⁴⁹Traninin İgor, a.g.e., s. 96.

¹⁵⁰A.g.e., s. 101.

7 Ekimde, Varşova’da Regent Konseyi Polonya’nın bağımsızlığını geri kazanmak için planını açıklamıştır. 9 Ekimde ise, Avusturya Parlamentosu’nun Polonya milletvekilleri, Polonya adı altında eski Lehistan-Litvanya Birliğinin topraklarını, Galiçya dâhil olmak üzere, birleştirme kararı almışlardır.¹⁵¹

Buna cevap olarak, 10 Ekim’de Lviv’de Avusturya-Macaristan, Ukraynalılar’ın Parlamentosu-Ukrayna Halk Konseyini toplamaya karar vermiştir. Konsey, amaç olarak eski Avusturya-Macaristan doğu topraklarında, Ukrayna Cumhuriyetini kurulacağını açıklamıştır. Konseyin dayandığı nokta, Avusturya ordusunun milli Ukraynalı askerleri olmuştur. Ukrayna Cumhuriyetinin ilanı 3 Kasıma planlanmıştır. Fakat Krakov, Komisyonunun planlarını öğrenince acele etmesi gerekmiştir.

Batı Ukrayna Halk Cumhuriyeti (BUHC); 1918 senesinin sonlarına doğru BUHC’de kendi kendilerini organize eden militan grupları ortaya çıkmıştır. Ocak 1919’da Evgenii Petruşeviç, bu grupların daimi Ukrayna Galiçya Ordusuna (UGO) dönüştürülmesi kararını almıştır. 1919 Baharına doğru, ordu büyüklüğü yüz bin kişiye çıkmıştı. Ordunun temeli piyadeden oluşmuştur.¹⁵²

Polonya; Polonya adına Polonya-Ukrayna savaşında, 15 Kasımda oluşan özel “Vostok” ordusu UGO’ye karşı savaşmıştır. Orduda 1918 senesinin bitmesine doğru, yirmi bir bin asker ile elli ağır silaha sahip olmuştur. 1919 Mart ayında bu sayı otuz yedi bin beş yüz asker ve iki yüz ağır silaha kadar yükselmiştir. Bu sayı 1919 sene ortasına kadar Galiçya’da yüz doksan bine ulaşılmıştır. Buna ek olarak, 1919 baharında, Galiçya’ya Haller’in Fransız tankları ve uçaklarıyla donanmış olan “*mavi ordu*” dâhil olmuştur.¹⁵³

¹⁵¹Papaşeva Nadejda, *a.g.e.*, s. 154-158.

¹⁵² Savçenko Viktor, “*Дванадцать Войн за Украину*”, Фолио, Harkov 2006, s. 225.

¹⁵³*A.g.e.*, s. 231.

Savaş sonrasında ortaya çıkan siyasi sonuçlar, 1919 Temmuz ayında Doğu Galiçya'nın tam işgaline yol açmıştır. Bukovina, henüz savaş devam ederken, Romanya topraklarına katılmıştır. Transkarpatiya ise Çekoslovakya'ya katılmıştır.¹⁵⁴

21 Nisan 1920 senesinde Ukrayna Halk Cumhuriyeti adına, Semen Petlyura Polonya ile sınırlarının, nehir boyunca olacağı konusunda anlaşmıştır. Fakat Ukrayna Halk Cumhuriyeti ordularıyla sınırlarını kontrol edememiştir; bu yüzden anlaşma geçersiz sayılmıştır. Ukrayna da ise bu dönemde, Sovyet-Polonya savaşı devam etmiştir. *Riga Anlaşması*'nin imzalanması sonucunda, savaş bitmiştir. 21 Mart 1921 senesinde, Riga'da *Riga Anlaşması*, bir taraftan Polonya, diğer taraftan Rusya SSC, Ukrayna SSC ve Beyaz Rusya SSC arasında imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Batı Ukrayna ve Batı Beyaz Rusya, Polonya topraklarına dâhil olmuştur.¹⁵⁵

Antanta Konseyi, önceden Ukrayna halkının özerkliğini ve haklarının sağlanması şartıyla; Polonya'nın Batı Galiçya bölgesi işgaline hak tanımıştır. Etnik Ukraynalılar, Polonya makamlarını tanımayı reddetmişler. Ve Sejm'i ve nüfus sayımını boykot etmişler. Burada, Polonya uluslararası ilişkiler fikrine saygı duyarak, azınlık haklarını iade edeceğini açıklamıştır ve Anayasasında bunu resmileştirmiştir.¹⁵⁶

14 Mart 1923 senesinde, Antanta Elçiler Konseyi Polonya'nın doğu Galiçya bölgesinde, egemenliğini kabul etmiştir. Polonya hükümetinden, bölgeye özerlik vereceklerine, Ukrayna dilinde yönetim organlarının çalışmasına dair de Ukrayna dilinde eğitim verecek üniversitenin de, açılmasına dair söz alınmıştır. Ancak bu şartlar yerine getirilmemiştir.¹⁵⁷ 23 Mayıs 1923 senesinde, Batı Ukrayna Halk Cumhuriyeti, sürgünde olan Cumhurbaşkanı Evgeni Petruşeviç tüm devlet kurumlarının, resmi dairelerini dağıtmıştır.¹⁵⁸

¹⁵⁴A.g.e., s. 253.

¹⁵⁵A.g.e., s. 267-268.

¹⁵⁶Traninin İgor, a.g.e., s. 106.

¹⁵⁷ A.g.e., s. 110.

¹⁵⁸A.g.e., s. 112.

1939 senesinin Eylül ayında, bölgedeki bir sonraki büyük ölçekte toprak bölünmesi gerçekleşmiştir. Sovyetlerin, Polonya İstilasası sonucunda, SSCB Batı Ukrayna toprakları-doğu Galiçya ve Volyn'e dâhil olmuştur. Batı Ukrayna Halk Cumhuriyetini topraklarına katmak isteyen, Bukovina'da, SSCB topraklarına 1940 yazında katılmıştır.

İkinci Dünya Savaşından sonra Çekoslovakya Transkarpatiya bölgesini SSCB'ye devretmiştir. Bütün bu topraklar, Ukrayna'nın parçası olmuş ve SSCB'den Ukrayna ile beraber ayrılmışlardır.

3.3.4. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Ukrayna-Polonya İlişkileri

İkinci Dünya Savaşı Polonya-Ukrayna ilişkilerinde, oldukça trajik bir dönem sözkonusudur. Almanya ve SSCB tarafından Polonya'ya yönelik izledikleri saldırgan politikası ve Polonya topraklarının aralarında paylaşmaları ile Batı Ukrayna Sovyet Ukrayna'ya dâhil olmuştur. Bu durumda olan Polonya Hükümeti için, Ukrayna karşı yeni politikalar uygulama zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Ukrayna'ya karşı izleyeceği dış siyasetini, Polonya Hükümeti 18 Aralık 1939 bildirgesinde açıklamıştır.¹⁵⁹Bu bildirmede, Polonya Hükümeti dış siyasetinin temel unsurlarını açıklamıştır. Özellikle azınlıklara karşı eşitlik ve adalet ilkelerine bağlı olmaları vurgulanmıştır. Ayrıca, kaybedilen doğu topraklarının geri alınması da yer almıştır.

Savaş sonrası Polonya'da Ukrayna sorununun çözümü şu şekilde olmuştur:

- Ukraynalılar'ın Polonya'dan tahliye edilmesi;
- “*Eşit haklar-eşit sorumluluklar*” ilkesinin farklı siyasi, kültürel ve sosyal hayat formları için gerçek anlamda uygulanması;
- Nüfusun eşzamanlı hareketi ile "kanton" dağıtım bölgelerinin getirilmesi;

¹⁵⁹ Zalesski Konstantin, “*Кто был кто во Второй мировой войне. Союзники Германии*”, АСТ 2004, s. 375, ISBN 5-271-07619-9 (14.02.2016).

- Bölgesel özerkliğin getirilmesidir.¹⁶⁰

Böylece, 1918-1919 senelerinde ortaya çıkan Ukrayna sorunun siyasi çözüm ilkeleri, hayata geçirilmiştir. Ukrayna bağımsızlık fikri, bazı siyasi gruplar tarafından Ukraynalılar'ın, Almanya ve SSCB'ye karşı mücadele desteği karşılığında kabul etmeye hazır olsa da, resmi hükümet politikası, İkinci Polonya Cumhuriyeti ve "Ukrayna sorunu" konusunda, savaş öncesi durumun korunması taraftarı olmuştur.

1941-1944 yıllarında Polonyalı ile Ukraynalı yeraltı milliyetçilerin aralıklı temasları bir sonuç verememiştir. İki tarafın temsil ettikleri pozisyonlar tamamen karışmıştır. Bütün bunlar, hala iki halk arasında ilişkileri bozan kanlı Ukrayna-Polonya çatışmasına yol açmıştır. Kanlı terörün kurbanı her iki tarafın da sivil halkı olmuştur.¹⁶¹

Polonya solcuları tamamen komünistler tarafından yönetilmiştirler. Halk ise kendi kaderini seçme usulüne inanmıştır. Ayrıca Batı Ukrayna topraklarının SSCB'ye katılmasını onaylamıştır.¹⁶²

22 Temmuz 1944'te Kızıl Ordu, Polonya topraklarına girdiğinde Moskova radyosu Polonya Ulusal Kurtuluş Komitesi'nin (PUKK) kurulmasını ilan etmiştir. Bu Komite, Polonya komünistlerinin geçici yürütme organı olmuştur. Komite, Moskova'ya bağlılık kararı vermiştir. PUKK kendi program manifestosunda, Doğu sınırının çözüm ilkelerini duyurarak; Polonya toprakları-Polonya'ya, Ukrayna toprakları-Sovyet Ukrayna'ya katılacağını açıklamıştır. 27 Temmuz 1944'te SSCB hükümeti, PUKK ile Polonya-Ukrayna sınırını Kurzon Hattı tarafından çekildiğini bildirerek, anlaşmasını imzalamıştır.

9 Eylül 1944'te, PUKK ile Sovyet Ukrayna hükümeti Kremlin tarafından belirtildiği gibi, resmi nüfus mübadelesi üzerinde anlaşma yapılmıştır. Polonya

¹⁶⁰A.g.e., s. 366.

¹⁶¹Savçenko Viktor, *a.g.e.*, s. 269.

¹⁶²Zalesski Konstantin, *a.g.e.*, s. 370.

komünistleri, Bolşevik Rusya'sında, Polonya'nın Avrupa'da gelecekteki *statüko diio* (sabit durum) garantörlüğünü görmüşlerdir.¹⁶³

1944-1946 senelerinde, Ukrayna-Polonya nüfus değişimi gerçekleşmiştir. Ayrıca 1945'ten sonra, nüfus değişimi sınır dışı edilme karakterinin taşımıştır. Polonya hükümeti, Ukrayna halkının ülkeyi terk etmeleri için polis ve askeri gücüne başvurmuştur.¹⁶⁴

İkinci Dünya Savaşı sonuçları, Ukrayna-Polonya arasındaki ilişkiler de durumu değiştirmiştir. Komünist Polonya'nın dış politikasının ve ulusal sorununun resmi doktrini, "*proleter enternasyonalizm*" teorisi olmuştur. Aslında, Moskova'nın ve Polonyalıların, Ukraynalılar ile ilgili olan politikasının teşviki, bağımsızlıklarını kabul ettirmeme ve gizli asimilasyon olmuştur. "Ukrayna Sorununu" ve Ukrayna kurtuluş hareketinin ortadan kaldırmak amacıyla, Polonya komünistleri "Vistula" operasyonunu yapmışlardır. Yüz kırk bin Ukraynalıya, kolektif sorumluluk prensibi uygulanmıştır. Aileleri ile beraber Doğu Ukrayna etnik topraklarından, asimilasyon amacıyla, dokuz farklı bölgeye taşınmalarına zorlanmışlardır. Sınırdışı edilen bu aileler, ikamet yeri değişikliği ve serbest dolaşım haklarından maruz bırakılmışlardır. Bu kısıtlamalar, 70'li yılların sonlarına kadar geçerli olmuştur. Ukrayna etnik topraklarından sürülmesi ile paralel olarak, çok sayıda tarihi ve kültürel anıtların yıkımı başlamıştır. Yerli halkı anımsatan anıtlar yok edilmiştir. Stalinist modelini temel alan "Vistula" operasyonu, büyük ölçüde planladıkları sonuçlara ulaşmıştır. Kendi topraklarından, kendi kökleri, gelenek ve göreneklerinden yoksun Ukraynalılar, yavaş yavaş kendi etnik ve kültürel kimlik işaretlerini kaybetmişlerdir.

3.3.5. Soğuk Savaş Sonrası Ukrayna-Polonya İlişkileri

XX. yüzyılda Polonya-Ukrayna ilişkileri, yeniden yol açılmasına Polonya hükümetinin, demokratların eline geçmesi, Polonya bağımsızlığının ilan etmesiyle, yeni döneme girmiştir. Polonya önünde sadece "Ukrayna Sorununa" çözüm değil, yeni

¹⁶³ Savçenko Viktor, *a.g.e.*, s. 291-293.

¹⁶⁴ *A.g.e.*, s. 302.

oluşmuş, bağımsız komşu devletle uzun dönemli stratejik plan yapılması gerekmiştir. 1991 de Polonya, Ukrayna bağımsızlığını kabul eden ilk devletlerarasındaydı. Ama bundan çok öncesi, 1989 sonbaharında, bir grup Polonyalı parlamenter, İlk Ukrayna Milli Kongre çalışmasında yer almıştır. Kongrede, Ukrayna milli-demokratların özgürlüğe yönelik güçlerini desteklemiştir. İşte o zamanda, Ukrayna-Polonya ilişkilerinin yeni modelinin temelleri kurulmuştur.¹⁶⁵

Mayıs 1990 senesinde, Jablonna’da olan Parlamenter buluşması, Polonya-Ukrayna ilişkilerinin devam etmesi yönünde, yeni önemli bir adım olmuştur. Bu buluşma sonunda, bugünde dahi etkileri hissedilen, Ukrayna konusunda, Polonya’nın politika planlanması yapılmıştır. İki ülke arasında eşit stratejik ortaklığın temelleri atılmıştır. Bunlar; 13 Ekim 1990’da Polonya-Ukrayna ilişkileri ilkelerinin ve ana yönlerinin gelişmesini düzenleyen Bildirgesi ve 18 Mayıs, 1992 senesinde “İyi komşuluk, dostluk ve işbirliği anlaşması” imzalanmasıyla belirtilmiştir.¹⁶⁶

Bugünkü Polonya’da, iki etkili siyasi güç bulunmaktadır: liberal “Avrupa Yanlısı” ve muhafazakâr “Avrupa Karşıtı” taraflardır. Genel olarak, ikisi de Ukrayna yönünde iyi niyet taşımaktadır. Polonya devletinin ana dış politika yönü Pan-Avrupalık olarak görülmektedir.

Polonya dış siyaset konseptleri, Ukrayna yönünde XX. yüzyılda değişiklere uğramaktadır. Yeni Post-komünist dünya, konseptlerin yeni içeriğini etkilemektedir. Polonya-Ukrayna ilişkileri zor tarihsel mirasına rağmen geri döndürülemez, yapıcı, konstrüktivizm yanlısı ve karşılıklı menfaat yönünde gelişmektedir. İki devletin de çıkarları, stratejik konularda aynı olmaktadır. Dış etkenlerden yoksun, bu iki devlet en yakın zamanında potansiyelleri ortaya çıkartmaktadırlar.

¹⁶⁵Strilçuk Leonid, “Вопросы Реституции Культурных Ценностей В Современных Польско-Украинских Отношениях”, Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук, 2014, No 5-1, s. 106

¹⁶⁶A.g.e., s. 108.

Polonya ve Ukrayna'nın bağımsızlıklarını ilan ettiklerinden sonra, bu iki devlet ilişkileri, çok yakın olmamıştır. Son yıllarda ortaya çıkan olaylar, bu ilişkilerin gelişmesinde katkıda bulunmuştur. İlk olarak “turuncu devrim” günlerinde, Ukrayna halkı özgürlük, doğruluk, dayanışma gibi değerlerin önemini göstermiştir. Polonya halkı için, bu değerler çok önemli olup, hatta başat bir yer aldığından, Ukrayna toplumuna destek olarak, yankılarını bulmuştur. “Turuncu devrim” Ukrayna-Polonya ilişkilerini daha yeni, daha “dünya çapında” bir seviyeye çıkartmıştır.

4. POLONYANIN UKRAYNA ÜZERİNDE ETKİLERİ

Bu bölümde, Ukrayna kültürü, etnik kimliği ve siyaseti ile ilgili Polonya devletinin etkileri ele alınacaktır. Bölümün ilk başlığı altında, Ukrayna kültürünün gelişmesi ve Polonya'nın tarihsel mirası Ukrayna üzerinde bıraktığı etkiler incelenecektir. Bölümün ikinci kısmında ise, Ukrayna toplumsal yapısının içinde Kazakların yeri ve önemi üzerinde durulacaktır. Üçüncü kısmında ise, günümüzde Ukrayna siyasetine yön veren Polonya'nın “*Doğu Ortaklık*” ve “*Denizler Arası*” projeleri incelenecektir.

4.1. Polonyanın Ukrayna Kültürü Üzerinde Etkileri

Kültür, insan faaliyetlerinin çeşitli tezahürlerini içeren, kendini ifade etmek, keşfetmenin bütün formlarını ve türlerini içeren; insanın ve genel olarak insanlığın beceri ve özellikleridir. İnsanlık nesnelliğin ve öznelliğinin bir tezahürüdür.

Bir kültürün ortaya çıkabilmesi, insanoğlu faaliyetlerinin, bilgeliğinin ve yaratıcılığının ortaya çıkmasıyla var olmaktadır. İçerik olarak kültür, farklı alanlara ayrılmaktadır: dil ve yazı, giyim, çalışma, yaşam yeri karakteri, ekonomi, ordu

karakteri, sosyal-siyasi sistem, bilim, teknoloji, sanat, din, insanda ruhunun nesnel tezahürlerinin tümüdür.¹⁶⁷

Kültür seviyesi ve durumu, sadece sosyal gelişme tarihinden yola çıkarak anlaşılmaktadır. Kültür ve medeniyet arasındaki fark ise kültür insanlığın ve bireyin iradesi sonucudur, medeniyet ise, teknolojinin ve bununla ilişkin konforun gelişmesidir.

Kültürde ortaya çıkan değişiklikler, yani belirli bir topluluk için yeni ideallerin, faaliyet türlerinin, davranış normlarının ve değerlerinin yerine yenilerinin belirlenmesi, iki etkileşim içinde olan nedenler grubu sonucunda, ortaya çıkmaktadır. Bunlar içsel-toplumun veya kültürün gelişim süreci içinde ortaya çıkan ve dışsal, bir kültürün diğer kültürler ile etkileşiminden doğmaktadır. Dışsal etkileşimi üç farklı türe ayırmak mümkündür. Bunlar gönüllü etkileşim, gönülsüz etkileşim ve zorlayıcı etkileşimdir. Gönüllü etkileşimlerde kültürün diğer kültürden kendi içinde oluşmuş olan bir soruna çözüm olabilecek elementleri alarak, kendisi içinde kabul edilebilir hale getirmektedir. Gönülsüz etkileşim ise, dışsal gönüllülük ve içsel zorlama elementlerini içermektedir. Bu durum, genelde bir kültürün temsilcileri farklı bir kültürü kabul etmek zorunda kaldıklarında ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁸ Zorunlu kültür kabul etkileşimi ise iki farklı türe bölünmektedir:

1. Kültürlerarası-halkı köleleştirme süreci sonucunda ve yabancı kültürün normların, gelenek ve göreneklerini dayatmak arzusunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.
2. Kültür içinde-zorunlu olarak siyasi güç kazanan bir grup insan tarafından kendi ideolojisinin topluma zorla dayatılmasıdır.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Fedorov Gennadi, “По Следам Древних Культур. Древняя Русь”, Государственное издательство культурно-просветительной литературы, Moskova 1953, s. 403.

¹⁶⁸ A.g.e., s. 410.

¹⁶⁹ Starikova İrina, “История Русского Церковного Пения Начала XII — Конца XVII в. в Исследованиях 2000–2010 гг.”, Вестник Церковной Истории, No 3-4, 2011, s. 311-336.

Dış zorlama sadece kültür üzerinde olmamaktadır. Halk üzerinde baskı, haraç ödenmesi, siyasi ve ekonomik bağımlılığın kabullendirilmesi, ortak bir sömürge yönetiminin kurulması, sömürgecilerin önemli ekonomik ve siyasi ayrıcalıklar sağlamasıyla olabilmektedir. Diğer durumlarda, bağımlılık baskıcı tarafın kendi kültürün zorunlu dayanılmasına, yerel ulusal kültürün bastırılmasına, halkın zorlu asimilasyonuna eşlik etmektedir. Bu dayatma, dış bağlayıcı kuvvetler biçimde de olabilir, zorlayıcı biçimde de olabilmektedir.

4.1.1. Ukrayna Kültürel Tarihi

Dünyanın en eski tarım kültürlerinden biri Tripoli Kültürü olmuştur. İsmi keşfedildiği Kiev yakınında olan, Tripol yerleşkesinden almıştır. Tripol halkının ana uğraşları tarım, hayvancılık, avcılık, el sanatları, aralarında çömlek üretimi ön plana çıkmıştır.¹⁷⁰

Tripolilar'ın geniş alana sahip ve yoğunlaştırılmış olmuş daire şeklini alan, evleri hayatlarında organize ve yaşam koşulları gelişmiş olduğunu göstermiştir. Manevi kültürün gelişmişliğinin göstergesi ise, doğurganlığı da simgeleyen kadın figürlerinin çoğunluğu olmuştur.¹⁷¹

M.Ö. XII-X. yüzyıllarında, Ukrayna toprağında tarihi-kültürel süreçte göçebe toplumu olan, Kimmer kültürü ilk ismini yazdırmıştır. Kimmerliler yenilmez olarak sayılıyorlardı ve komşu kabilelere sürekli baskınlar gerçekleştirmişler.¹⁷²

Kimmer döneminde, Güney bölgelerinde tarım alanlarında sur sistemini kullanan yerleşim yerleri ortaya çıkmıştır. Kimmer kabilesinin kültürel seviyesinin

¹⁷⁰Kolesov Vladimir, “*Источники Древнерусской Культуры и Истоки Русской Ментальности*”, Древняя Русь. Вопросы Мединистики, No. 1-3, Moskova 2001, s. 11-12.

¹⁷¹Petrovski Oleg, “*Археология Закавказья с Древнейших Времен До I Тысячелетия До Н. Э.*”, Leningrad 1949, s. 106.

¹⁷²A.g.e., s. 111.

yüksekliğini günümüze kadar gelen silah ve koşum takımları, geometrik tarzda sanat ve el işleri eserleri, anıtsal savaşçı heykelleri göstermişlerdir.¹⁷³

M.Ö. VII. yüzyılda İskitler'in işgali sonucunda, Kimmer kültürün varlığı sona ermiştir. Bu bölgede, İskitler'in kültürü başlamıştır; M.Ö. VII-III. yüzyılda Kuzey Karadeniz kıyılarında İskitler kültürünün özelliklerinden biri, yerleşke ve yerleşim yerlerin çokluğu olmuştur. Bunların arasında M.Ö. VIII-III. yüzyılda Belsk yerleşkesi ortaya çıkmıştır. Bu yerleşke, İskitler'in en büyük idari, zanaat, ticaret ve dini merkezi olarak sayılmıştır. Yerleşke, karmaşık sur sistemine sahip olmuştur. İskitler'in el sanatları, kendilerine özgün hayvan resimleri içeren, farklı bir tarza sahip olmuştur. Panter ve kurt, geyik ve ceylan, leopar ve aslan resimleri ile bu hayvanların av sahneleri resimleri ile silahları ve çeşitli ev eşyalarını süslenmiştir. Bunun yanı sıra, İskitler'in azametinin göstergelerinden biri; Kral, soylu ve savaşçı mezar höyükleri olmuştur.¹⁷⁴ İskitler kabilesi Sarmatların işgali sonucunda varlıkları sona ermiştir.

M.Ö. III.-IV. yüzyılları arasında, bugünkü Ukrayna topraklarındaki Sarmat kabileler yaşamıştır. Kültürlerin temelini hayvancılık, el sanatları ve ticaret oluşturmuştur. Sarmat toplumunun özelliklerinden biri, kadınlara gösterdikleri saygı kabul edilmiştir. Kadınlar savaşçı, din adamları olabilmelerinin yanı sıra, kabile hiyerarşisinde yüksek yerlere sahip olmuştur.

Kuzey Karadeniz Kıyısı kültürüne “çok renkli” el sanatları tarzını getirmiştir. Takılarını yakut, zümrüt, lal taşı ve renkli emaye ile süslüyorlardı. Sarmat kültürünün anıtları Gotların işgali sonucunda kaybolmuştur.¹⁷⁵

Bir sonraki kültür dönemi Antlar ile ilgili olmuştur. 375 senesinde, Gotları yendikten sonra, topraklarına yerleşmiştir. Antlar, genel olarak tarım ile uğraşmış ve ayrı klanlarda yaşamıştır. Klanlar, bugünkü köyler ile benzerlik içermiştir. Daha sonra

¹⁷³Kolesov Vladimir, *a.g.e.*, s. 12.

¹⁷⁴*A.g.e.*, s. 12-14.

¹⁷⁵Petrovski Oleg, *a.g.e.*, s. 110.

ostrog¹⁷⁶-merkezleri ortaya çıkmıştır. Bu merkezlerde tüccar ve zanaatkârlar çalışmıştır ve özellikle Bizans ile ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişiminde önemli rol oynamıştır.¹⁷⁷

4.1.2. Ukrayna Kültüründe Antik Dönem

Ukrayna topraklarında Antik kültür, yaklaşık on yüzyıl (VI M.Ö.-IV. yüzyıl arası) varlığını sürdürmüştür. M.Ö. VI. Yüzyılda Olivia, Nikoni, Tiritaka, Mirmerkii, Herkenson gibi kent-devletleri ortaya çıkmıştır.

Bugünkü Ukrayna topraklarında, ilk Antik dönemi kent-devletleri, Yunanistan ve komşu kabileler ile ekonomik ve kültürel ilişkiler sonunda ortak özelliklere sahip olmuştur. Aynı dönemde, yerel kökenli yöneticisi olan Boğaz Krallığı ortaya çıkmıştır. Manevi hayatta ise Helen gelenekleri hâkim olmuştur, bundan dolayı bu döneme Yunan veya Helen dönemi denmiştir. Bu dönem, kent-devletlerin yükseldiği dönem idi. Tapınaklarının, agora-ana meydanlarının ve savunma duvarlarının inşaatı dönemi olmuştur.

İkinci dönem Roma dönemidir. Bu dönemin özelliği, kültürel ve ekonomik ilişkilerinin yeniden düzenlenmesidir. Tıra, Olivia ve Hersenson, artık Roma İmparatorluğuna dâhil olmuşlardır. Kültürel ve ekonomik ilişkilerin yükselmesinden sonra Romalılaşıma ve barbarlaşma dönemin başlamaktadır. Bu dönemin başında, ayrıca tanrılardan birine tapanları bir araya getiren dini birlik olan fiaslar, büyük rol oynamaktadır. Fiaslar, dini törenlerin yerine getirilmesini kontrol etmektedirler, bayramların organizasyonlarını yapmaktadırlar, üyelerin defnini yapmaktadırlar, ayrıca çocukların yetiştirilmesiyle ilgilenmektedir. Zaman içerisinde fiaslar, seçkinlerin ve zengin tüccarların kültür ve siyasi birliklerine dönüşmektedirler.

III. yüzyılın yarısında, Gotların işgali sonucunda, kent-devletlerinin önde gelen ticari ortaklarını tahrip ve harap etmişlerdir. Yaklaşık olarak, tüm kent-devletleri IV.

¹⁷⁶ Tahkim edilmiş kalıcı veya geçici konut yeri.

¹⁷⁷ A.g.e., s. 117.

Yüzyılın sonuna doğru, varlığını sona erdirmişlerdir. Yalnızca Hersones ve Pantikopey zaman içerisinde Bizans İmparatorluğuna dâhil olmuşlardır.¹⁷⁸

4.1.3. Ukrayna Topraklarında Ortaçağ Kültürü

Ukrayna Ortaçağ kültürünü üç döneme ayırmak mümkündür. Bunlar V-IX. yüzyıl arası devlet anlayışının ortaya çıkmasından öncesi, Doğu Avrupa'nın Slav kabileler tarafından kolonize edilmesi ile anlatılmaktadır. Bu dönemde Slav kabileler komşu kabile hayatından daha yüksek sosyal-kültür birlikler-aşiret beylikleri haline gelmektedir. Dnepr yakınlarında Slavlar'ın on beş askeri aşiret birliği oluşmaktadır. Bunlar Polyan, Drevlya, Severyan gibi birliklerdir.

En büyük ve güçlü birlik Polyan birliği olmuştur. Kiev isimli şehirleri çevresinde Slavlar'ın tek devlet olarak–Kiev Dukalığı adı altında birleşmiştir.

Bu dönem, Pagan kültürü dönemi idi. Bizans İmparatorluğu, İskandinavya ve Doğu ile sıkı kültürel bağlar kurmuştur. Kiev Dukalığı diplomatik, askeri, bilim ve sanatsal alanlarda kendini geliştirerek, Avrupa siyasetinin önemli parçası haline gelmiştir. Bunun yanı sıra, Dukalık Batı ve Doğu uygarlıkların Katoliklik ve Ortodoksluk sınırlarında yer aldığından dolayı önemli rol oynamıştır.

Bu dönemin kültürüne Büyük Vladimir (960-1015), Bilge Yaroslav (978-1054), Monomah Vladimir (1053-1125) önemli katkı yapmışlardır.¹⁷⁹

XII-XIII. yüzyıllar arası, feodal parçalanma dönemini kültürü-Dukalığın düşüşü ve küçük beyliklerin oluşum dönemi olmuştur. Bu dönemde, yerel sanat, mimarlık, ikon resmi, el sanatları gelişmiştir. Gelişimi Moğol-Tatarlar istilasından kesilmiştir.

¹⁷⁸A.g.e., s. 183-84.

¹⁷⁹A.g.e., s. 191.

4.1.4. Eski Rus Kültürünün  zellikleri

Eski Rus kültürü bilim bilgileri, Yunan ve Roma  evirileri olan edebiyat eserlerinin geldiği, Bizans İmparatorluğunun etkisi altında kalmıştır. Slav halkların ruhani gelişiminde, ana rollerin en önemlisi–Hristiyanlık diniydi. Paganizmin, ilk olarak toprakların birleşmesine, ikinci olarak Avrupa’ya “yabaniliğin” göstergesinin olduğunun farkına varan Büyük Vladimir, dinde ana reformun gerçekleştirilmesine karar almıştır. Vladimir’in seçimi Ortodoksluk yönündedir, Bizans İmparatorluğun resmi, gelişmiş dini inancıdır, antik kültürün mirasçısına düşmüştür.¹⁸⁰ 998 senesi, Kiev halkının Ortodoks mezhebine göre vasfı, Eski Rus için büyük önem taşımıştır. Uluslararası otoritesini güçlendirmiş, Hristiyan dünyası ile ilişkilerin iyileşmesine yol açmış, yazının gelişmesine yardım etmiş ve Eski Rus kültürün diğer yönlerinin gelişmesine yardımcı olmuştur. Katedral ve manastırlar ana dini ve eğitim merkezleri olmuştur. Yeni okullar açılmış, eski kitaplar  oğaltılmış, kronikler oluşturulmuştur. Hristiyanlık Kiev Dukalık kültürünün içeriğini ve özelliklerini belirlemiştir.

Bu dönemin dünya anlayışı, kutsal kültürünün oluşması sürecinde önemli role sahip olan, Ortodoks dini bilgelerine dayanmıştır. Tanrıya ve insanlara sevgiye, merhamete, ahlaklı olaya çağırılmıştır. Tanrı fikri dünyanın oluşum sürecinin ana fikriydi. Varlık’ın anlatılması ise dünyanın ikiye bölünmesiyle açıklanmıştır. Bu ikiye bölünme; tanrısal ve gerçek dünya, iyi ve kötü, beden ve ruh, kutsal ve g nahk r, sonsuzluk ve geçicilik, olarak ayırmak mümkün olmuştur. Tanrı fikriyle ortaçağ Hristiyanlık’ın önemli olan evrensellik özelliği açıklanmıştır. Tanrı-inananların etnik ve sosyal ayrımcılığı olmadan ortak ruhani birliğin oluşmasında evrenselliğin, ortak başlangıcın taşıyıcısı olmuştur.

Hristiyanlığın kabul  ve Bizans geleneklerinin araştırılması Slavların sanat kültüründe değişikliğe yol açmıştır. Eski Ukrayna ustaları, diğer insanların sanatsal tekniklerini kopyalamamışlardı; onların tekniklerine yeniden yorumlama yaparak, Slav kültürünün geleneklerine dayanarak, sanat yapmıştırlar. Böylece, Kiev Dukalığın

¹⁸⁰ ernaya L dmila, “*История Культуры Древней Руси*”, Логос, Moskova 2007, s. 118-124.

kültürünü kendine öz ve aynı zamanda açık, diğer kültürler ile ilişkisi olan, kültür olarak tanımlanmıştır. Kiev Dukalığı kültürü en büyük zirvesine Büyük Vladimir ve oğlu Bilge Yaroslav döneminde ulaşmıştır.¹⁸¹

XII. yüzyıldan itibaren, ortaya çıkan feodaliteye karşı ayaklanmalar, iç savaşlar, Dukalığı'n tekliğine tehdit oluşturmaya başlamıştır. Monomah Vladimir kısa süreliğine Dukalığı birleştirmeye çalışmış, ama tarihi süreç içinde âdem-i merkeziyetçilik (desantralizasyon) devam etmiştir. Beyliklerin her birine ait olan farklı tarz önce, mimaride, sonra ise diğer sanat dallarında ortaya çıkmıştır. Dil, yazı ve edebiyatın gelişiminde farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Üç ayrı Doğu Slav halkı ortaya çıkmıştır-Ukrayna, Rusya ve Beyaz Rusya. Ukrayna halkı Orta Dnepr ve Galıçya-Volyn Prenslığı toprakları üzerinde kurulmuştur.

4.1.5. Ukrayna Kültüründe Rönesans Dönemi

Toprakların çoğunluğu Litvanya Krallığı içinde, Galıçya-Volyn Prenslığı ise Polonya Birliği, Transkarpatiya-Macaristan'ın topraklarına katılmıştır. Ama siyasi konumların değişmesi özgür şehirlerin ekonomik sistemlerine ve kültürünün gelişmesini etkilememiştir.¹⁸²

1385 senesinde Polonya, Uniyasının, ortaya çıkmasından önce kültürün gelişmesi için koşullar olumlu olmuştur. Litvanya yönetimi Ukrayna yönetim sınıfına çok hızlı asimile olmuş ve resmi yazı dili olarak Ukrayna dilini kullanmıştır. Ukrayna ve Beyaz Rusya kodamanları, Litvanya ve Polonyalı kodamanlardan daha zengindi. Bundan dolayı toplumda daha yüksek ağırlığa sahip olmuştur. Bu yüzden Polonya ve Litvanya şlahtası her zaman, Ortodoks elitlerinin siyasi ve kültürel etkisinin yükselmesine karşı çıkmışlardır.¹⁸³

¹⁸¹ A.g.e., s. 124.

¹⁸² Gruşevski Mihail, “Иллюстрированная История Украины”, Левада, Kiev 1995, s. 356.

¹⁸³ A.g.e., s. 401-404.

Hümanist hareketinin merkezi Kiev olmuştur. Burada yetenekli edebiyatçılar, Ukrayna diline Aristo'nun eserlerini, Gazalli ve Musa Ibn Meymun'un mantık üzerinde çalışmalarını çevirmiştir. Eski Ahit ve laik edebiyat çevirileri yapılmıştır. Bunun yanı sıra Tatarlar tarafından tahrip edilen Kiev'in ilahi yerleri ve Sofya Katedrali restore edilmiştir. Bu dönemde özellikle İtalya ve Bizans'ın etkisi yüksek olmuştur.¹⁸⁴

Bizans-Hristiyan dogması ile ilgili olan erken-hümanist fikirleri, antik kültürünün yeniden yorumlamasına yardımcı olmuşlardır. Ukrayna hümanistleri, Roma ve Yunan tarihçilerin eserlerine, Antik dönemin siyasi ve devlet adamları eserlerine dönmüşlerdir. Tercihlerini pratik doğa çalışmalarına vermişlerdir.¹⁸⁵

XIV. yüzyıldan itibaren, dünyevi varlığı ve onun bilgi ve iyileştirme ihtiyacına odaklanan, dünya anlayışı ortaya çıkmıştır. Kültürün kahramanı artık şehit değil, kazanan olmuştur. Bu öncelikle azizlerin hayat öyküsünde de tescillenmiştir. Bu fikrin yayılmasına Gregory Tsamblak (1364-1420) katkıda bulunmuştur.¹⁸⁶

Erken hümanizmin iletkenlerinden: İtalyan mimarlar, tüccarlar, sanayiciler ve ustalar olmuşlardır. Kırım'da Türk saldırıları sonucunda Ceneviz kolonilerin düşüşünden sonra, Kiev ve Lviv'de toplulukları daha fazla sayıdadır.¹⁸⁷ Ukrayna kültürünün İtalyanlaşmasını yaparken, aynı zaman da kendileri Ukraynalaşmışlardır: mesleklerinde daha çok yerel geleneklerini kullanmaya başlamışlar, çalışma lakapları daha çok Slav dilinde olmuşlardır.

XIV. yüzyılın sonlarına doğru, Polonyahılışma yükselmisti, doğu kiliseleri de bu konuda kriz yaşamışlardır. Bizans İmparatorluğu siyasi ve kültürel gücünü kaybetmişlerdir.

¹⁸⁴ “Культурология. История мировой культуры”, editör Markova Anna, Юнити, Moskova 2000, s. 199-206.

¹⁸⁵ A.g.e., s. 207.

¹⁸⁶ Polonskaya-Vasilenko Natalya, “История Украины”, s. 74, (<http://orbook.ru/>, 15.02.2016).

¹⁸⁷ A.g.e., s. 78.

XV. yüzyılda ise Balkanlar, tamamen Osmanlı İmparatorluğu himayesi altındaydılar. Bunlara rağmen, Ukrayna kültürü yükselişe geçmişti çünkü sahnesine, Kazaklar çıkmaktadırlar; bunlar ile beraber yeni Rönesans kahramanı-güçlü kişilik sahibi olan korkusuz prens, cesurca yolunda olan engelleri aşar ve özveriyle düşmandan vatanını korumaktadır.¹⁸⁸

Avrupa kültürünün yayılmasında önemli rolü eğitim oynamıştır. Bu sayede, tek kültürel alana sahip olabilmekteydi. XIV-XV. yüzyıllar arası Ukrayna şehirlerinden olan öğrenciler eğitim almaktaydı.

XVI. yüzyıl Ukrayna’da olgun Rönesans dönemi-ulusal bilincin gelişmesiyle işaretlenmiştir. Reformasyon yanlıları ve Reformasyona karşı olanların arasında çatışmanın yükseldiği dönem olmuştur. Sosyal ve Ulusal çelişkilerin şiddetlenmesi, müttefik güçlerin oluşturulması için hazırlıklar başlamıştır. Buna rağmen, Ukrayna kültürel yükselme yaşamaya devam etmiştir. Lviv, Ostrog, Kiev şehirleri Rönesans temsilcilerini yaratmaya devam etmişlerdir.¹⁸⁹

Sosyal hayatta yer alan, yazı yazar ve çeşitli tarz eserlerin çevirisini yapan, çeviriler, ders kitapları yayınlayan, okullar ve basım evleri açan hümanister merkezler oluşturulmuştur. Ukrayna Rönesansı’nın önemli olaylarından biri, 1544 senesinde Lviv şehrinde Aziz Nikolas kilisesinde, Uspenski kardeşliğin kurulması olmuştur. Bu kültürün ve Ortodoksluğun geleceğinden, endişe duyan vatandaşların gayri-resmi, milli, dini kuruluşu statüsünü taşımıştır. Zaman içerisinde kardeşlik güçlenerek, sivil toplumun prototipi haline gelmiştir. Kardeşlik aktif olarak, Konstantinopolis Patriğine doğrudan itaat için mücadele etmiştir. Zaman içerisinde yerli kilise piskoposlar kent toplumunun fiilli kontrolü altına geçmiştir.¹⁹⁰

XVI. yüzyılda Ukrayna Hümanistlik hareketi, Kuzey Rönesans ve Reformasyon figürleri ile doğrudan temasları sayesinde güçlenmiştir. Bundan dolayı,

¹⁸⁸ A.g.e., s. 81-84.

¹⁸⁹ Belonoviç Nikolay, “История Культуры Киевской Руси”, учеб. пособ., Harkov 1999, s. 75.

¹⁹⁰ A.g.e., s. 83.

ilgi alanları tarih, teoloji, hukuk, doğa felsefesi alanlarında olmuştur. Ukrayna Rönesansı'nın bilimsel düşüncenin önemli başarısı: doğal hukuk teorisinin gelişimi olmuştur. Ukrayna hümanistleri böyle bir hukuk, Tanrı iradesinden bağımsız olabileceğine ve yerine geldiğinde değişebilen kanunlardan da, üstün olduğuna inanmıştır. Onlara göre uygar ülkenin vatandaşı, tam yaşam hakkına, vicdan ve ifade özgürlüğüne sahiptir.¹⁹¹

Rönesans döneminin figürleri, sosyal sözleşme teorisine de önemli katkıda bulunmuşlardı. Kraliyet gücünün gönüllü seçilmiş olan devlet başkanına itaat eden insanlar arasında, yapılan sözleşme sonucunda ortaya çıktığını öne sürmüşlerdi. Bu seçilmiş olan yöneticiler, hümanistler “taht filozofu”, diğer anlamıyla cesur, adil, sanata kayıtsız olmayan birini görmek istemişlerdi. Ancak, reform ruhunu miras alan Ukrayna düşünürleri, devlet işlerine kilisenin karışmama fikrini savunmuşlardı.¹⁹²

Ukraynalı hümanistlerin devlet hakkındaki çalışmalarında Avrupa’da da sürekli iç çatışmalar ve dini savaşımlardan dolayı, aktüel olan önemli savaş rolü ve barış konusu yer almaktadır. Bütün Avrupa’yı, ilgilendiren başka bir konu Türk karşıtı konusuydu. Ukrayna hümanistleri, Osmanlılar’a karşı Avrupa’nın birleşmesi gerektiği fikrini öne sürenlerden olmuşlardır.¹⁹³

XVI. yüzyılın düşünürleri, halkın bilincini oluşturan ve vatanseverlik duygusunu öne çıkaran, önemli aracı olarak değerlendirdikleri tarihe, özel ilgi duymuşlardır. Tarih; gelişmekte olan insanlık dramıdır; itici güçlerini ise zekâ, bilgi ve eğitim olarak değerlendirmişlerdir.

4.1.6. XIV-XVI. Yüzyılın Ukrayna Sanatsal Kültürü

Rönesans’ın sanatsal kültürünün temeli; güzelliğin ve gerçekçiliğin, doğanın ve tanrısallığın, idealin ve var olanın, antik olan ile Hristiyanlığın birleşmesi fikrini

¹⁹¹ Agbunov Mihail, “Путешествие в Загадочную Скифию”, Nauka, Moskova 1989, s. 21.

¹⁹² A.g.e., s. 26.

¹⁹³ Belonoviç Nikolay, a.g.e., s. 91.

oluşturmuştur. Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Ukrayna’da da, Rönesans ilk önce farklı tarzlara sahip olan edebiyatta teyit edilmiştir. Dönemin hümanistlik havası, hayatın zenginliğine, ruhani ve his dolu mutluluklara olan katkısı, en çok kendini XV-XVI. yüzyıllar arası edebiyatta, eski Ukrayna, Polonya ve Latin dillerinde kendini göstermiştir.

Avrupa’da Reformasyon ve Ukrayna’da dini çatışma XVI. yüzyılda polemik edebiyatının gelişmesine neden olmuştur.¹⁹⁴

XV. yüzyıldan itibaren, Ukrayna Rönesans tiyatrosu, gelişmeye başlamıştır. Kökleri Batı drama örnekleri üzerinde oluşturulmuş kardeşlik, okulların şiirsel diyaloglarda olmuştur. Bunların isimleri Gizemler ve Mucizeler olmuştur. İncil konularında dini performansların yanı sıra, ahlaki içerik sunan performanslarda kendini göstermiştir. Bunların ana karakterleri: Ruh, Fazilet, Sevgi, İtaat, Öfke, Kıskançlıktır. Zamanla bu tür tiyatro oyunları okul programına da alınmıştır.

4.1.7. Modern Zamanın Ukrayna Kültürü

XVII-XVIII. yüzyıllar arasında dünya kültüründe ve Ukrayna kültüründe gelişme ve Avrupa milli kültürlerinin oluşum süreci başlamıştır. Bu kapitalistlik ilişkilerinin ve burjuva ile feodalitenin, liberalizm ilkeleri için ve 1789-1794 seneleri arasında olan Büyük Fransız Devrimi ile biten çatışma dönemi olmuştur. XVII yüzyıla Akıl, Aydınlanma ve Özgür düşünce Çağı ismi verilmiştir. Çünkü rasyonalizm ve ampirizm gibi yeni ideolojik yönelimler ortaya çıkmıştır. Rasyonalizmi ilan eden Dekart, akıllı dünyayı keşfetmenin tek aracı olarak görmüştür, Becon ise ampirizm kurucusu olarak bilim bilgilerinin duygusal algılamaya karşı koyarak, onun pratikte kullanılmasını tavsiye etmiştir. Zaman içinde bilimsel bilgiler halkın geniş kitlesine ulaşılabilir hale gelmiştir. Bu hayat değerlerine yeni bir bakış açısından ve yeni ideolojik-kültürlere neden olan Aydınlanmanın, gelişmesine yol vermiştir.

¹⁹⁴A.g.e., s. 166.

Modern zamanın Ukrayna kültürü, kendine has olan özelliklerine sahip kültür olarak kabul edilmektedir. XVII-XVIII. yüzyılları arası, Ukrayna kültürünün tarihi de halkın zor ve gergin bağımsızlık mücadelesi zamanı olmaktadır. Etnik kimliğin benimsenmesi, Ukrayna'da Kazaklar'ın ortaya çıkmasıyla ve gelişmesiyle başlamaktadır. Kazaklar kültürün XVII-XVIII. yüzyıllar arası Ukrayna kültürünün her alanında da Kazak faaliyetleri tespit edilmekte olup: folklor, bilim, eğitim, mimari, dans, vokal, sanat, felsefe ve etik öğretileri olmaktadır.¹⁹⁵

Kazak kelimesi Türkçeden özgür olarak çevrilmektedir. Ukrayna'da Kazaklar şlahta ve köylüler arasında olan sınıf olarak tanımlanmaktadır. Köylülerden özgür oldukları için, şlahtadan ise mülk sahibi olmadıkları için farklı sayılmaktadırlar.

Zaporojya Siç'in ortaya çıkmasına kadar, Kazaklar Ukrayna topraklarında uzun yollardan geçmektedirler. İlk Kazaklar mutluluk ve özgürlük arayan asker, öğrenci, esnaf ve köylülerden oluşan, iyi örgütlenmemiş gruplardan oluşmaktadırlar. Bu örgütler genellikle bir yerden diğer yere geçerek askeri operasyonlarda yer almaktadırlar.¹⁹⁶

Ancak, Siç'in ortaya çıkmasıyla, Kazaklar'ın yapısı ve organizasyonu kurulu hale gelmeye başlamaktadır. Askeri kamp olarak Siç farklı dönemlerde farklı yapılara sahip olmaktadır. Ama genel olarak birkaç özelliğine değinilebilir. Siç'te Kazaklar ve bu unvanı sonradan kazananlar yaşamaktadırlar. Kazak olma eğitimi yedi sene sürmektedir.¹⁹⁷

XVIII. yüzyılının ikinci yarısında Ukrayna'da Kazak sayısı yaklaşık yüz bin kişiye ulaşmıştır. Siç farklı milletlerden insanları kabul ediyordu, yalnız Zaporojlıların inancını bilmeleri ve takip etmeleri gerektirmiştir. Bu inanç:

1. Ortodoks dini;

¹⁹⁵Gruşevski Mihail, *a.g.e.*, s. 114-120.

¹⁹⁶Almazov Boris, “*Военная История Казачества*”, Эксмо, Moskova 2008, s. 197.

2. Ortodoks valisine sadık kalma yemini;
3. Ukrayna dili;
4. Bekârlık;
5. Yedi senelik eğitimin tamamlanması gibi ilkeler içermiştir.

Böylece, Kazaklar her şeyden önce, o zamanın Ukrayna halkının milli-askeri güçleri olmaktadır. Bununla beraber, Kazaklara ait birkaç özellik işaret edilebilmektedir. Kazaklar-özgür halktır-kardeşliktir, demokratik ve cumhuriyetçi ilkeleri uygulamışlardır.

Ortodoks Kilisesiyle birlik halinde olan Kazaklar, XVII. yüzyılında ilköğretim sistemini kurmuşlardır. O dönemde, üç çeşit okulun var olduğu bilinmektedir ve bütün Ukraynalılar ücretsiz eğitim alabiliyorlardı. Ukrayna o dönemde eğitilmiş bölge olarak duyulmuştur ve kadınlar, çocuklar, Kazak subayları-herkes okuma yazma bilmektedirler. Böylece, Ukrayna Kazakları-Ukrayna kültürünün karmaşık ve çok yönlü bir olgu olarak görülmektedir. Ukrayna ulusal aristokrasi Kazaklar'dan dolayı başlamaktadır.¹⁹⁸

4.1.8. Modern Ukrayna Kültüründe Aydınlanma

Aydınlanma hareketi XVII. yüzyılın sonunda, İngiltere'de ortaya çıkmaktadır. Aydınlanmanın ana fikri-sosyal ilerlemenin eğitim ve bilimsel bilginin yayılmasına bağlı olan inanç olarak tanımlanmaktadır.¹⁹⁹

Ukrayna aydınlanması, Avrupa Hümanizm fikirleriyle önceki yüzyılın Reformasyon hareketi ile alakalı olmakla, fakat kendine has ulusal kimlik, olumlu değerlere sahip olmaktadır.

¹⁹⁸A.g.e., s. 201.

¹⁹⁹Savitskaya Lyudmila, “Художественная Культура Украины. Вторая Половина XIX – Начало XX вв”, Nauka, Moskova 2005, s. 55.

XVII. yüzyılın sonuna doğru, Ukrayna ile Batı arasındaki bağ güçlenmiştir. Ukraynalılar, Avrupa edebiyatını okuma şansına sahip olmuştur. Kazaklar'ın koruması altında olan Kiev, ulusal ve kültürel hayatın manevi merkezi haline gelmiştir: tarih biliminin ilkeleri ortaya konulmuş, kitap basımı yaygınlaşmıştır.²⁰⁰

Modern zamanın dünya algısı; karmaşık ve çok yüzlü olduğunu kanıtlamıştır. Bu yüzden, Ukrayna Aydınlanması ile farklı sanatsal tekniklerin ve stillerin oluşması sağlanmıştır: Barok, Klasisizm, Rokoko, Santimantalizm. Dönemsel Ukrayna Sanat anlayışı; Kazaklar'ın ve Avrupa Barok sanatın etkisi altında gelişmiştir. Zaman içerisinde, Ukrayna Barok veya *Kazak Barok* terimi ortaya çıkmıştır. Kazaklar'ın subayları, yeni ortaya çıkan Ukrayna aristokrasi olarak, İtalya'dan ödünç alınan yeni bir Ukrayna sanatsal tarzının taşıyıcısı haline gelmişlerdir. Barok tarzın özellikleri dram, dinamik, gelişmiş anlamlılık, gerçek ile hayali birleştirme arzusu; bu da tam olarak Kazaklar'ın özgürlükçü ruhu ile uyumlu olmuştur.

4.1.9. XIX. Yüzyılında Ukrayna Kültürü

XIX. yüzyılında Ukrayna toprakları, iki devlet arasında paylaşılmış durumunda olmuştur. Doğu toprakları, Rus İmparatorluğu içindeydi, Galiciya, Bukovina ve Transkarpatiya ise Habsburg İmparatorluğu toprakları içinde yer almışlardır.²⁰¹ Toprak parçalanması Ukrayna kültüründe kötü etki bırakmıştır. Bunun yanında XIX. yüzyılda Ukrayna milletinin oluşumu gerçekleşmiştir. Milli-kültürel ayaklanması başlamıştır. Temelleri Aydınlanma, Fransız Devrimi, Alman Romantizminin felsefesi ve Ukrayna'nın kahramanca geçmiş fikirleri üzerinde kurulmuştur. Bu fikirlerin oluşmasında ve yaygınlaşmasında önemli rol, Ukrayna'da gerçekleşen değişikliklerdeki büyük rol, siyasi ve kültürel sahnesine çıkan milli aydınlar oynamıştır. Bu olay, eğitimdeki gelişmeleri kolaylaştırmış; yeni liseler, üniversiteler açılmasına neden olmuştur.

²⁰⁰ A.g.e., s. 63.

²⁰¹ A.g.e., s. 113.

XIX. yüzyıl boyunca Avrupalılar'ın, Ukraynalılar'a dair, yeni politik fikirler, milli-demokratik hareketler, devrim, sosyal-ekonomik reformlar gerçekleşmiştir. Sosyal ve kültürel alanda, gerçekleşecek olaylardan dolayı, insanındaki kişisel algı ve aydınlanmada da, farklılıklar sözkonusudur. Vatandaşlık bilinci oluşmuştu, kişiliğe saygınlık yükselmiştir. Dünya çapında önemli olan, insanların özgür, eşit olarak doğdukları, böyle yaşama haklarına ifade eden, Fransa'nın "*İnsan Hakları Bildirgesi*" yayınlanmıştır. XIX. yüzyılın sonlarına doğru, Avrupa devletlerinin çoğu Anayasaya sahip olmuştur.

XIX. yüzyılın ortalarında, Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde, hatta Kuzey Amerika'da bile sanayi devrimi ve sanayileşme hareketleri başlamıştır. Teknoloji gelişiminde büyük ilerleme kaydedilmiştir. Ukrayna'da ise biliminin gelişmesinde, üniversiteler büyük katkılar sağlamıştır.²⁰²

Bu dönemde, Avrupalı insanın dünya algılayışı ve yeni olguları hazmetmesi becerilerini tarihsellik ilkeleri çerçevesinde ilerletmiştir. Bu ilkelerden etkilenerek kendi bireysel ve toplumsal yükselişini (değişimini) benimsemiştir. Tarihi bilimlere, özellikle milli tarih sorunları ile ilgi, yükselmeye başlamıştır. Avrupa ülkelerinin çoğunda tarihsel topluluklar, tarih ve etnografi müzeleri açılmıştır. Tarihsel dergiler yayınlanmaya başlamıştır. Ulusal tarihsel okulların açılması da zaman içinde yerleşmiştir. Söz konusu halklar, etnik gruplar elitist oluşumlar yavaş yavaş ağır siyasi ve sosyal-ekonomik statü antitezi olarak, ortak yaşam içinde arasında birlik duygusu kabullenmişlerdir. İlk Slav folklor koleksiyonları yayınlanmıştır. Ukrayna felsefesi de, yeni bir ivme almıştı. XIX. yüzyılın başında, İlk Kiev Dini ve Felsefe okulu oluşmuştur.²⁰³

1940'lı yıllarda sanatı etkinleyken faktörlerden biri gerçekçilik (realizm) olmuştur. Realizmin ana fikirleri gerçeğin yansıma içermekten ifade edilmesi fikridir.

Ukrayna da Realizm yankı bulmuştur. Edebiyatta realizmin destekleyici ve taşıyıcı figürü Taras Şevçenko olmuştur. Şevçenko, halkın gerçek yaşamının yansıması

²⁰² Sedov Vladimir, *a.g.e.*, s. 117.

²⁰³ *A.g.e.*, s. 120-121.

fikri, adaletsizliğin eleştirisi olarak görmüştür. Onun fikirleri aynı zamanda Ukrayna güzel sanatlarında da yankı bulmuştur. Böylece Ukrayna sanatsal Realistlerinden biri de İlya Repin. Repin, sanatının mirasını sadece Ukrayna'ya değil, dünyaya bırakmıştır.²⁰⁴

Realizmin yeni koşullarında Empresyonizm gelişmiştir. Empresyonizm Ukrayna'da gözlemlerin ve etkilenmelerin doğrudan tespitleme ilkeleri savunmuştur. Empresyonizmin akımının başat sanatçısı olarak Marina Başarova bilinmektedir. Ancak, Paris'te eğitimini alan Başarova memleketinde yaşamamıştır. Bu nedenle, Ukrayna sanatına yeni sanatsal fikirlerini taşıyamamıştır. Marina Başarova sanat çevrelerince Empresyonizmin Ukraynalı bir sanatçısı olarak tanınmıştır.

Ukrayna'da Empresyonizmin fikirleri, daha çok Arkhip Kuindzhi (1841-1910), Fotiyus Krasicki (1873-1944), ve özellikle Alexander Muraşko (1875-1919) çalışmalarında ortaya çıkmıştır.²⁰⁵

XX. yüzyılın başında, gerçekçiliğin reddi olarak Sembolizm ortaya çıkmıştır. Canlı gerçekçiliğe karşı Sembolizm yansıma ve rüya dünyasını işlemiştir. Sanatçı, gerçek ve duygusal dünya arasında köprü haline gelmiştir. O, her yerde “işaretler” bularak, dünya uyumluluğunu, sezginliğini açıklayabilmiştir. Dönemin Ukrayna sanatı, Avrupa Sembolizmin etkisinde geliştirmiştir. Ulusal sembolizmin zirvesi Pavel Tyçina'nın “Güneş Klarnet” koleksiyonu (1891-1967) olmuştur. Sembolizmin etkisi L. Kurbas'ın erken tiyatro çalışmalarında ve Genç Tiyatro'sunda kendini göstermiştir.²⁰⁶

XIX. yüzyılın sonunda gelişen sanatsal tarz Modernite (Yeni Sanat) tarzı olmuştur. Kendisini en çok mimari, resim ve dekoratif sanatlarında göstermiştir. Pek çok bakımdan Modernite, geçmişin eklektik ve cansız kopyalama tarihsel stillerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ukrayna'da, bu tarzın oluşmasında en önemli faktör, milli faktör olmuştur. Ulusal bilincin gelişmesi, idealleri, etnik ve kültürel canlanma

²⁰⁴ Proleev Sergey, “История Античной Философии”, Moskova 2001, s. 143, ISBN 5-87983-104-3 (18.04.2016).

²⁰⁵ A.g.e., s. 156-157.

²⁰⁶ Rudnev Vladimir, “Словарь Культуры XX Века”, AGRAF, Moskova 2001, s. 216.

uygulamaları, halk sanatları, el sanatlarının gelenekleri gelişmiştir. Ukrayna modernite tarzının özelliği, ulusal profesyonel, sofistike serisiyle geleneğin ve yeniliğin bir arada olmasını savunmuştur.

Mimaride, yeni kentsel teknolojiler ve malzemelerle, geniş beyaz bir altın ile kiremitli çatılar, kanatlarda çini panolar kullanılmıştır. Ukrayna modernizmin klasik temsilcisi Kiev’de, mimarisi V. Gordečki tarafından yapılmış *Kimeralı Ev* olmuştur. Bu tarzın olağanüstü yapılar arasında Nicolas Krasnov tarafından inşa edilen *Livadia Kraliyet Sarayı*, "Kırlangıç Yuvası" Leonid Sherwood, Harkov Üniversitesi Konstantin Zhukov ve Mikhail Piskunov adında *Güzel Sanatlar fakülte* binasıdır.²⁰⁷

Böylece, XIX. yüzyıl Ukrayna sanatı, halkın ulusal bilincinin, sanatsal ifadesi olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Bu dönemde, Ukrayna ulusal kültürün gelişmesinde temel olan edebiyat dili, gelişerek kullanılmaya başlamıştır. Milli edebiyat, mimari, tiyatro, sanat, kültürünün gelişmesinde önemli katkıda bulunmuştur.

Resim 5. Kimeralı Ev, Kiev.
(kaynak
<http://www.mykiev.info/>
12.03.2016.)

²⁰⁷ A.g.e., s. 131-133.

4.1.10. Günümüzde Ukrayna Kültürü

1905-1906 devrimi, Ukrayna dili üstünde, çarlık rejiminin, birkaç kısıtlamasını kaldırmasına yaramıştır. Ancak, eğitim alanında hala Ukrayna dilinin kullanılması yasaktı. 1917 devriminden sonra ise Moskova'da Bolşevikler, yönetime geçmişti. Ukrayna'da ise, birkaç yönetim el değiştirmiştir.²⁰⁸

Kültür hayatının canlanmasında, önemli gelişmelere P. Skoropadski yönetim döneminde ulaşılmıştır. 1918 Kasım ayında Ukrayna Bilimler Akademisi kurulmuştur. 1 Temmuz 1918'de, Kiev ve Kameno-Podolsk'da, Ukrayna devlet Üniversiteleri açılmıştır. Harkov, Ekaterinoslav, Odessa ve Poltava'da farkı alanlarda üniversiteler kurulmaya başlanmıştır. Skorodski hükümeti, desteğini ayrıca ulusal müzik ve tiyatroya esergimemişti. *Devlet Drama* ve *Devlet Halk Tiyatroları*, *İlk Milli Koro* ve *Devlet Senfoni Orkestrası* açılmıştır.²⁰⁹

Sovyet yönetiminin kurulduğu bölgeler de Bolşevikler'in siyaseti, komünist ideolojisi altında kalmıştır. Kolektif çıkarların kişisel çıkarlardan üstün, sınıf çıkarlarının ise ulusal çıkarlardan üstün tutulması devlet yönetimi anlayışı olmuştur. 1920 de, iki kampanya gerçekleştirilmiştir. *Birincisi*, *Ukraynalılaştırma fikri*, taktik olarak ortaya çıkmıştır. Bu fikir Ukrayna kültürünün, sosyal hayatın farklı alanlarına uygulanmasında katkıda bulunmuştur. 1920 senesinden sonra, resmi olarak devam eden Ukraynalılaştırma fikri, pratikte de sonuç vermeye başlamıştır. Diğer *ikincisi* kampanya ise *cehalet ile mücadele* olmuştur. 1919 senesinden sonra 7-19 yaş arası çocuklar için zorunlu ücretsiz eğitim devlet yönetimi tarafından uygulanmaya koyulmuştur. 1920 senesine kadar, bir sene içerisinde halkın % 51'i okuma ve yazmayı öğrenmişti. Hatta yeni üniversiteler açılmaya başlamıştır.²¹⁰

²⁰⁸Sarabyanov Dmitri, “*Стиль Модерн. Истоки. История. Проблемы. Бумага.*”, Искусство, Moskova 1989, s. 324.

²⁰⁹A.g.e., s. 332.

²¹⁰A.g.e., s. 342.

Sonuç olarak, Ukrayna kültürün gelişiminde Polonya'nın etkileri, Ukrayna halkı üzerinde kurduğu baskı sonucunda Kazaklar ortaya çıkmıştır. Ukraynalıların ve Ukrayna devletin oluşmasında önemli rollerden biri, bu Kazakların özgür halk haline gelmeleridir. Bundan dolayı, Ukrayna kültürünün tarihsel sürecinde dönemin Lehistan-Litvanya Birliğinin de bulunması ana etkenlerden biri olmuştur.

4.2. Ukraynalıların Etnik Kimliğin Oluşmasında Polonya Faktörü

Ukrayna kimliği, hem uzun tarihsel süreçte hem de Polonyalılar'ın baskısı altında oluşmuştur. Bu araştırmadan önce, Ukraynalılar'ın etnik kökeninin tarihi incelenecektir. Daha sonra ise tarihsel süreçte, Ukrayna'da oluşmuş, toplumsal yapıya bakılacaktır. Ukrayna'da dönemin toplumsal yapısı, kendine has olan bir yapıda gelişmiştir. Bu yapıya göz atmakta faydalı olacaktır. Bununla beraber Ukrayna sözcüğünün ortaya çıkışını ve anlamını da incelemekte faydalı olacaktır.

4.2.1. Ukrayna Kimliğinin Etnik Tarihi

Bugünkü Ukrayna topraklarında geçmişte Ukraynalılar'ın ataları olan Slav kabileler yaşamıştır. Bu kabileler: Polyan, Drevlya, Tiver, Severyan, Ulah, Volınyanlar kabilesi olmuştur. Ayrıca Beyaz Hırvatlar ile beraber IX-XII. yüzyıllar arasında Kiev Dukalığı kurulmuştur. XII-XVI. yüzyıllar arasında ise Dukalığı çöküşü ardından, Galiçya-Volyn Prenslüğünü ortaya çıkmıştır. Sonrasında ise Ukrayna toprakları üzerinde, Litvanya Büyük Dukalığı kapsamına alınmıştır. Ardından Lehistan-Litvanya Birliği kurulmuştur. Ancak, XVII. yüzyılın sonuna doğru, bugünkü Ukrayna topraklarında yer alan Lehistan-Litvanya Birliği, Rusya, Prusya ve Macaristan İmparatorluklarınca paylaşılmıştır.

XIV. yüzyılın başında ise, Ukrayna toprakları Polonya Krallığı, Bogdan Prenslüğü ve Altın Ordu Devleti ile Litvanya Büyük Dukalığı arasında paylaşılmıştır. Modern Ukrayna tarihinin oluşumunda Kazaklar önemli yere sahip olmuştur. Ayrıca, XVI-XVIII. yüzyıllar arasında ise Zaporozya Siç önem kazanmıştır.

XVII. yüzyılda, modern Ukrayna halkının etnik tarihinin gelişiminde önemli nokta olmuştur. Çünkü Magdeburg hakkına²¹¹ sahip olan şehirlerde, zanaatkârlar kendi kurallarıyla kendilerinin yönetebilen küçük atölyeler kurmuştur. Bu ise zanaatkârlık ve ticaretin gelişmesine yol açmıştır. Ayrıca, Kurtuluş Savaşı sonrasında, Bogdan Khmelnytsky önderliğinde Kazak Hetmanlığı'nın kurulması da etnik tarihte önemlidir. 1964 yılında, Ukrayna topraklarının büyük çoğunluğu Kiev ile beraber gönüllü olarak Rus Çarlığın himayesi altına girmiştir. XVIII. yüzyıl sonlarında Lehistan-Litvanya Birliğinin üçüncü kez bölünmesinden sonra, Transkarpatiya, Bukovina, Galiçya ve Lviv Rus İmparatorluğu himayesi girmiştir.²¹²

XVII. yüzyılda Modern Ukrayna topraklarında kendi zamanının standartlarına göre geliştirilen ve yüzlerce ilkokul, kolej ve akademi içeren laik eğitim sistemi bulunmuştur.

XVII. yüzyılında Lehistan-Litvanya Birliğinde olan Ukrayna sağ kıyısında ve Transkarpatiya'da yaşayan Kazaklar'ın ve köylülerin büyük grupları Rus Çarlığın boş olan bozkır topraklarında kalkınma hareketine başlamıştır. Kazaklar'ın yaşadıkları yerleşkesine Slobojanşına ismi verilmiştir. Bu yerleşke Kırım Hanlığının düşüşü sonrasında şehir halinde gelmiş ve Novosibirsk adını almıştır.²¹³

4.2.2. Ukraynalıların Etnik Kimliğinin Ortaya Çıkması

Ukraynalı halkı tanımlamak için eskiden “rusin” kelimesi kullanılmıştır. Ancak Kazaklar'dan sonra “Ukraynalı” kelimesi kullanılmaya başlanmıştır. “Rus” kelimesinin tekli karşılığı olan “rusin” kelimesi, tarihte ilk kez Prens Oleg ile Bizans İmparatorluğu

²¹¹ Magdeburg hakkı (Alm. Magdeburger Recht) – XIII. yüzyılda Magdeburg şehrinde gelişen ve kentsel hak olarak kendi hukuki kuralları ile ekonomik faaliyetleri, mülkiyet hakları, sosyal ve Politik yaşamı, vatandaşların sosyal sınıf durumlarını yönetiyordu.

²¹² Yaroslav Simov, “*Gabsburgskoe Nasledie Zapadnoi Ukrainy*”, “İstoriya Gosudarstva Gabsburgov” çevrimiçi dergisi, s. 111, (<http://ah.milua.org/yaroslav-shimov-gabsburgskoe-nasledie-zapadnoj-ukrainy>, 15.04.2016).

²¹³ A.g.e., s. 112.

arasında yapılan “Povest Sovremenyh Let” (Modern Çağ Hikâyesi) anlaşmasında ortaya çıkmıştı.²¹⁴ Eski Rus döneminde “rusin” sadece Kiev Dukalığı ve Pereislav Prensliği halkına kullanılmıştır.

XII-XIII. yüzyıllarda eski Güney Rusya (gelecekte Ukrayna) topraklarının halkı kendilerini “rusin” olarak tanımlanmıştır. Bu ise Ukrayna etnogenezinin²¹⁵ tamamlandığının işareti olmuştur. Rusya halkı ise, kendilerini “ruski” (Rus) olarak tanıtmaları da o zamana denk gelmiştir. “Russki” ve “rusin” kelimeleri benzerlik içerse de farklı kimliklerden ortaya çıkmıştır.²¹⁶ “Ukrayna” sözcüğü, o dönemde sınırda olan Kazak topraklarını tanımlamak için kullanılmıştır. “Ukrainstsi” (Ukraynalılar) terimi ise geç dönemde kullanılmaya başlanmıştır. XVI. yüzyılda ilk kez terim, Tatarlara karşı olan ayaklanma ile ilgili belgelerde ortaya çıkmıştır.²¹⁷ XVII. yüzyılda Ukrayna halkı kendilerini “Ukraynalılar” olarak tanımlamaları ardından, Kazak Devrimine ve Kazak Hetmanlığın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bundan sonra o bölgede yaşayan halk “Ukraynalılar” olarak kabul görmüştür.

XIX. yüzyılın sonlarında terim, Galiçya ve Bukovina’da kullanılmaya başlanmıştır, aynı dönemde Ukrayna milli-kültürel hareketinin yükseliş dönemi başlamıştır. Galiçya halkının ise “Ukraynalılar” terimini kabul etmeleri, İkinci Dünya Savaşı’na kadar uzanmıştır. Transkarpatiya’da “Ukraynalılar” etnik terimi olarak, daha da geç tarihte 1944’te bu bölgenin, Ukrayna ile birleşmesinde kabul olmuştur.²¹⁸

4.2.3. XIX. Yüzyılında Ukrayna Toplumunun Yapısı

XIX. yüzyıla kadar Ukrayna toplumsal yapısı değişmemiş, devam etmiştir. Kendi içindeki tüm toplumsal tabakası kültürel kimliklerini koruyarak

²¹⁴Gumilev Leonid,” Древняя Русь и Великая Степь”, Кристалл, Moskova 1989, s. 119. ISBN 5-306-00332-X, (13.05..2016).

²¹⁵Etnogenez- çeşitli etnik bileşenlerin temelinde etnik topluluğun ortaya çıkmasıdır.

²¹⁶Gumilev Leonid, *a.g.e.*, s. 176.

²¹⁷Bknz. Anna Belskaya, Andrei Dneprov, “Avstriiskaya Mankurtizasiya Rusin i Prevsasheniye İh v Ukraitsev”, Nauka, Moskova 2010, (18.04.2016).

²¹⁸Vasili Baluşok, “Kak Rusiny stali Ukraitsami”, “Zerkalo Nedeli”, No 27, Moskova 2005, s. 112.

kendi haklarına ve ayrıcalıklarına sahiptir. Bir tabakadan diğer tabakaya geçiş, çok zor, hemen hemen imkânsız hale gelmiştir. Bu ayrıcalığa sadece ruban sınıfa açık olmuştur. Tabakalar genel olarak, soylular (aristokrasi), din adamları, kasaba halkı (şehirliler) ve köylülerden oluşmuştur. Bu sistem, XVII. yüzyılda Hetman Bogdan Hmelnitski önderliğinde, Kazak-Polonya Savaşı sonucunda, radikal değişikliğe uğramıştır.²¹⁹ Köylü askerlerden çıkan Kazaklar, yeni sosyal güce ulaşarak, çeşitli ekonomik, sosyal ve siyasal kısıtlamalardan kurtulup, kendi ekonomik ve sosyal statülerini güçlendirmeye çalışmıştır.

XIX. yüzyılda çiftçiler, Ukrayna ulusunun yenilenmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun nedeni o dönemde, Ukrayna dili köylü lehçesinden, kültürü ise köylü yaşamından yeniden inşa edilmiştir.²²⁰

Kazakların, Ukrayna toplumuna dâhil olması ile beraber toplumsal yapısı değişmiş ve beş temel sınıf ortaya çıkmıştır. *Bunlar sırasıyla:*

Elitler (şlahta)-ayrıcalıklı ve seçkinler sınıfıdır. Avrupa’da feodalite sonrası gelişen aristokrasinin konseptidir. Doğu Avrupa’da soylular kendilerini vazgeçilmez haklara sahip elit olarak, Lehistan-Litvanya Birliği zamanında tanımlamışlar. O dönemin Moskova’sında ise, Soylu statükosu daha çok devlet görevleri ile sınırlı olmuşlardır.²²¹

Kazaklar-Türkçe kazak (özgür insan) kelimesinden türemiştir. Sosyete’de kendi yerini bulamamıştır, hiçbir hükümeti kabul etmemiştir. Ukraynalı Kazaklar’ın tarihinde üç farklı yönü olmuştur.

- Tatarlara ve Türklere karşı Karadeniz’de ve çölde özgürlük savaşı verenlerdir;

²¹⁹A.g.e. s. 118.

²²⁰Bknz. Arkadii Zhukovsky, “II. From Nobles to Peasants: Historical Estates of Ukrainian Society”, Internet Encyclopedia of Ukraine, (<http://www.encyclopediaofukraine.com/People.asp>, 20.04.2016).

²²¹Evgeni Nakonechny, “Ukradennoe İmya”, Nauka, Lviv 2001, s. 53.

- Ukrayna halkının Polonya kodamanların onlara uyguladıkları sosyal-ekonomik ve milli-dinsel baskısına karşı mücadelesine katılmış olanlardır;
- Özerk Ukrayna devletinin inşasında rolleri olanlardır. Kendi halkının inşasında siyasi rolleri, Ukrayna Kazaklarının Rus Kazaklarından farklı kılan noktalardan biri bu çabaları olmuştur.²²²

Ruhban sınıfı (jretsı)-Hristiyanlık öncesi Ukrayna’da rahipler, ayrı bir sosyal sınıfı temsil etmekteydiler. Temsilcileri Yunanistan’da da olduğu gibi aile reisleri olabilmekteydi.

Ukrayna’nın Hristiyanlaşmasından sonra, ruhban sınıfının temsilcileri genel olarak Yunanistan’dan gelmiştir. Resmen din adamlarının sosyal ve hukuki statüleri, Bizans kilisesinin din adamlarını örneği üzerinde oluşturulmuştur. Bizans’ta olduğu gibi din adamları evlenme haklarına sahip olmuştur. Bundan dolayı, halk ile yakın ilişkilerde bulunmuşlardır.²²³

Vatandaşlar (mıstıçı)—çeşitli meslekler ile uğraşan esnaflar, sanayi ve ticaret ile uğraşan kentliler, tarım ve bahçecilik ile uğraşanlar ise şehir ve banliyö sakinleri bu sınıfın içerisinde yer almışlardır. Ukrayna’da vatandaşlar, dar anlamda, “kendi kendini yöneten” sınıf olarak ortaya çıkmıştır; daha sonra XIX-XX. yüzyıllarda Rus İmparatorluğu’nda “vergi ödeyen tabaka” denilen sınıf haline gelmiştir. Kiev Dukalığında ise vatandaşlar²²⁴ sosyal ve ekonomik olarak ayrı tabaka oluşturmalarına rağmen, hukuk bakımından tabaka olmamışlardır. Sınıfın üst tabakası, yani “önde gelen adam”, şehrin yaşlıları ile zengin tüccarlar olmuştur; orta tabaka ise diğer tüccarlar, alt tabakayı sadece halk temsil etmiştir. Dibinde, en alt tabakada, çeşitli kullar, köleler, sürgündekiler yer almıştır.²²⁵

²²² A.g.e., s. 55.

²²³ A.g.e., s. 62.

²²⁴ Şehir insanları olarak da biliniyorlardı

²²⁵ Evgeni Nakonechny, a.g.e., s. 71.

Köylüler (krestiane)-büyük ölçüde tarım ile meşgul olan sosyal sınıftır. Köylüler Ukrayna tarihinde çok önemli rol oynamıştır. 1930'a kadar Ukrayna nüfusunun büyük çoğunluğu köylüler sınıfında yer almıştır. Ayrıca Ukrayna kültürünün korunmasında ve gelişmesinde önemli katkıda bulunmuşlardır.

Sosyal sınıf olarak köylülerin özelliklerinden biri istikrarları yaşam biçimleridir. Ayrıca, dil, din ve geleneklerine karşı muhafazakâr tutumlarıdır. Bazılarının, Hristiyanlık öncesi zamanlarda, ulusal ve etnik gelişmelere büyük katkılarda bulunmuşlardır. Köylülerin bu özelliği ve kültürel hayatları, Ukrayna milleti için önemlidir. Çünkü zaman içerisinde, baskı altında kalarak asimilasyona uğramışlardır.

XIX. yüzyılda, Ukrayna dilinin yeniden inşa sürecinde köylüler önemli bir rol almıştır ve köy yaşamının gelenekleri, ulusal kültürün bileşenleri için kullanılmıştır.²²⁶

Hint-Avrupa kökenlerine kadar geri giden Ukrayna'nın etnik kökeninin Rus köklerine dayanmadığını, kendine has olan toplumsal yapıların olmasını ve "Drevneruskiye" (Eski Rus) kökenleri bütün Slav halklarını ortak bir ırktan geldiğini Rusya'da yayınlanan tez öne sürmektedir. Bu teze göre Slav halklar arasında Beyaz Rusya, Ukrayna, Balkan halkaları yer almaktadır. Ukrayna halkının ise Rus topraklarında yaşayan Kazak Ruslardan geldiği belirtmektedir. Bu yüzden, Ukrayna halkı Slav olmalarına rağmen Rus halkı ile farklı ırktan gelmektedir. Bunun yanı sıra Ukrayna kültüründen etkilenen kimliklerinin ve etnik kökenlerinin ortaya çıkmasında Polonya'nın etkisi daha fazla görülmektedir. Tarihsel süreçte Ukraynalı sözcüğünün etkin kökenini yukarıda açıkladığımız üzere: "*kenarda yaşayanlar*", kenar mahalle halkı anlamına gelmektedir. Bununla beraber kazakların ortaya çıkışı, hem Ukrayna etnik tarihini hem de kökenini etkilemektedir.

²²⁶ A.g.e., s. 75.

4.3. Ukrayna Siyasetinde Polonya Etkisi

Bu bölümde perestroyka dönemi ve ulusal-milli hareketin başlamasından, Ukrayna güncel Polonya siyasetinde aldığı role kadar olan kısım ele alınacaktır. Ayrıca, Meydan Krizinden sonra ortaya çıkan Ukrayna seçimleri incelenecektir. Polonya'nın AB geliştirdiği "Doğu Ortaklık" ve "Denizler Arası" projelerinde Ukrayna devletinin yerini ve Ukrayna siyaseti üzerinde etkileri analiz edilecektir.

4.3.1. Ukrayna'da Ulusal-Demokratik Hareketinin Başlaması

Toplumda ortaya çıkan değişimler ulusal kurtuluş hareketlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Perestroyka döneminde Ukrayna'da gerçekleşen sosyal-politik hareket, hem demokratik hem de ulusal-kurtuluş karakterini taşımıştır.

1985-1988 seneleri arasında sosyal-politik hareket kendini daha çok mevcut siyasi rejimin eleştirisinde, kültürün ve tarihin canlanmasında göstermiştir.²²⁷ 1987 senesi boyunca cezaevlerinden, toplama kamplarından Ukrayna'ya 300 den fazla siyasi tutuklu dönmüştür.²²⁸

Ukrayna'da ortaya çıkmaya başlayan biçimsel olmayan kuruluşlar, sosyalizmin yenilenmesini, yeni Sovyet anlaşmaları sonucunda Ukrayna'nın egemenliğini talep etmiştir. 1987'de Kiev'de ortaya çıkan, Ukrayna kültürel kulübün ana uğraşısı tarihsel gerçekliğin ortaya çıkarılması olmuştur. Mevcut Sovyet sistemini, merkezi güçlerin milli siyasetini eleştiren kulüp üyeleri, ilk önce Ukrayna tarihinin araştırılmasına ve 1917-1920 seneleri arasında ortaya çıkan Ukrayna milli hareketinin gerçek nedenlerine yönelmiştir. Belgesel kaynaklara dayanarak 1932-1933 seneleri arasında ortaya çıkan Holodomor²²⁹ gerçek nedenlerini ve 1920'lerde ortaya çıkan Ukraynalılaşmak, yeni

²²⁷ Fedorov Evgeni, "Национально-Освободительное Движение в России. Русский Код Развития", 2014, s. 165, ISBN 978-5-9573-2702-8, (08.06.2016).

²²⁸ A.g.e., s. 171.

²²⁹ 1932–1933 arasında, o dönem Sovyetler Birliği'nde, şimdiki Ukrayna ve Rusya'nın Kuban bölgesinde suni olarak yaratılan kıtlık sebebiyle yaklaşık olarak 8 milyon insanın öldüğü olaylara verilen addır.

çerçevede yorumlanmıştır. Ukrayna tarihine çoğalan bu ilgi, diğer Ukrayna kuruluşlarla kulüpler için de geçerli olmaya başlamıştır. Özellikle, Lviv’de kültürel ve eğitim merkezi ile gençlik, tartışma siyasi kulübü çalışmaya başlamıştır. Kulüp, ulusal tarih, edebiyat, ekonomi sorunlarını gözden geçirmişlerdir.²³⁰

1988 senesinde, Helsinki Ukrayna Birimi yeniden çalışmaya başlamıştır. Ukrayna bağımsızlığının ve bireylerin medeni haklarının korunması gerektiğini açıklamıştır. 1990 senelerinde üye sayısı bin beş yüz kişinin üstünde olmuştur.²³¹

1989 senesinin Mayıs ayında Ukrayna tarihi ve eğitim toplumun konferansı gerçekleştirilmiştir. Gençlik hareketinin başlangıcı ise 1989 senesinin Aralık ayında “Bağımsız Ukrayna Gençlik Birliği” ve “Ukrayna Öğrenci Birliği” kurulmasıyla başlamıştır. Ukrayna Ortodoks Kilisenin canlanmasını ve Ukrayna Yunan-Ortodoks Kilisesinin yasallaşmasını destekleyen Ukrayna Kilise Hareketi ortaya çıkmıştır.²³²

Grevler, mitingler, toplantılar, politik tartışmalar, siyasal ve toplumsal yaşamın önemli unsurları haline gelmiştir. Gün geçtikçe bu kavramlar, daha büyük siyasi önem arz etmiştir. Ulusal demokratik hareket, özellikle Ukrayna’nın Batı bölgelerinde aktif olmuştur.

13 Haziran 1988’de Lviv’de on binlerce kişi, Sovyet Döneminde Ukrayna’da halk, kendi iradeleri ile ilk mitingi yapılmıştır. Katılımcılar, totaliter rejimi kınamış ve herkesin hak ve özgürlüklerini güvence altına almasını yetkililerden talep etmişlerdir. Ukrayna başkentinde de, ilk ekolojik gösteri yapılmıştır. 13 Kasım 1988 senesinde ise, yirmi binin üstünde katılımcısı olan, ülke çevre sorunlarına dikkat çekmek için, miting olmuştur. Miting katılımcıları tarafından, Çernobil trajedisinin sonuçlarından dolayı, üst düzey parti ve devlet liderlerinin kişisel sorumluluklarının önemini gündeme

²³⁰ Andreev Aleksandr, Andreev Maksim, “*Терра Инкогнита: Россия, Украина, Беларусь и их Политическая История*”, Nauka, Moskova 2012, s. 174.

²³¹ Andreev Aleksandr, Andreev Maksim, a.g.e., s. 186

²³² Miller Andrei, “*Украинский Вопрос*” в Политике Властей и Русском Общественном Мнении”, Алетея, St. Petersburg 2000, s. 260.

getirilmiştir. Ulusal-demokratik hareketinin kazanımları arasında, 1989 senesinin Ekim ayında “*Ukrayna SSC Anayasası Temel Değişiklikler*” kanunu yürürlüğe girmesi ile “*Ukrayna SSC resmi dilleri*” ile ilgili kanunun yürürlüğe girmesini sağlamaları olmuştur. Bunun sonucunda Ukraynaca, Ukrayna da resmi dil olarak kabul edilmiştir.

Ukrayna’da canlı siyasi hayat koşulları, SSCB döneminden bu yana oluşmuştur. Ukrayna’da bağımsızlığın ilanıyla çok partili sistemin oluşumu tamamlanmıştır. Siyasi partilerin çoğunluğuna rağmen, Ukrayna siyasi hayatı iki güç tarafından etkilenmiştir. Bunlar: Leonid Kravçuk çevresinde oluşan nasyonal-demokrat merkezi partilerin yanı sıra, Verhovna Rada’da²³³ etkili olan, solcu partileri tarafından etkilenmiştir. 1994 senesinde ülkede kötüleşen sosyal ve siyasi durum, Cumhurbaşkanı ve Rada arasındaki çatışmaları güçlendirmiş, erken parlamento ve Cumhurbaşkanı seçimlerine yol açmıştır.²³⁴ 24 Mart 1994 Rada seçimlerinde sol partiler çoğunluk kazanmış, parlamento spikeri olarak da Aleksander Moroz seçilmiştir. 1994 Cumhurbaşkanı seçimleri ise, Ukrayna’nın Kuzey ve Doğu bölgelerinin desteğini alan Leonid Kuçma kazanmıştır. Seçim kampanyasında sol partilerin ve Leonid Kuçma’nın kullandıkları sloganlar, benzer olmasına rağmen, Leonid Kuçma Cumhurbaşkanı olunca, kampanyada verdiği sözlerden vazgeçmiş, Cumhurbaşkanı-Verhovna Rada çatışması devam etmiştir.

1994-1998 seneleri arası, Ukrayna’da siyasi hayatın yönü sol partiler ve Cumhurbaşkanının merkezi partileri arasındaki çatışmalar tarafından yönlendirilmiştir. Siyasi hayatın aktifleşmesinde önemli rol, 1998 senesinde gerçekleştirilen parlamenter seçimler oynamıştır. Bir kez daha parlamenter seçimlerini sol partiler kazanmıştır ve tekrar parlamentoda cumhurbaşkanlık çoğunluğu sağlanmamıştır.

1999 senesinde gerçekleşen Cumhurbaşkanı seçimlerde İkinci Leonid Kuçma ve komünistlerin lideri Peter Simonenko çıkabilmiştir. Merkezi ve sağcı partilerin desteği sonucunda Leonid Kuçma kazanmıştır. 2000’de ise Leonid Kuçma

²³³ Üst Meclis; Rada- Ukrayna dilinde Meclis anlamına gelmektedir.

²³⁴ Seçim resmi sayfası www.vybory.ua (08.03.2016)

parlamentoda merkezi ve sağ partiler ile beraber Cumhurbaşkanlık çoğunluğunu sağlamayı başarmıştır. Ancak bu değişiklikler ülkede siyasi çatışmanın gerginliğini azaltmamıştır.²³⁵

2001’de farklı ideolojilerden ve endüstriyel çıkarlardan dolayı Ukrayna yönetiminin elit kısmında çatlama gerçekleşmiştir.

2002 senesinde Verhovna Rada seçimleri yeni şekilde gerçekleşmiştir: seçimlere üç farklı taraf katılmıştır: sağcılar, solcular ve merkeziler. İlk kez sağ merkezci blok “Bizim Ukrayna” kazanmıştır, ikinci olarak komünistler, üçüncü olarak ise-cumhurbaşkanlık güçleri gelmiştir. 2002-2004 seneler arası siyasi çatışmanın yükseldiği, muhalefet tarafından gerçekleştirilen kitlesel protestoların yoğunlaştığı, iktidar tarafından idari baskının arttığı dönem olmuştur.

2004 senesi Ukrayna’da siyasi hayatın zirve yaptığı dönemdir. Seçim kampanyasında 26 aday katılmıştır. İlk turda Viktor Yuşçenko % 39,9 oy oranı ile kazanmıştır. Çok az farkla %39,36 ile Viktor Yanukoviç geride kalmıştır. İkinci seçim turunda Yanukoviç % 49,46, Yuşçenko ise % 46,61 oy almıştır.²³⁶ 24 Kasım 2004 senesinde, Merkezi Seçim Komisyonu, Yanukoviç’in seçimlerin ikinci turunu kazandığını açıklamıştır. Yuşçenko ise, rakibini hile yapmakla suçlamış ve ikinci turun sonuçlarını kabul etmediğini ve kararını aldığını ilan etmiştir. Kiev’de ve Ukrayna’nın Batı ve Merkezi bölgelerinde, Yuşçenko’yu destekleyen halk protestolara ve sivil itaatsizliklere başlamıştır.

3 Aralık 2004’te, Yargıtay kısmen Viktor Yuşçenko’nun Merkezi Seçim Komisyonu’na karşı olan şikâyetini onaylamıştır. Seçimlerde ikinci turun sonuçları geçersiz sayılmış ve yeniden seçimlere gidilmiştir. İkinci oylamada Viktor Yuşçenko % 51,99 ile kazanmıştır, Viktor Yanukoviç ise % 44,20 oranında oy almıştır. Bu sefer, Yanukoviç rakibini hile yapmakla suçlamış ve Yargıtay’a başvurmuştur. Ukrayna’nın Kuzeyinde ve Batısında Yanukoviç taraftarları, eylemlere başlamıştır. 20 Ocak 2005’te

²³⁵ Seçim resmi sayfası www.vybory.ua (08.03.2016).

²³⁶ Rada seçimlerin resmi sayfası <http://www.cvk.gov.ua/> (08.03.2016).

Yargıtay, Yanukoviç'in şikâyetini reddetmiştir ve Ukrayna Cumhurbaşkanlık seçimlerini Yuşçenko, resmi olarak kazanmıştır. 23 Ocak 2005'te Ukrayna'nın yeni Cumhurbaşkanı yemini gerçekleştirmiştir.²³⁷ Birçok merkezci ve sol partiler yeni hükümete muhalefet olacaklarını ve 2006 yılında parlamento seçimlerine hazırlıklarına başladıklarını açıklamıştır.

2005 yılının Eylül ayında, Yulya Timoşenko liderliğindeki Ukrayna geçici hükümeti görevden alınmıştır.

26 Mart 2006 senesinde, gerçekleşen Parlamento seçimleri sonucunda % 3 barajı sadece beş siyasi güç tarafından aşılabılmıştır: Bölgeler partisi (% 32,12), Yulya Timoşenko Bloku (%22,27), Bizim Ukrayna Bloku (% 13,93), Ukrayna Sosyal Partisi (% 5,67), Ukrayna Komünist Partisi (% 3,66). Başbakanlık görevini Viktor Yanukoviç başlamıştır.²³⁸

30 Eylül 2007 senesinde, Ukrayna'da olağanüstü seçimler gerçekleştirilmiştir. Geçme barajı %3 olarak belirlenmiştir. Sonuçlar şu şekilde olmuştur:

- Bölgeler Partisi- %34,35;
- Yulya Timoşenko Bloku- %30,71;
- Bizim Ukrayna Bloku %14,5;
- Halk Öz Savunma %14,5;
- Komünist Partisi- %5,39;
- Litvin Bloku- %3,96.

Verhovna Rada'nın yeni oluşumunda, ilk üç parti 227 milletvekili ile çoğunluk sağlanmıştır.

²³⁷ Miller Andrei, *a.g.e.*, s. 286.

²³⁸ Seçim resmi sitesi <http://www.cvk.gov.ua/> (08.03.2016)

Parlamento Başkanı-Arseni Yatsenyuk, Ukrayna Başbakanı olarak ise Yulya Timoşenko seçilmiştir.²³⁹

12 Kasım'da Ukrayna Parlamentosu Verhovna Rada Arseni Yatsenyuk'u görevden almıştır. Bundan sonra Parlamento Başkanı görevden alma sürecinde değişiklik olmuştur: artık gizli seçim yerine açık oylama gelmiştir. Verhovna Rada, bu uygulamayı hemen kullanarak, 223 oy ile Yatsenyuk'un görevden alınmasına "Evet" demiştir. 9 Aralık 2008'de Vladimir Litvin Parlamento Başkanı olarak seçilmiştir.

4.3.2. 2012 Ukrayna Parlamento Seçimleri

28 Ekim 2012'de Ukrayna Verhovna Rada seçimleri gerçekleştirilmiştir. Yeni kanuna göre karışık sistem içerisinde geçmiştir- 225 milletvekili % 5 barajı aşabilen farklı siyasi partilerden seçilmiş, diğer 225 ise- bölgelerden, Toplam parti listelerinden ve bölge seçimlerinden yeni Parlamente'ya 445 milletvekili girmiştir. Bunlar:

- 185- Bölgeler Partisi,
- 101-"Batkivşina",
- 40-"Udarovçev",
- 37-"Svobodçev",
- 32-Komünist Partisinden olmuştur.²⁴⁰

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Gözlemci Komisyonu Ukrayna seçimlerini eleştirmiştir ve oy sayımının oldukça açık olduğunu kaydetmiştir. Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç, seçimlerin hileli geçtiğini kabul etmiş ve ihlalleri analiz etmek için Genel Savcısına görev vermiştir. 12 Aralık 2012'de Verhovna Rada yeni yapısıyla çalışmaya başlamıştır. Verhovna Rada Başkanı olarak Vladimir Rıbak seçildi. Ayrıca yardımcılar seçilmiş, parlamento komiteleri oluşturulmuş, Azarov'un başkanlığı altında yeni Bakanlar Kabinesinin üyeleri seçilmiştir.

²³⁹ Seçim resmi sayfası <http://www.cvk.gov.ua/> (10.03.2016)

²⁴⁰ Resmi Ukrayna 2012 seçimler sitesi <http://statistika.in.ua/> (16.04.2016).

4.3.3. Polonya Dış Siyaset Doktrininde Ukrayna

1989 senesinde Polonya’da demokratik güçlerin iktidara gelmesi ve 1991 senesinde Ukrayna’nın bağımsızlığını ilan etmesiyle XX. yüzyıl Ukrayna-Polonya ilişkileri köklü bir şekilde değişime uğramıştır. Polonya önünde, artık yeniden oluşmuş Ukrayna devleti ile uzun dönemli strateji yürütmesi gerekmiştir. 1991 senesinde, Ukrayna bağımsızlığını kabul eden devletlerin arasında, ilk Polonya olmuştur. Bundan birkaç sene öncesinde ise 1989 sonbaharında Polonyalı parlamenterler Ukrayna Halk Hareketi, ilk Kongresi’ne katılmıştır. Kongrede, Ukrayna’nın ulusal demokratik güçlerinin, özgürlükçü amaçlarına destek verdiklerini dile getirmişlerdir. Bu Polonya-Ukrayna ilişkilerinin yeni bir modelinin temelleri kurulmuştur.

Polonya-Ukrayna ilişkilerin devamı ise, Mayıs 1990 senesinde Jablonna’da parlamenterlerin toplantısı olmuştur. Bu toplantı sonuçları, Ukrayna konusunda Polonya dış siyasetinde uzun süreli kalmıştır.

13 Ekim 1990 senesinde imzalanan “*Ukrayna-Polonya ilişkilerinin gelişmesine Yönelik İlke Bildirgesi*” ve 1 Mayıs 1992 senesinde imzalanan “*İyi Komşuluk, Dostluk ve İşbirliği Anlaşması*” iki ülke arasında eşit stratejik ortaklığın temellerini atmıştır.²⁴¹

Bugün, Polonya’da en etkili iki siyasi gücü bulunmaktadır: “Avrupa yanlısı” liberal ve “Avrupa karşıtı” muhafazakâr. Ukrayna konusunda ikisi de olumlu yönelimde tutum sergilemektedirler.

Pan-Avrupalılık, Polonya devletinin dış siyaseti doktrinlerinden biridir. Kısa dönem amaçlarından biri, Avrupa Birliği’nde ve NATO’da, tam üyelik statüsünü kazanmaktadır. Bu konu, siyasi çevrede hiçbir anlaşmazlık içermemektedir. Aynı zamanda Varşova, Avrupa’da yeni engellerin ortaya çıkmasını önlemek için, kıtanın doğusundaki bağlarını geliştirmek istemektedir. Polonya, Ukrayna’ya “*Barış İçin Ortaklık*” programı çerçevesinde, ikili ve çok taraflı askeri işbirliği ile ilgili bir program

²⁴¹Miller Andrei, *a.g.e.*, s. 254.

teklifinde bulunmaktadır. Bu program; eğitim ve çeşitli seviyelerde askeri değişim ile ortak alan manevraları vb. alanlardaki eylemleri kapsamaktadır. Varşova'nın programı, alt-bölgesel düzeyde bütünleşme sürecine Ukrayna'yı dâhil etmek isteğinin, tartışmasız kanıtıdır.

Polonya muhafazakârlarının, önde gelen fikri “*denizler arası*”²⁴² projesidir. Bunun yazarı, bağımsız Polonya konfederasyon lideri Lešek Moçulski'dir. Bu fikrin ana konusu, Doğu Avrupa ülkelerinin kendi bağımsızlığını ve kimliğini korumalarını amaçlamasıdır. Bunun nedeni; şovenizm Rusya'nın ve postendüstriyel Batı'nın onları yutmamaları için mümkün oldukça siyasi çağa ayak uydurmalarıdır. Bundan dolayı, Polonya-Ukrayna ilişkileri, Moçulski'ye göre, bu programın gelişme konusunda ana etkindir. “*Denizler Arası*” fikri Ukrayna siyasi çevresinde olumlu yankı bulmaktadır.

XX. yüzyılda Ukrayna konusunda, Polonya Dış siyaseti doktrinleri, çalkantılı çağ ile beraber gelişmiştirler. Polonya-Ukrayna ilişkileri, çalkantılı tarihi mirasına rağmen, geri döndürülemez yapıcı, faydacı, karşılıklı yararlı bir gelişme safhasına girmiştirler. İki ülkenin objektif ulusal çıkarları, stratejik konusunda aynı ilkeler içermiştir. Dışsal etkilerden ve şovenizm çarpıklıklardan yoksun, bu ilişkiler en yakın zamanda, önemli potansiyel sergileme şansına sahiptirler.

4.3.3.1. Polonya'nın Doğu Politikasının Temelleri

Son yirmi yıl içinde, Polonya Cumhuriyeti Avrupa-Atlantik ve Avrupa yapılarıyla zor entegre olma sürecinden geçmiştir. Bu süreç, ülkenin dış politikası hedeflerinin gelişmesi eşliğinde, geçmiştir. Diğer ülkelerin yanı sıra Polonya, uluslararası güvenlik konusunda gerçekleşen, değişiklikleri hesaba katmak zorunda kalmıştır. Bun değişiklikler Amerika Birleşik Devletlerinin dünya lideri konumundaki pozisyonunun zayıflaması, Amerika'nın Avrupa siyasetinde daha az yer alması ve Pasifik Kıyıların ve Yakın Doğu'nun jeopolitik çıkarlarının değişmesidir. Bu zorlu ve

²⁴² Baltık, Adriyatik ve Karadeniz arasındaki bölge.

dinamik değişimler sayesinde, Polonya geçmişiyle bağlı komplekslerden kurtulmuş, uluslararası arenada esneklik göstermeye başlamıştır.

Polonya siyasi dilinde “doğu” kelimesi geleneksel olarak ülkenin doğu tarafından en yakın komşuları konusunda kullanılmıştır: bir tarafta İlk ve İkinci Lehistan-Litvanya Birliği’ne giren topraklar, diğer tarafta ise-Rusya toprakları olmuştur. Son zamanlarda, bu anlayış gelişmiş ve eski SSCB ülkelerini de kapsamaya almaya başlamıştır. Bununla birlikte, Polonya 1989 senesinden bugüne şöyle amaçları üstlenmiştir.²⁴³

- Rusya’nın jeopolitik konumunun zayıflatılması; Ukrayna, Beyaz Rusya, Moldova ve Kafkas Devletleri’nin Rusya’dan ayrılmalarını sağlayarak Rusya’nın tekrar büyük güç haline gelmesinin nlenmesi; Orta Asya’da Rusya’nın etkisinin azaltılması ve Ukrayna, Moldova ve Gürcistan’ın Avrupa Birliği’ne ve NATO’ya girmesidir.
- Hazar Denizi bölgesinden Orta Asya lkeleri, Gürcistan ve Ukrayna zerinden Rusya’yı atlayarak, Batıya ve Polonya’ya enerji kaynaklarını, çeşitlendirerek ulaştırılmasını sağlanmasıdır.
- Doğu’da ekonomik bölgenin oluşturulması, Polonya mal satış piyasalarının genişletilmesi ile doğrudan yatırım yoluyla bu ülkelerdeki Polonya etkisinin sağlamlaştırılmasıdır.
- Ukrayna ve Beyaz Rusya’dan ucuz işgücü ile Polonya ekonomisinin iyileştirilmesidir.

Polonya, Doğu politikasının evrimindeki temel önemli aşamalar, 1999 senesinde NATO yeliği ve 2004 Avrupa Birliği’ne girişi olmuştur.

Genel olarak, Polonya hkumeti Doğu politikasında “Avrupalılaşma” fikrini savunmaktadır. Bu yaklaşım, birkaç nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenler;

²⁴³ Kuinskaya Marina, “Восточная Политика Польши”, Rusya Stratejik Araştırma Enstitüsü Dergisi, 23.12.2013, s. 13, (<http://riss.ru/analytics/4584/>, 28.062016).

ilk olarak, Polonya'nın Rusya'ya karşı politikasından dolayı önde gelen Avrupa devletleriyle arasının bozulması, *ikinci olarak* Ukrayna'da sözde "turuncu projesinin" başarısız olması ve Viktor Yanukoviç'in iktidara gelmesi ile yeni bir siyasal durumun ortaya çıkması, *üçüncü olarak* da Polonya'da Rusya ve Amerika ilişkilerinde "resetlenmesi" dikkate almak zorunda olduğu fikrine varılmasıdır.

4.3.4. Güncel Ukrayna Siyasetinde Polonya Etkisi

2014 senesinde ortaya çıkan Ukrayna Krizi, tekrar Polonya'nın doğu Avrupa ülkelerinde değişen, siyasi süreçlerde etkisini göstermiştir. Ukrayna, Polonya için uzun süre topraklarına dâhil olan ülke olmuştur. Bu yüzden, Polonya için komşu ülkeden daha fazlasıdır. 1989 senesinden sonra Polonya'nın doğu siyaset temeli "Gedroyts-Meroşevski doktrini" üzerinde yapılmıştır.²⁴⁴ Bu doktrin, 1970 senesinde Fransa'da Polonyalı göçmenler tarafından ortaya atılmıştır. "Gedroyts-Meroşevski" doktrini temellerinde, Polonya'nın komşu ülkelere yeniden bakmasını tavsiyesini içermiştir. Polonya'nın Rusya'nın yanı sıra Ukrayna, Litvanya ve Beyaz Rusya ile komşu olduğunun unutmamasının da altı çizilmiştir. Siyasetinin ana amaçlarından biri ise, bu ülkelerin Moskova ile bağlarının koparılmasının sağlanması olmuştur. 70'li yıllar için bu fikirler, oldukça abartılı gelmiş ama SSCB'nin dağılmasından sonra, oldukça yararlı olmuştur. Böylece, Polonya, siyasetinin ana amacı eski Sovyet ülkeleri üzerinde, Moskova'nın etkisini azaltmaktır.

XX. yüzyılın başlamasıyla Polonya, kendini "Rusya altından kayan" devletlerin lideri olarak görmeye başlamıştır. Polonya'nın öncelikli hedefi, eski Sovyetler bölgesinde "Sovyetler sonrası" devletlerarası ilişkilerin kırılmasını sağlama fikri olmuştur. Bu hedefi net olarak, eski Polonya diplomatı P. Svitalski dile getirmiştir. Svitalski'ye göre, *"Polonya'nın doğu tarafında amacı post-Sovyet jeopolitik konjonktürün kırılması, diğer sözler ile Rusya'nın Emperyalist eğilimlerin azaltılması"*

²⁴⁴ Çernova Anna, "Польский фактор" в Формировании И Продвижении Политики ЕС в Отношении Украины в 1991–2011 гг", Международные Отношения, Moskova 2012, s. 31-37.

ve doğu Avrupa'nın modernleşmesine hizmet etmektir.”²⁴⁵ Burada Ukrayna'nın rolü, amaca ulaşmak için araç olarak görülmüştür.

Polonya'nın Ukrayna'ya ihtiyacını şu şekilde özetlenmektedir. *İlk olarak* Polonya Ukrayna'ya “Rusya etkisini” azaltmak için gerekmektedir. *İkinci olarak* ise, Ukrayna ile sıkı ekonomik bağlantılar ve Varşova'nın Kiev'de olan politik üstünlüğünü Avrupa'da pozisyonlarını güçlendirmek için gerekmektedir. *Üçüncü olarak* da, Polonya'ya Ukrayna'nın büyük pazarına ihtiyacı vardır. Bu pazarda Polonya hem kendi mallarını pazarlamak istemektedir hem de Ukrayna'dan ucuz iş gücü edinmek istemektedir. Son olarak, Polonya için Ukrayna toprakları, Polonya ulusal kimliği ve tarihsel bellek açısından psikolojik önem taşımaktadır.

Ukrayna üzerinde, etkili olma mücadelesi siyasi nedenlerden ziyade, ideolojik karakter taşımıştır. Ukrayna tarih süresi boyunca, Polonya'dan daha büyük ve daha güçlü ülke olmuştur. Yalnız Post-Sovyet Ukrayna'nın çöküşü sonucunda, Ukrayna zayıf ve korunmaya muhtaç olan, ülke olarak algılanmaya başlamıştır. 1991 senesinde Polonya, Ukrayna bağımsızlığını kabul eden ilk ülkelerden olmuştur. Daha sonra ise Ukrayna'ya ilgisini azaltmıştır. Bu durum Polonya'nın üçüncü Cumhurbaşkanı Aleksander Kvaşnevki döneminde değişmiştir. Bunun nedenleri: Leonid Kuçma ile kişisel ilişkileridir. Mayıs 1997'de, Kvaşnevski'nin Kiev ziyareti sırasında, stratejik ortaklık ve uzlaşma konusundaki bildiri yayınlanmıştır. Polonya'nın gerçek anlamda Ukrayna'nın siyasetine dâhil olması, 2004 senesinde “turuncu devrim” ile başlamıştır. Ama taraflar arasındaki sürtüşmeler ve “turuncu” kampın yenilgisi, iki ülke arasındaki soğukluğa yol açmıştır. 2005 sonbaharında, Parlamento önünde yaptığı konuşmada, Başbakan Kazemir Martsinkeviç, Ukrayna'dan hiç bahsetmemiştir.²⁴⁶ Ancak, Ukrayna işlerine Polonya'nın katılım düzeyi zaten oldukça yüksek olmuştur.

²⁴⁵ “Polska Polityka Wschodnia : Materiały Konferencji Zorganizowanej w dniach 28– 29 Października 2005 roku we Wrocławiu”, Wrocław 2005, s. 81.

²⁴⁶ “Polska Polityka Wschodnia : Materiały Konferencji Zorganizowanej w Marcu 2008 roku we Wrocławiu”, Wrocław 2009, s. 86.

4.3.4.1. 1991-2004 Arası Ukraynaya yönelik Polonya'nın Dikkatli Siyaseti

Polonya'da, ilk demokratik seçimlerin olması ve Sovyet etkisinden kurtulmasından sonra ülke, dış siyasetinde radikal bir biçimde ortaya çıkan değişiklikleri, pratikte uygulamaya başlamaktadır. Bu değişikliklerden biri, Rusya'nın etkisini azaltmak ve Polonya sınırlarından oldukça uzaklaştırmaktır. Polonya elitleri, ünlü siyasetçi Ej Gedroits'in "*Doğu'da pozisyonumuz güçlenince, Batı'da bizi o kadar hesaba katarlar*" sözünü dikkate alınmaktadır.²⁴⁷ Polonya "*Doğu Siyasetini*" hayata geçirmeye başlamıştır ve Ukrayna dâhil Doğu komşu ülkeleri ile aktif ilişkilere başlamaktadır.

13 Ekim 1990 senesinde iki ülke arasında ilk imzalanan resmi belge "*Polonya-Ukrayna İlişkilerinin Gelişmesi Ana Yön Bildirgesi*" olmuştur.²⁴⁸ Bildirgede taraflar, toprak talepleri olmadığını, politik ve bilimsel-teknik işbirliğini geliştirmek, diplomatik ve ticari ilişkilerin kurulması ile ilgili müzakerelere başlayarak arzu ettiklerinin altı çizilmiştir. Bundan sonra, 1992 yılında, Polonya ve Ukrayna arasındaki "*Dostluk Ve Komşuluk İşbirliği Antlaşması*" imzalanmıştır.²⁴⁹

1992-1993 yılları arasında, Polonya'nın karışına Ukrayna ile ilişkilerinin güçlendirilmesini sağlayabilecek fırsatlar, çıkmıştır. Bunlar, bir taraftan, Rusya'nın Post-Sovyet ülkelere ilgisinin azalması, diğer taraftanda Ukrayna'nın içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi krizi olmuştur. Polonya-Ukrayna ilişkilerini güçlendiren bir diğer konu ise Polonya'nın "*Doğu Politikası*" sonucunda Avrupa'da ağırlık kazanmak isteğidir. Bundan dolayı, "*tarihsel faktörlerin*" Polonya-Ukrayna arasındaki ilişkileri etkilemesini bekledikleri halde, iki ülke arasında geçen ilişkiler, bu faktörün etkisini fazla hissettirmemiştir. 90'lı yıllarda, Varşova Kiev'in Avrupa Konseyine ve

²⁴⁷ Çernova Anna, *a.g.m.*, s. 33.

²⁴⁸ "*Stosunki Polsko-Ukrainskie w latach 1990-1996*", Polska i Ukraina po II wojnie swiatowej, redaktör Vladimir Bonusiak, Rzeszov 1998, s.327.

²⁴⁹ *A.g.m.*, s. 340.

Orta Avrupa Girişimi'ne (Central European Initiative) katılmasını desteklemiştir. İki ülke bunu “stratejik ortaklık” olarak adlandırmıştır. Kiev ile AB arasında resmi ilişkilerin başlaması, 1992 senesinde, Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra, ilk görüşmelerin gerçekleşmesi ile beraber olmuştur. 1993 senesinde, Kiev'de Avrupa Komisyonu temsilciliği açılmıştır. 1994 senesinde ise AB Ukrayna ile işbirliği temellerini ve amaçlarını ilan etmiştir. Bu amaçlar arasında:

- İnsan haklarının korunmasının desteklenmesi,
- Demokratik kurumlarının ve piyasa ekonomisinin inşası,
- Ukrayna enerji sektörünün modernleştirilmesidir.²⁵⁰

Amaçların açıklaması sonunda, Avrupa Birliği ve Ukrayna arasındaki ilişkilerin ilerlemesi beklenmiştir. Ancak, Rusya faktörünün etkisiyle bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Polonya siyasetçilerine göre, “*Rusya hem Ukrayna hem Avrupa Birliği için önemli stratejik partnerdir, bundan dolayı Kiev'in Rusya etkisi altında olduğunu düşünen Avrupa Birliği Rusya ile arasını bozmak istememiştir*”.²⁵¹ Bunun yanında Rusya'nın enerji kaynaklarının ihracatının önemi de, gözönünde bulundurulmuştur.

Aynı zamanda, Ukrayna-Polonya arası ikili ilişkiler, oldukça yoğun gelişmiştir. 1996 senesinde, Leonid Kuçma'nın Polonya ziyareti sırasında tek “Avrupa fikrini geliştirmek” ve “Avrupa güvenliğinin yeni sistemini inşa etmeyi” karar verilmiştir. Polonya ve Ukrayna arasında serbest vize rejimi, Ukrayna kültür kurumlarının Polonya'da, Polonya kültür kurumlarının Ukrayna'da yapılmasını ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında kaybedilen, kültür varlıklarının geri verilmesi hakkında işbirliği imzalanmıştır. 1997 senesinde, Polonya Cumhurbaşkanı Aleksander Kwaśniewski'nin Ukrayna ziyareti, Polonya-Ukrayna “*Çatışmasının Kurbanları Kutsal*

²⁵⁰ Černova Anna, *a.g.m.*, s. 37.

²⁵¹ “*Rocznik Strategiczny 2006/07*”, Varşova 2007, s. 321–322.

Anıtına Rızası Ve Birlik Ortak Bildirisi” imzalanmıştır. 1990'ların sonunda Polonya-Ukrayna ilişkileri, daha dinamik bir hale dönüşmüştür.²⁵²

Mayıs 1999 senesinde, iki ülkenin Cumhurbaşkanı, Lviv Orta Avrupa'nın zirvesinde de dâhil olmak üzere, en az 10 kez bir araya gelmişlerdir. Ancak, 2004 senesinden sonra, Polonya'nın Ukrayna konusunda siyasetinin aktif olmasına rağmen, daha açık, yoğun karakter taşımaya başlamıştır.²⁵³

4.3.4.2. 2004-2009 Arası Ukraynaya Yönelik Polonya Siyaseti. Polonyanın turuncu devriminin desteklemesi.

2004 senesinde, Ukrayna'da ortaya çıkan “turuncu devrimde” Polonya'nın aktif olarak yer alması, Polonya siyasetçilerine göre Ukrayna-Polonya ilişkileri, önemli gelişmelerinden biri olmuştur. O dönemde, Polonya'nın Ukrayna konusunda “Avrupa” amaçlarının desteklenmesi daha da güçlenmiştir. Varşova kendi sınırlarının Doğu'suna Avrupa Enstitülerinin dikkatini çekmeyi başarmıştır.

2004 senesinde, Ukrayna'daki Cumhurbaşkanlık seçimlerinden önce, Polonya Ukrayna'nın iç siyasetini, daha dikkatli takip etmeye başlamıştır. 2004 senesinin Eylül ayında ise, Avrupa Parlamentosunda Ukrayna ve AB arasındaki ilişkilerle ilgilenen özel bir grup oluşturmuştur. Komisyonun ilk adımlarından biri, Ukrayna'ya seçimleri kontrol etmek amacıyla, bir delege gönderilmesi olmuştur. Ukrayna Cumhurbaşkanlık seçimlerine katılan adayların çoğunluğuna rağmen siyasal seçim savaşını Başbakan Viktor Yanukoviç ve “Bizim Ukrayna” partisinin lideri Viktor Yuşçenko arasında geçmiştir. Batı yanlısı ve Rusya karşıtı olan Viktor Yuşçenko Polonya'nın ve Almanya'nın desteğini almıştır.

²⁵² Wilczak Jitomir, *Pomarańczowa Alternatywa*, “Polityka”, NO. 44, Varşova 2004, s. 56–58.

²⁵³ A.g.e., s. 60.

12 Ekim 2004 senesinde gerçekleşen Avrupa Birliği Dışişleri Bakanlar toplantısında, Polonya ve Almanya temsilcileri tarafından hazırlanan “Ukrayna konusunda Avrupa Birliği planı” ortaya atılmıştır. Ukrayna’nın Avrupa Birliği üyeliği o dönemde kabul olmamasına rağmen, Polonya’nın bu fikri ileride de savunacağı açık olarak, belirlenmiştir.

2004 Ukrayna Cumhurbaşkanı seçimleri Viktor Yuşçenko’nun “kasıtlı” zehirlenmesi hakkındaki belirsiz bilgiler, çok gergin bir ortamda geçmiştir. Seçimlerin ilk turundan itibaren, Ukrayna muhalefet partisi seçimlerin demokratik standartlara uygun olmadığını ve hileli siyasal uygulamaların kullanıldığını öne sürmüştür. Seçim mevzuatının kitlesel ihlali; sahtecilik ve tahrif, seçmenlerin korkutulması ile medyanın önyargılı haberleri, suçlamalar başlamıştır. Uluslararası gözlemciler, seçimlerin ilk turunun bittiğinde, demokratik normların eksik olduğunun altını çizilmiştir. Buna rağmen, AB başlangıçta Ukrayna seçimler konusunda yorumlarını oldukça dikkatli yapmıştır. Bununla birlikte, Polonya AB’nin, ilk turun sonuçlarına tepki vermesini sağlamak için tüm önlemlerini almıştır.

17 Kasım 2004 senesinde, Polonya’nın teklifi üzerinde AB Parlamentosu ikinci turun adil ve şeffaf olarak geçtiği ile ilgili karar almıştır. Polonya, Ukrayna’ya daha fazla Avrupalı gözlemcinin gönderilmesini sağlamayı başarmıştır. Buna rağmen 21 Kasım 2004 senesinde, Ukrayna Cumhurbaşkanı seçimlerinin ikinci tur sonunda, Yanukoviç zafer kazanmıştır. Bunun sonucunda Ukrayna ve AB Uluslararası Komite’nin, sonuçlardaki hileyi açıklamasına rağmen Yuşçenko tarafını açık açık tutamamıştır.²⁵⁴

25 Kasım 2004 Zirvesi, sonuçlarına göre AB için Rusya ile işbirliği, Ukrayna’ya destekten, daha önemli olduğunu göstermiştir. Buna rağmen Polonya mücadelesine devam etmiştir. 20 Kasım 2004’te Varşova’da Polonya konsolosluğu önünde, Ukrayna’da demokratik yaptırımlara yönelik, miting düzenlenmiştir. O günden

²⁵⁴ Bknz. Askold Krushelnycky, “An Orange Revolution: a Personal Journey Through Ukrainian History”, ISBN 0-436-20623-4, (29.06.2016).

sonra, AB net bir şekilde seçim sonuçlarını kabul etmediğini, açıklayana kadar. Ukrayna muhalefetini destekleyen mitingler, Polonya’da her gün devam etmiştir. AB üye ülkelerinin tümü, Ukrayna’dan, seçim sonuçların manipülasyonuna karşı olduklarını ifade etmek amacıyla, büyükelçilerinin geri çekmişlerdir. Bu olay, Polonya medyasında ve politikacılarında büyük coşkuyla karşılanmıştır. AB Parlamentosu’nun Polonyalı milletvekilleri, Ukrayna’ya Avrupa demokrasisi kurallarına uymasına karşı, üyelik umudunu sunma çağrısında bulunmuşlardır. AB üye devletleri, bu teklife önyargılı davranmışlardır. Polonya, Avrupa Birliğini, Ukrayna ile işbirliği düzenlemesinden daha çok Türkiye ile işbirliği ve Rusya ile ilişkilerinin korumak istediğinden dolayı suçlamıştır. Polonya’ya ek olarak, Ukrayna seçim sonuçlarından endişelenen ülke, Litvanya olmuştur. Bu iki ülke baskıları sonucunda, AB Ukrayna ile görüşmeleri başlatmaya karar vermiştir. Ukrayna temsilcileri ile “yuvarlak masada” Polonya Cumhurbaşkanı Aleksander Kvaşnevki liderliğinde, dokuz AB üye devleti buluşmuştur. AB Ukrayna’ya krizin, güç kullanmadan çözülmesine yol açan, dört şart koymuştur. Bunlar:

- Ülkenin toprak bütünlüğünün korunması,
- Seçimlerin ikinci turunun tekrarlanması,
- Her iki adaya medyaya özgür ve eşit erişim sağlanması,
- Aksi, yaptırım tehdididir.²⁵⁵

Ukrayna Yüksek Mahkemesi bu durumlarda, seçimin ikinci turunun sonuçlarının iptaline ve Ukrayna Cumhurbaşkanlık seçimlerinin yeniden yapılmasına karar vermiştir. Sözde "üçüncü turda" oylama sonuçlarına göre, Yuşçenko en fazla oy alan taraf olmuştur. Daha sonra, Ukrayna Cumhurbaşkanı olarak görevine başlamıştır. Viktor Yuşçenko, Polonya Cumhurbaşkanı Kvaşnevski’ye “*Ukrayna’da durumun “düzeltilmesi” için teşekkür etmiştir. Rusya ise Viktor Yanukoviç’i desteklemiş ve bu durumda yorumsuz kalmamıştır. Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin, Polonya*

²⁵⁵ Çernova Anna, *a.g.e.*, s.38.

Cumhurbaşkanı Aleksander Kvaşnevski'nin “*kendini ilgilendirmeyen işlere karıştığının*” altını çizmiştir.²⁵⁶

Polonya uzmanları ise Varşova'nın Ukrayna “turuncu devriminde” rolünü pozitif olarak yorumlamışlardır. Onlara göre, Polonya'nın, bu krizde olan desteği güç kullanmadan siyasi krizin önlenbilmesidir. Ülkede demokrasiye yönelik değişimlerin oluşmasıdır.

21 Ocak 2005 senesinde, Sejm oturumunda Dışişleri başkanı Adam Rotfeld, Polonya'nın Ukrayna'ya her türlü yardımda bulunacağını, Ukrayna'nın Batı ile yaklaşması için çaba göstereceğini ve Ukrayna'da kitlesel muhalefet mitinkilerin “*tarihsel önem taşıyan olayalar*” olarak altını çizmiştir.²⁵⁷

Ukrayna'da yönetime Viktor Yuşçenko'nun geçmesiyle, Ukrayna siyaseti “Batı yanlı” siyasetçilerin eline geçmiştir. Kiev'in dış siyasetinin ana yönlerini; Avrupa-Atlantik bölgesi ile yaklaşmak, NATO ve AB ile daha sonra üyelik perspektifi olacak şekilde işbirliği yapmak, olmuştur. 2005 senesinin Ocak ayında, Yuşçenko'nun Strasburg ziyareti sonunda, “*Ukrayna'nın ana stratejisinin AB'ne üyelik*” olduğunu açıklamıştır. Siyasetin ise “*her yönde değil, sadece Avrupa yönünde*” olacağını açıklamıştır. İyi karşılanmasına rağmen Yuşçenko, AB'den üyelik ile ilgili olumlu yorum alamamıştı. AB, henüz Ukrayna'ya üyelik teklifinde bulunamayacağını açıklamıştır. Üyeliğin ancak, eylem planına yönelik olabileceğinin altını çizmiştir. Polonyalılar, AB Ukrayna'ya yönelik tavrını, aşırı “dikkatli” olarak yorumlanmıştır.²⁵⁸

2005 senesinin Şubat ayında imzalanan “*Üç Senelik Eylem Planı*” Ukrayna'ya, AB üyelik konusunda umut getirmemiştir. Plan, genel olarak Ukrayna'nın AB ile yaklaşma amacı kriterlerini yerine getirilmesini içermiştir. Bu kriterler: devletin demokratikleşmesi, hukuk sisteminin reformu, piyasa odaklı reformların

²⁵⁶Nemenski Oleg, “*Польско-украинские Отношения на Современном Этапе*”, Проблемы Национальной Стратегии, No: 6 (27), Moskova 2014, s.70.

²⁵⁷ A.g.e., s. 72.

²⁵⁸ Çernova Anna, a.g.e., s. 38.

gerçekleştirilmesi olmuştur. Ukrayna yönetimi, bu plana buruk tepki göstermiştir. “Turuncu devrimin” ruhuna ve Ukrayna’nın yeni gerçeklerine uymadığını öne sürmüştür. Yuşçenko, açık olarak “*Plan Ukrayna’yı Avrupa ülkesi olarak değil, Avrupa komşu ülkesi olarak görmekte*” olduğunu altını çizmiştir. Ukrayna’nın AB üyeliği konusunda en sert tepkilerden biri Fransa tarafından gelmiştir. Fransa “AB’nin Doğu’da en önemli ortağın Rusya olduğunu açıklamıştır. Kiev ile ilişkilerin ilerlemesiyle, Moskova ilişkilerin yavaşlatılmasına değmeyeceğini” açıklamıştır.²⁵⁹

Ayrıca, Ukrayna’nın ekonomik anlamda hazır olmaması, ilk önce AB iki en büyük ekonomisi olan Fransa ve Almanya’yı tedirgin etmiştir. AB henüz 2004 senesinde 10 yeni üye devletin “stresi” atlatamamıştı. Romanya ve Bulgaristan da kendi sıralarını beklemişler. Böylece “turuncu devrim” sonrası, Ukrayna imajı AB gözünde iyileşmiş olsa da, ikili anlaşmalarda bir ilerleme olmamıştır. Bunun nedenlerinden biri, 2005 te hükümetin dağılması sonucunda, Yulya Timoşenko’nun “turuncu koalisyonu” dağılması olmuştur.

2006 Ukrayna Parlamento seçimlerinde “Bölgeler Partisi” en fazla oy almıştır. Büyük Parlamento tartışmaları sonunda, hükümetin başına Viktor Yanukoviç geçmiştir. Yanukoviç’in dış politika görüşleri, Yuşçenko’nun Avrupa-Atlantik görüşlerinden farklı olmuştur. Yanukoviç, 2006 senesinin Eylül ayında, Ukrayna’nın NATO’ya henüz üyeliğe hazır olmadığını açıklamıştır. Ukraynalıların %60’i NATO’ya üyeliğine karşı idi. Aynı dönemde Yuşçenko, Avrupa Birliğine üye olmaya yönelik siyasetin izleneceğine açıklamıştır.²⁶⁰

6 Aralık 2007 senesinde, Polonya ve Ukrayna “*Stratejik Ortaklığın Yeni Yönlerine Dair Antlaşma*” imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, iki devlet arası ilişkiler siyasi ve toplumsal konu çerçevesinde, Avrupa kurulmasındaki ortaklık çerçevesinde gerçekleşmiştir.²⁶¹

²⁵⁹ Nemesnki Oleg, a.g.e., s. 73-74.

²⁶⁰ Mieroszewski Rosyjski “*Kompleks Polski*”, Kultura, No: 9, Lublin 1974, s. 3.

²⁶¹ A.g.e., s. 8.

2007 senesinde, AB parlamentosu Ukrayna ve AB arasında gelecek anlaşmalara yönelik karar almıştır. Bu karar, AB ve Ukrayna'nın Avrupa eğilimlerini kabul ettiğini ve Ukrayna'nın ekonomik entegrasyonunu, siyasi ortaklığın gelişmesini istemiştir. Bununla beraber Ukrayna-AB üyeliği konusu henüz değinilmemiştir.²⁶²

Kiev ve Varşova arasındaki ilişkilerinde büyük rolü, tarihsel faktör oynamıştır. Bir yandan, iki ülke Sovyet geçmişini mahkûm kabul etmiştir. 2006 yılında, Polonya Sejm'i 1930 da Ukrayna'da "kıtlık" kurbanların anısına bir kararı kabul etmiştir.

2010 senesinde Yanukoviç'in seçimleri kazanmasından sonra, Polonya-Ukrayna ilişkileri yeni bir evreye girmiştir.

4.3.4.3. 2009-2011 Arası Ukrayna-Polonya İlişkilerinde Yeni Dönem

2009 senesinde “turuncu devrimden” beş yıl sonrasında Ukrayna Avrupa Birliği'nin birkaç konuda hayal kırıklığına uğratmıştır. Yönetim başında Yuşçenko ve Timoşenko'nun bir arada olması, ekonomik kriz, Rusya ile gaz anlaşmazlığı-Avrupa Birliği'nin hayal kırıklığının kısa listesidir. Devrim sonrası Ukrayna'da, ortaya çıkan siyasi hesaplaşmalar, reformların gerçekleşmesini imkânsız kılmıştır. Ayrıca küresel mali kriz ülkede ekonomik durumu daha da kötüleştirmiş ve Uluslararası Para Fonundan, yardım istemesini zorunlu kılmıştır. Buna rağmen Polonya hala Ukrayna'ya sırtını dönmemiştir. Bunun nedeni, Polonya hükümetinin Ukrayna yanlısı siyasetinden ziyade, Ukrayna Avrupa Birliğine katılması sayesinde kendine, Karadeniz-Baltık bölgesinde lider statüsünü, geri kazanılması amaçlıdır. Ukrayna ile olan işbirliği “Doğu Ortaklık” programının ana elementi olmuştur. AB içerisindeki Polonya'nın, ilk inisiyatifi idi. Ve Ukrayna olmadan bir işe yaramamıştır.

Polonyalı uzmanlara göre, “Doğu Ortaklığı” AB ülkeler içerisinde Polonya, Ukrayna ile işbirliği kurabilen ülkeler arasında, lider konumuna gelmelidir. Uzmanlara

²⁶² Nemesnki Oleg, *a.g.e.*, s. 76.

göre, işbirliği Moskova ya karşı yönelik değil, tam tersi bölgede AB, Rusya ve Ukrayna arasında ortaklık kurmaya yönelik olmalıdır.

2010 senesinde, Ukrayna’da cumhurbaşkanlık seçimleri gerçekleştirilmiştir. Seçimlerin ilk turu sonucunda, en çok oyu Viktor Yanukoviç ve Yulya Timoşenko almıştır. 7 Şubat 2010 senesindeki seçimler, ikinci tura girmişlerdir. Seçimlerin ikinci turunda en fazla oy (%48,95) Viktor Yanukoviç almıştır. Bu kez daha önceden Yuşçenko’yu iktidara getiren mitingler olmamıştır. Halk “turuncu devrimden” hayal kırıklığını yaşamıştı ve siyasi krizden yorulmuş, istikrarlı durum istemiştir. Polonya’nın desteklediği Yuşçenko, daha ilk turda %5 oy oranı ile siyasi yarışın dışında kalmıştır.²⁶³ Yanukoviç’in iktidara gelmesi, AB ile ilişkilerin durdurulması anlamına gelmemiştir. Yeni cumhurbaşkanı olarak ilk resmi ziyareti Brüksel’e yapmıştır. Yanukoviç Ukrayna’nın AB üyeliğini uzun dönemli strateji olarak yorumlamıştır. Bunun yanı sıra Moskova ile arasının düzeltilmesi için çaba göstermiştir. 2010 senesinde Polonya hükümeti değiştikten sonra Ukrayna’ya karşı daha sakin siyaset izlemeye başlamıştır. Ayrıca hala Ukrayna’ya AB üyeliğinde destek olmak istediğini açıklamıştır.

2011 senesinde AB dönem başkanı olarak, Polonya öncülüklerinden biri “Doğun Ortaklığı” programı kapsamında, Ukrayna’da yer aldığı doğu komşu ülkeler ile ilişkilerin düzeltilmesi, olduğunu açıklamıştır.

Ukrayna’nın AB girememesinin nedenlerinden biri, ekonomik sorunlarıdır. AB tüzüğüne göre, üye ülkeler gelişmiş piyasa ekonomisine sahip olmalıdırlar. Bu konuda, Ukrayna’nın daha çok adım atması gerekmektedir.

Böylece, 20 Kasım 2005 senesinde, AB Ukrayna’yı Pazar ekonomisi olan ülke olarak tanımış ve DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) üye olmasına destek etmiştir. Son seneler içerisinde, AB Ukrayna yatırımları, ülkeye yapılan yatırımlarının tümünün, 1/3 olmuştur. Ukrayna, AB güçlü ticari ortağı olmasına rağmen, Rusya’dan siyaseten bağımlı olmasa da, ekonomik olarak bağımlı olmuştur. Bu durum Rusya’nın doğal gaz

²⁶³ Seçimler resmi sayfası (www.wybory.ua.,18.06.2016)

ve petrol ihracatından dolayı ortaya çıkmıştır. Moskova Ukrayna'nın AB üyeliğine karşı olduğunu açıkça ifade etmese de, Kiev AB yolunda "Rusya faktörünü" göz önünde bulundurması, gerekmiştir. Ayrıca, AB yolunda Ukrayna halkının görüşünü de önemli olmuştur. Ukrayna halkı içinde, %47 "Evet", % 34 "Hayır" kullanmıştır.²⁶⁴

Böylece, Ukrayna'nın AB üyeliği, ülkenin ekonomisinin liberalleşmesine ve rekabet edecek hale gelmesi ile daha sağlam siyasi sistemini kurmasıyla, imkânlı olmaktadır.

4.3.4.4. Ukrayna-Polonya İlişkilerinin Güncel Durumu

2013 senesinin Kasım ayında, ortaya çıkan Meydan Krizi ile ilgili olaylar ve daha sonrasında ortaya çıkan siyasi değişimler, Polonya'nın Doğu siyaseti krizi hakkında tezlerinin sonlandırılmasına yol açmıştır. 16 Kasım 2007 senesinde Polonya'da, Donald Tusk liderliğinde "Sivil Platformu" parti önderliğinde koalisyon hükümeti kurulmuştur. 2008 de, Polonya siyasi analizinde, büyük kriz tezi ortaya çıkmıştır.

Ağustos 2008 de ortaya çıkan Güney Osetya Savaşı sonrasında, Polonya'nın Rusya'nın neo-emperyalist güçlerine ortaklaşa karşılık vermeyi öneren siyaseti ilgisini kaybetmiştir. Polonya'nın doğu siyaseti krizi konusundaki tezi bilinçli olarak "Sivil Platformu" partisi tarafından, ortaya atılmıştır. 2005 sonrası Polonya siyaseti genel olarak, iki partinin tartışma alanı olmuştur. Bir taraftan "Sivil Platformu" partisi, diğer taraftan ise "Hukuk ve Adalet" partisidir. Bu iki parti Polonya'nın doğu konusundaki planlarının iki farklı görüşünü göstermiştir. Donald Tusk'un altını çizdiği gibi Polonya Avrupa'da görüş organizasyonu konusunda başarılı olmuştur. 2013 senesinin Aralık ayından itibaren, Polonya'da Sejm "*Ukrayna Vatandaşları İle Tam Dayanışma*" kararnamesini kabul etmiştir.²⁶⁵

²⁶⁴ Mieroszewski Jitomir, *a.g.e.*, s. 9-10.

²⁶⁵ Nemesnki Oleg, *a.g.e.*, s. 78.

Kırım yarımadasının Rusya'ya dâhil olması dünyada büyük yankı uyandırmıştır. Polonya'da gazetelerin çoğunluğu: Bugün Ukrayna, yarın Polonya başlıkları içermiştir. Bu açıdan bakıldığında, Ukrayna'yı ele geçirerek, zaten "kontrol" altında tutan Beyaz Rusya'yı, varsayılan bir sonraki hedef olarak, Polonya'nın olması mantıklı görünmektedir. Ülkeyi savaş korkusu sarsmıştır.

Radislav Sikorski, bu konuda net olarak yorum yapmıştı: *"Rusya'nın yeniden sınırlarını gözden geçirmesi Kuzey Atlantik bölgesi için bir tehdit olarak görülmelidir."*²⁶⁶

2013 Aralık ayından itibaren Polonya'da artık "Hukuk ve Adalet" partisinin görüşlerinde haklı olduğunu herkes anlamıştır. Hükümet Rusya ile normal ilişkilerinin gelişmesinin imkânsız olduğunu kabul etmek zorunda olmuştur. "Sivil Platformu" partisinin ana amaçları sadece Rusya ile ilişkilerin düzeltilmesi olmamıştır. Ana amaçları Polonya'nın izolasyonunun kırılması ile Varşova'nın konumunun Avrupa'nın Doğu Politikasının oluşumunda güçlendirilmesi olmuştur. Bunu elde etmeye başarmıştır.

2007-2008 seneler arasında planlı olarak normalleşme taktiğinde, Donald Tusk'un yönetimi Polonya'nın AB'nde ki pozisyonunu güçlendirmiştir. Varşova rolünün AB'nde yükselmesi Rusya için yararlı değildir. Çünkü Polonya'nın Doğu Siyasetini kabul eden her ülke, Rusya ya karşı çizgi çizecektir. İki ülke arasındaki ilişkilerin *normalleşmesi*, altı yıllık politikanın ana sonucu, zaten belli olmuştur. Polonya istediği rolü elde etmiştir. Avrupa siyasetinin, Post-Sovyet ülkeler ve Doğu komşu ülkeler konusunda baş ideoloğu konumuna gelmiştir. Donald Tusk siyaseti, bu konuda başarılı olmuştur. Polonya muhalefet partisin başı Kaçinki, *"Kırım krizi Polonya'daki karşı siyasi güçleri birleştirmiştir"* yorumunu yapmıştır.²⁶⁷

²⁶⁶ Sikorski Radislav'ın "W Sprawie Ukrainy Europa Popelniła Błędy", Rzeczpospolita gazetesinde yaptığı konuşma, 22 Mayıs 2014, (<http://www.rp.pl/artykul/107684>, 22.06.2016)

²⁶⁷ Nemesnki Oleg, *a.g.e.*, s. 80.

Genel olarak, Ukrayna krizi Polonya tarafından, iki projenin gelişmesi için kullanılmaktadır. Bunlar, AB enerji dayanışma sisteminin oluşumu, ABD askeri işbirliğinin güçlendirilmesidir. Ukrayna olaylarının sayesinde Polonya-Amerika yaklaşma süreci gerçekleşmiştir, ilk olarak da, askeri konuda olmuştur. İşbirliğinin ana başlığı Polonya’da ABD’nin askeri varlığının güçlendirilmesi, NATO’nun Doğu tarafının güçlendirilmesidir.

5. SONUÇ

Burada, çalışmanın analitik kısmında ortaya konulan sorulara cevap verilmeye çalışılacaktır. Ukrayna ve Polonya ortak tarihsel mirasa sahip olan iki devlettir. Polonya öncesi Ukrayna tarihine bakıldığında, topraklarında antik uygarlıklar ortaya çıkmıştır. Bu devletlerin diğer antik kent devletlerinde de olduğu gibi kendilerine has yönetim şekilleri olmuştur. Bu dönemde bölgedeki kültür Antik Yunanistan ve Roma kültürü ile benzerlikler içermektedir. M.Ö III. yüzyılda ortaya çıkan Kölelik Krizi ve I-II. yüzyıllar arasında ortaya çıkan göçebe işgali sonucunda, kent devletlerin çoğu tarih sahnesinden silinmiştir. Geri kalanlar ise Roma İmparatorluğu himayesi altına girmiştir. Kent devletlerinin yerine, o topraklarda ortaya çıkan kabileler kent devletlerinin kültürlerinden etkilenmiş ve Slav halkının kültürünün oluşumunu etkilemiştir. I. yüzyılda ortaya çıkan Slav halkı, II-VII. yüzyıllar arası büyük göç sırasında Batı, Güney ve Doğu Slavlara bölünmüşlerdir. Ukrayna halkı Doğu Slavlardan, Polonya halkı ise Batı Slavlardan ortaya çıkmışlardır. VII-VIII. yüzyıllarda kabile yaşamından-mahalle yaşamına geçmiştir. Dinlerinde çok tanrılık algısı oluşmuştur. V. yüzyılda ilk büyük şehirleri-Kiev kurulmuştur. Bu olay, belirli bir toprak parçasında ulusun birleşmesine ve tek devlet haline gelmelerine yol açmıştır. Bundan sonra bugünkü Ukrayna topraklarında yaşayan ilk büyük halk, Eski Rus'lar olarak ortaya çıkmıştır. XI. yüzyıldan itibaren Kiev Dukalığı ortaya çıkmıştır. Daha sonra ise Galiçya-Volyn Prenslığı oluşmuş ve Polonya ile Ukrayna'nın tek devlet haline gelmeleri bu dönemden sonra başlamıştır. Lehistan-Litvanya Birliğinde Polonyalı elitlerin Ukraynalı halkı üzerinde kurdukları baskı sonucunda, ayaklanmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu ayaklanmalar sonucunda Ukrayna toplumunun başlangıcını sağlayan Kazaklar ortaya çıkmıştır, Ukrayna devleti kurulmuştur. Ukrayna'da etnik kimliğin benimsenmesi Kazaklar'ın ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Kazaklar, kültürün gelişmesi ve özellikle Ukrayna tarihini, halkın çıkarlarını, Ukrayna kültürünü, dilini ve geleneklerini savunan güç olmuştur. Kazaklar, Ukrayna'da şlahta ve köylüler arasında bir sınıf haline gelmiştir. Ortodoks kilisesi ile özel ilişkide olan Kazaklar XVI. yüzyılında öğretim sistemi kurulmuştur. Böylece, Ukrayna etnik kimliğin kültürü ile çok yakından

bağlantıları olmuştur. Ukrayna kültür tarihine bakıldığında, Polonya öncesi Eski Rus kültürünün özelliklerinde, Roma ve Bizans kültürlerinden etkilenmeleri akıktır. Bizans geleneğinde Ortodoksluğun kabulü, kültürü etkileyen en önemli faktörler arasında olmuştur. Çok tanrıcılıktan tek tanrıcılığa geçiş, sanatsal değişikliklere yol açmıştır. Kiev Dukalığının kültürü, kendine öz kültürel yapıya sahip olmuştur. Ayrıca Unia'nın kurulması dini hoşgörülüğün göstergelerinden biriydi. Hümanizmin ortaya çıkması ve gelişmesi de kültürün ana etkenlerinden biri olmuştur. X. yüzyılda Ukrayna tarihi sahnesine Kazaklar'ın çıkmasıyla kültürün yükselişi başlamıştır. Ukrayna kelimesinin XII-XIII. yüzyıllar arasında Ukrayna etnogenezinin oluşum sürecinde, Kazaklar'ı tanımlamak için kullanılmıştır. XVII. yüzyılda Ukrayna halkı kendilerini "Ukraynalılar" olarak tanımlamalarının ardından, Kazak Devrimine ve Kazak Hetmanlığının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bundan sonra o bölgede yaşayan halk "Ukraynalılar" olarak kabul görmüştür. Galiçya halkının ise "Ukraynalılar" terimini kabul etmeleri İkinci Dünya Savaşına kadar uzanmaktadır. Transkarpatiya'da ise "Ukraynalılar" etnik terimi olarak daha da geç, 1944'te bu bölgenin Ukrayna ile birleşmesi ile kabul görmüştür.

1991 senesinde, Ukrayna devletinin bağımsızlık kazanmasından sonra Polonya, Ukrayna'yı destekleyen ülkelerden biri haline gelmiştir. Ayrıca artık dostluk ve komşuluk ilişkilerinden ziyade stratejik ortaklığa geçiş sağlanmıştır. Polonya'nın "Denizler arası" projesi Ukrayna devletinde olumlu yankılar uyandırmış ve yeni siyasi stratejilerin oluşmasına yol açmıştır.

Böylece, Polonya "post-komünist" hayatı boyunca Ukrayna ile Avrupa Birliğinin yaklaşmasında önemli rol oynamıştır. İlk başta, Kiev ile Brüksel arasında arabulucu rolü yapmıştır. Daha sonra ise Avrupa Birliğinin tam üyesi olarak, Avrupa Birliğinin Ukrayna ve diğer doğu komşu ülkeleri yönünde siyasetinin zamanı geldiğinde etkileyen zamanı geldiğinde yön veren ülkesi haline gelmiştir ("Doğu Ortaklık" projesi kapsamında). Bu etkinlik zirvesine 2004 senesi Polonya'nın AB'ne kabul edilmesi ile Ukrayna'da "turuncu devrimin" gerçekleşmesi sonrasında ulaşmıştır. Yalnız iki ülkenin siyasi iradeleri Ukrayna'nın AB'ne girmesi için yeterli olmamıştır. 2010 senesinde Polonya'da ve Ukrayna'da siyasi hükümetin değişmesi, Kiev'in AB bütünleşme sürecinin dikkatli adımlarına odaklanmıştır. Ukrayna'nın Avrupa kurumlarına dâhil

olmasında Polonya'nın ilgisi şöyle açıklanabilir: ilk olarak dış siyaseti ile doğrudan bağlantılıdır, “Doğu Politikası” çerçevesi içerisinde, Varşova'ya göre Doğu'daki komşuları ile ilişkilerin düzelmesi, AB'ne ağırlık kazandıracaktır. İkinci olarak, yeni üyelerin AB'ne kabul edilmesiyle, Polonya “fakir” ülke imajından kurtulacaktır ve en az gelişmiş ülke olmaktan çıkacaktır. Üçüncü olarak, Rusya'nın, Orta Avrupa bölgesinde etkisini azaltma isteğidir.

Sonuç olarak, Ukrayna devletinin kimlik ve kültürünün oluşmasında Polonya devleti tarihsel süreç içerisinde, çok daha etkili olmaktadır. Siyasetinde ise etkisi, hem tarihsel süreçte hem de günümüzde, devam etmektedir.

KAYNAKÇA

“Polska Polityka Wschodnia: Materiały Konferencji Zorganizowanej w Dniach 28– 29 Października 2005 Roku we Wrocławiu”, Vroslav 2005;

“Культурология. История Мировой Культуры”, editör Markova Anna, Юнити, Moskova 2000;

“Мировая Политика и Международные Отношения” editör Aleksandr Lantsov, СПб, St. Petersburg 2007;

“Политология: Учебное Пособие Для Вузов” editör Alekandr Radugin, Центр, Moskova 2000.

“Украинская советская Энциклопедия. В 12-Ти Томах”, editör Bajan Mihail, 1974-1985;

“Энциклопедический Словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т.”, Sankt Peterburg 1890-1907;

AGBUNOV Mikhail, “Путешествие в Загадочную Скифию”, Nauka, Moskova 1989;

AKŞİT Oktay, “Roma İmparatorluk Tarihi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985;

ALEKSEYEV Vladimir, Perşin Aleksandr, “История Первобытного Общества”, Astrel, Moskova 2007;

ALMAZOV Boris, “Военная История Казачества”, Эксмо, Moskova 2008;

ANDREEV Aleksandr, Andreev Maksim, “Терра Инкогнита: Россия, Украина, Беларусь и Их Политическая История”, Nauka, Moskova 2012;

ANDRIÅŞEV Aleksadr, “Очерк Истории Волынской Земли”, Тип. Императорского Университета Св. Владимира, Kiev 1987;

ARİSTOTELES, “İkinci Çözümlemeler”, çeviri A. Houshiary, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

ARTAMONOV Vasili, “Россия и Речь Посполитая После Полтавской победы”, Наука, Moskova 1990, ISBN 5-02-009456-0 (19.05.2016);

ASOYAN Yuliya, “Историография Концепта “Cultura”, Опыт Русской Культурологии Середины XIX-Начала XX Веков”, Moskova 2000;

BALUŞOK Vasili, “Kak Rusiny Stali Ukraitsami”, “Zerkalo Nedeli”, No 27, Moskova 2005;

BELONOVİÇ Nikolay, “История Культуры Киевской Руси”, учеб. пособ., Harkov 1999;

BELSKAYA Anna, DNEPROV Andrej, “Avstriiskaya Mankurtizasiya Rusin i Prevsasheniye Ih v Ukraitsev”, Nauka, Moskova 2010.

BEZYEYEV Dmitri, “Украина и Речь Посполитая в Первой Половине XVII в.”, Prometey, Moskova 2012;

BOBRJINSKI Mihail, “Очерк Истории Польши”, Издание Л.Ф. Пантелеева, Sankt Peterburg 1888-1991, (<http://www.runivers.ru/lib/book3552/>, 13.03.2016);

BOIKO Aleksandr, “Історія України”, 4 baskı, Академвидав, Kiev 2002;

BONUSIAK Włodzimierz, “Польша и Украина: Некоторые Принципы Политического и Экономического Сотрудничества”, Наукові праці. Том 54, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2009;

BOVIN Aleksadr, “Ведущие Тенденции Международных Отношений; Международная Жизнь”, Moskova 2004;

BYKOV Oleg, “Международные Отношения. Трансформация Глобальной Структуры”, Наука, Moskova 2003;

CARR Edward H. “The Twenty Years' Crisis: 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations”, Perennial, New York 2001 (1939);

ČERNAYA Lüdmila, “История Культуры Древней Руси”, Логос, Moskova 2007;

ČERNOVA Anna, “Польский Фактор” В Формировании И Продвижении Политики ЕС В Отношении Украины в 1991–2011 гг”, Международные отношения, Moskova 2012;

DONNELLY Jack, “The Realist Tradition”, Cambridge, İngiltere 2000; ISBN 0521597528;

DRZEWIĘCKI Andrej, “Украина и Польша в Контексте Своего Исторического Опыта; Действительно Ли Суть Проблемы Заключается в Степане Бандере?”, Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych I Społecznych, Kwartalnik 4, 2014;

DUKOV Arkadi, “Забытый Геноцид: Волынская Резня 1943–1944 годов” Moskova 2008, ISBN 978-5-903588-09-1 (01.02.2016);

FEDOROV Evgeni, “Национально-Освободительное Движение в России. Русский Код Развития”, 2014, s. 165, ISBN 978-5-9573-2702-8;

FEDOROV Gennadi, “По Следам Древних Культур. Древняя Русь”, Государственное издательство культурно-просветительной литературы, Moskova 1953;

FİROV Petr, “Гетманы Украинского Казачества. : Биографические Справки”, СевНТУ, Sevastopol 2005, ISBN 996-7443-72-4 (21. 03.2016);

GELLER Mihail, “История Российской Империи. В Трех Томах.”, МИК, Moskova 1997, ISBN 5-87902-073-8;

GİMBUTAŞ Maria, “Балты. Люди Янтарного Моря”, Sentrpoligraf, Moskova 2004. ISBN 5952413595 (18.04.2016);

GOLEČENKO Gennadi, “Шляхетская Демократия в Великом Княжестве Литовском XVI–XVIII вв”, Наука, 2. Baskı, Moskova 2006;

GRUŞEVSKI Mihail, “Иллюстрированная История Украины”, Левада, Kiev 1995;

GRUŞEVSKI Mihail, “История Украины-Руси”, Gomori, Kiev 1996;

GUMİLEV Leonid, “Древняя Русь и Великая Степь”, Кристалл, Moskova 1989, ISBN 5-306-00332-X;

HEYWOOD Andrew, “Siyaset Teoriye Giriş”, çeviri Hızır Murat Köse, Küre Yayınları, İstanbul 2014;

HMYLEV Viktor, “Современные Международные Отношения: Учебное Пособие”, (<http://uchebnik-çevrimiçi.com/>, 17.04.2016);

HOBBS Thomas, “Leviathan”, çev. S. Lim, YKY, İstanbul 2014;

HUME David, “İnsan Doğası Üzerinde Bir İnceleme”, çev. A.Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul 2012;

İLYİN Vladimir, PANARİN Aleksandr, “Философия Политики”, МГУ, Moskova 1994, ISBN 5-211-03326-4 (07.03.2016);

JELEZNY Aleksandr, “Ukrayna- Dva Yazıka-Odin Narod”, Nila LTD, Kiev 2011;

KAPUSTİN Boris, “Современность Как Предмет Политической Теории”, РОССПЭН, Moskova 1998;

KESİCİ M. Rauf, “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Geçiş Ekonomileri ve İstihdam: Polonya ve Türkiye Örneği”, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli 2008;

KOCH John, “Celtic Culture: a Historical Encyclopedia”, ABC-Clio, Santa Barbara 2005, ISBN 978-1-85109-440-0 (18.04.2016);

KOLESOV Vladimir, “Источники Древнерусской Культуры и Истоки Русской Ментальности”, Древняя Русь. Вопросы медиевистики, No. 1-3, 2001;

KOROLYUK Vladimir, “Древнепольское Государство”, Nauka, Moskova 1957;

KUHARENKO Yurii, “Археология Польши”, Moskova 1969;

LAZAREV Viktor, “Общая Теория Права и Государства”, 3 baskı, Юристъ, Kiev 2001;

LOCKE John, “Hoşgörü Üstüne Bir Mektup”, Liberte Yayınları, İstanbul 2012;

LURYE Sergey, “Историческая Этнология”, Аспект Пресс, Moskova 1997, ISBN 5-7567-0205-7 (08.02.2016);

MACHIAVELLI, “Prens”, çevirmen H. Kemal Karabulut, Sosyal Yayınları, İstanbul 1998;

MARKS Karl, “Kapital”, çevirmen Mehmet Selik, Yordam Kitap, İstanbul 2012;

MIEROSZEWSKI Rosyjski “Kompleks Polski”, Kultura, No: 9, Lublin 1974;

MILLER Andrei, “Украинский Вопрос” в Политике Властей и Русском Общественном Мнении”, Алетейя, St. Petersburg 2000;

NAKONECHNY Evgenii, “Ukradennoe İmya”, Nauka, Lviv 2001;

NEMENSKI Oleg, “Польско-Украинские Отношения На Современном Этапе”, Проблемы Национальной Стратегии, No: 6 (27), Moskova 2014;

NICHOLAS Onu, “The World of Obur Makin: Rules and Rulet in Sicil Teori and International relations”, University of South Carolina Press, USA 2002;

NIETZSCHE Friedrich, “İşte Böyle Buyurdu Zerdüşt”, çev. T. Erdem, Arya Yayıncılık, İstanbul 2014;

NOSOV Boris, “Польша и Европа в XVIII веке: Международные и Внутренние Факторы Разделов Речи Посполитой”, Ин-т славяноведения РАН, Moskova 1999;

ÖZDAL Habibe, “Rus Dış Politikasında Ukrayna (1991-2014)”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No: 26, Kasım 2013;

PAPAŞEVA Nadejda, “Очерки Истории Русского Движения в Галичине XIX–XX вв”, Москва 2001;

PAŞUTO Vladimir, “Очерки по Истории Галицко-Волынской Руси”, Изд-во АН СССР, Moskova 1950;

PETROVSKI Oleg, “Археология Закавказья с Древнейших Времен до I Тысячелетия до н. э.”, Leningrad 1949;

PLATON, “Devlet”, çevirmen Sabahattin Eyüpoğlu, M. Ali Cemgöz, Kültür Yayınları, İstanbul 2012;

POLONSKAYA-VASİLENKO Natalya, “История Украины”, (<http://orbook.ru/>, 02.05.2016);

PRICE Richard and REUS-SMIT Christian, “Dangerous Liaisons? Constructivism and Critical International Teori”, European Journal of International Relations, Vol.4, No 3, 1998;

PROLEEVEV Sergey, “История античной философии”, 2001, ISBN 5-87983-104-3 (18.04.2016);

Rada seçimlerin resmi sayfası (<http://www.cvk.gov.ua/>, 08.03.2016);

Resmi Ukrayna 2012 seçimler sitesi (<http://statistika.in.ua/>, 16.04.2016).

RUDNEV Vladimir, “Словарь Культуры XX века”, AGRAF, Moskova 2001;

RYBAKOV Aleksand, “Язычество Древних Славян”, «Наука», Moskova 1981;

SARABYANOV Dmitri, “Стиль модерн. Истоки. История. Проблемы. Бумага.”, Искусство, Moskova 1989;

SAVÇENKO Viktor, “Двенадцать Войн за Украину”, Фолио, Narkov 2006;

SAVITSKAYA Lyudmila, “Художественная Культура Украины. Вторая Половина XIX – Начало XX вв”, Nauka, Moskova 2005;

Seçim resmi sayfası (<http://www.cvk.gov.ua/>, 10.03.2016);

Seçim resmi sayfası (www.vybury.ua, 07.03.2016);

SEDOV Vladimir, “Славяне в Древности”, Научно-производственное благотворительное общество “Фонд археологии”, Moskova 1994;

SOLOVYEV Sergey, “История России с Древнейших Времён”, Голос; Колокол-Пресс, 1993-1998; (militera.lib.ru, 16.05.2016);

STARIKOVA Irina, “История Русского Церковного Пения Начала XII — Конца XVII В. В Исследованиях 2000–2010 гг”, Вестник церковной истории, No 3-4, 2011;

STRILČUK Leonid, “Вопросы Реституции Культурных Ценностей в Современных Польско-Украинских Отношениях”, Актуальные Проблемы Гуманитарных и Естественных Наук, No 5-1, 3004;

ŞUKİN Mihail, “На Рубеже Эр”, Sankt Peterburg 1994;

TİŞKOV Vladimir, “Этнос Или Этничность?”, Этнология и политика. Научная публицистика, Moskova 2001;

TRAČEVSKI Aleksadr, “Польское Бескорольевье по Прекращении Династии Ягеллонов”, Тип. Грачева и комп, Moskova 1969;

TRANİNİN İgor, “Национальные Противоречия в Австро-Венгрии и Её Распад”, Ленинград, Moskova 1947;

TRUBAČEV Oleg, “Этногенез и Культура Древнейших Славян”, Nauka, Moskova 1991;

UDALTSOVA Zinaida, “Византийская Культура”, Букинистическое издание, Moskova 1988;

VAROL G. Müge, “Polonya, Macaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetlerinin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Çabaları Çerçevesinde “Avrupa Anlaşmaları”, Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995;

VİNOGRADOV Michail, “Дипломатия Екатерины Великой”, Новая и новейшая история, Moskova 2001;

WEBER Max, “Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu”, çevirmen Emir Aktan, Alter Yayınları, İstanbul 2010;

WENDT Alexander, “Anarchy is What States Make of it: The Sicil Construction of Power Politics”, International Organization, Cambridge 1992, Vol.46, No. 2;

YAPICI Utku, “Sovyet Sonrası Coğrafyada Devlet Ve Milliyetçilik: Estonya, Ukrayna Ve Kazakistan Örnekleri”, Tan Kitabevi Yayınları, 2011;

YAROSLAV Simov, “Gabsburskoe Naslediye Zapadnoi Ukrainy”, “İstoriya Gosudarstva Gabsburgov” çevrimiçi dergisi, s. 111, (<http://ah.milua.org/yaroslav-shimov-gabsburgskoe-nasledie-zapadnoj-ukrainy>, 15.04.2016).

ZALESSKI Konstantin, “Кто был кто во Второй мировой войне. Союзники Германии”, АСТ 2004, ISBN 5-271-07619-9 (14.02.2016);

ZHUKOVSKY Arkadii, “II. From Nobles to Peasants: Historical Estates of Ukrainian Society”, Internet Encyclopedia of Ukraine, (<http://www.encyclopediaofukraine.com/People.asp>; 20.04.2016);

ZINUHOV Aleksandr, “Древности Римского Времени на Слобожанщине”, Kursor, Harkov 2006;

ZVAGINA Darya, “Польско-Украинские Отношения: Прошлое и Современность”, International Legal Courier 2015, (<http://inter-legal.ru/>, 22.04.2016);